BIBLIJSKA POVIJEST
STAROGA ZAVJETA

ZA UČENIKE SREDNJIH ŠKOLA

SASTAVIO
DR. DOMINIK GUDEK

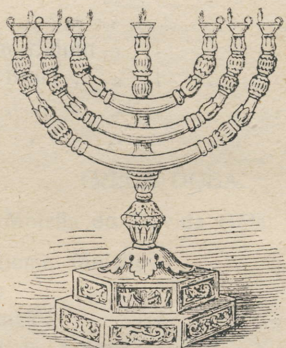
ZAGREB 1924.
TROŠKOM I NAKLADOM DUH. STOLA NADBISKUPIJE ZAGREBAČKE.
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE.

6. Din

BIBLIJSKA POVIJEST
STAROGA ZAVJETA

ZA UČENIKE SREDNJIH SKOLA

SASTAVIO
DR. DOMINIK GUDEK

ZAGREB 1924.
TROŠKOM I NAKLADOM DUH. STOLA NADBISKUPIJE ZAGREBAČKE
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

KAZALO.

PRVO DOBA.

Od Adama do Abrahama (g. 2000. pr. Kr.).

DRUGO DOBA.

Od Abrahama do Mojsija (2000.—1500. pr. Kr.).

TREĆE DOBA.

Od Mojsija do Davida (1500.—1050.).

PRVO DOBA.

Od Adama do Abrahama (g. 2000 pr. Kr.).

§ 1. Stvorenje svijeta.

1. **Stvorenje vidljivoga svijeta.** U početku je stvorio Bog nebo i zemlju. A zemlja bijaše pusta i prazna, tama bijaše posvuda, i Duh Božji lebđaše nad vodom.

Tada reče Bog: »Neka bude svjetlost!« I postala je svjetlost. To bijaše prvi dan.

Drugi dan reče Bog: »Neka bude svod nad zemljom«. I postade svod nebeski.

Treći dan reče Bog: »Neka se vode na zemlji saberu na jedno mjesto, i neka se pokaže suho«. I bi tako. Suho nazva se zemlja, a skupovi vodeni mora. Još reče Bog: »Neka zemlja izvede travu, bilje i drvo rodno«.

Četvrti dan reče Bog: »Neka budu svjetlila na svodu nebeskom, da dijele dan i noć i budu znaci danima i godinama«. Tako načini Bog sunce, mjesec i zvijezde, da obasjavaju zemlju.

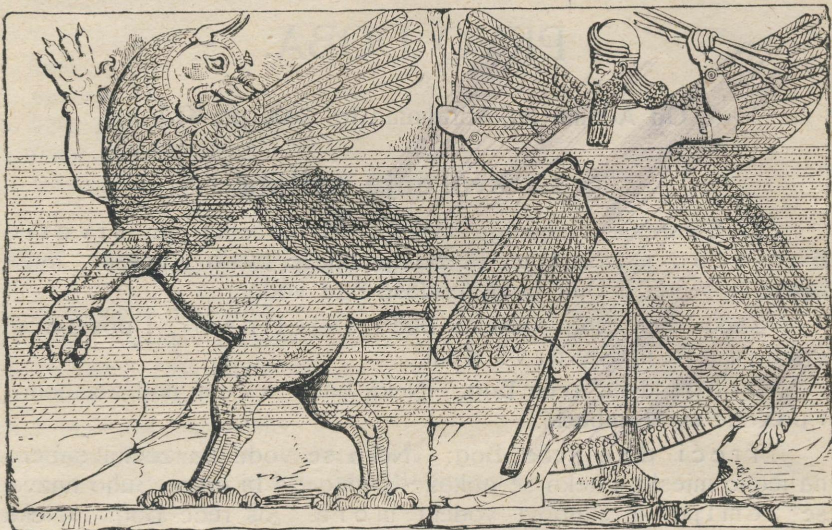
Peti dan reče Bog: »Neka provrve vodom životinje i krilate životinje neka budu nad zemljom pod svodom nebeskim«. I stvori Bog ribe i ptice, i blagoslovi ih, da rastu i množe se.

Šesti dan reče Bog: »Neka zemlja izvede stoku i zvijeri zemaljske svake vrste«. Tako i bi. Najposlije stvori Bog čovjeka — I pogleda Bog sve, što je stvorio, i sve bijaše vrlo dobro.

Sedmi dan počinu Bog (presta stvarati nove stvorove) i posveti taj dan, da bude za počinak.

* U pripovijedanju Svetoga Pisma o stvorenju svijeta vidimo ove nauke: Svijet ima svoj početak, nije vječan; samo je Bog vječan, koji nije počeo živjeti niti će prestati živjeti, nego živi od vijeka do vijeka. — Bog je svijet stvorio, t. j. iz ničega učinio; samo je htio, da bude, pa je sve postalo. — Stvarajući svijet Bog je pokazao svoje svemogućstvo, mudrost i dobrotu. — Počinak i potom dan počinka zove se u hebrejskom jeziku (kojim je pisano Sveto Pismo Staroga Zavjeta) sabat ili subota, a to znači i riječ hrvatska nedjelja (= kad se ne djela, ne radi, nego se počiva). *

2. **Stvorenje nevidljivoga svijeta.** Nebo, što ga je Bog u početku stvorio, nije bilo prazno, nego puno stanovnika duhovnih, koji se zovu anđeli. Anđeli bili su u početku svi dobri i srećni.

Sl. 1. Borba sa zlim dusima na asirskim spomenicima.

No mnogi su se odmetnuli od Boga želeći njemu biti jednaki. U nebu nastade borba: dobri anđeli sa svojim vođem sv. Mihaelom borahu se za čast Božju protiv zlih anđela, kojima se vođ zove Sotona (protivnik, neprijatelj). Zli su anđeli navladani i bačeni u pakao, da se muče. Dobre je anđele nagradio Bog vječnim blaženstvom, da gledaju Boga. — Dobri anđeli čuvaju ljude, te se zovu anđeli čuvari. Zli pak duhovi (vragovi) napastuju ljude zavodeći ih na zlo.

§ 2. Stvorenje prvih ljudi.

1. **Stvorenje čovjeka.** Sveto Pismo govori napose i obilatije o stvorenju prvoga čovjeka: neka se odatle vidi, da je čovjek najplemenitiji stvor Božji na zemlji.

Stvarajući čovjeka reče Bog: »Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju, da bude gospodar nad svim životinjama i nad cijelom zemljom«. Tada načini Bog iz zemlje tijelo čovječje i udahne u nj dušu besmrtnu. Tako postade čovjek živ. Bog mu dade ime Adam (= zemljan).

* Čovjek je slika Božja po duši. Duša ima razum i slobodnu volju, kao što je i Bog duh besmrtan s razumom i slobodnom voljom. Tim je bio čovjek slika Božja naravna. No povrh toga

učinio je Bog prvoga čovjeka svetim i pravednim, jer je dao duši njegovoj milost posvetnu. Tim je čovjek bio slika Božja svrhunaravna. *

2. **Prvi čovjek u raju zemaljskom.** Gospodin Bog zasadi za čovjeka lijep vrt, r a j, u kojem je bilo svakojakih drveta. Usred vrta bijahu osobita dva drva: drvo života i drvo od znanja dobra i zla. U taj vrt smjesti Bog čovjeka, da ga obrađuje i da ga čuva (da ga ne izgubi). Gospodin mu zapovjedi govoreći: »Sa svakoga drveta u vrtu slobodno jedi; ali s drveta znanja dobra i zla ne jedi, jer ako s njega jedeš, morat ćeš umrijeti«.

Tu je zapovijed Bog dao čovjeku zato, neka svojom poslušnošću zasluži sebi vječni život na nebu.

3. **Stvorenje žene.** Gospodin Bog dovede k Adamu sve životinje, da im nadjene imena. I Adam dade svakoj životinji njezino ime. Ali se ne nađe pomoćnica slična njemu. Tada reče Bog: »Nije dobro, da je čovjek sam; načinimo mu pomoćnicu sličnu njemu«. I pusti Bog san na Adama, pa izvadi jedno od rebara njegovih i od rebra sazda ženu te je dovede k Adamu. A Adam reče: »To je kost od moje kosti i tijelo od mojega tijela«, i nadjene joj ime E v a (Živka), jer je mati svima živima.

* Odatle, što je Adam dao svakoj životinji ime, koje joj je pripadalo, vidi se, da ga je Bog obdario velikim znanjem i govorom. Tim se tako razlikuje od životinja, da mu nijedna nije slična. S njima se nije mogao razgovarati i družiti: u njihovu društvu osjećao se sâm. Zato mu je Bog dao družicu sličnu njemu. Bog je naredio ženidbu između jednoga muža i jedne žene. »Što je pak Bog sastavio, čovjek da ne rastavlja«; zato se ženidba ne može razdriješiti. — Od Adama i Eve potječu svi ljudi; zato se oni zovu praroditelji roda ljudskoga.

Prvi ljudi živjeli su srećno u raju zemaljskom. Nijesu imali nikake zle želje, rado su činili ono, što je dobro; bili su prosti od boli i muka pa ne bi trebali ni umrijeti. *

§ 3. Grijeh prvih ljudi, kazan i obećanje spasenja.

1. **Grijeh prvih ljudi.** Sotona (vrag) je zavidio sreći prvih ljudi, pa se poslužio zmijom, da ih zavede; jer je zmija bila lukavija od svih zvijeri zemaljskih. Zmija reče ženi: »Zašto vam je Bog zapovjedio, da ne jedete sa svakoga drveta u vrtu?« Žena odgovori: »Sa svakoga drveta u vrtu jedemo, ali s drveta, što je usred vrta, zapovjedio nam je Bog, da ne jedemo i ne diramo u nj, da možda ne umremo«. Nato reče zmija: »Nikako ne ćete umrijeti; nego će vam se otvoriti oči, pa ćete biti jednaki Bogu znajući dobro i zlo«. Onda žena vidi, da je rod lijep i dobar, pa uzme i jede i dade mužu svojemu, koji također jede.

* Tako su prvi ljudi prestupili zapovijed Božju i učinili grijeh. Grijeh je taj bio težak. Zapovijed je bila laka, a i ljudima je bilo lako da je drže, jer su imali milost posvetnu. To je bio grijeh težak i zato, jer su ljudi više vjerovali zmiji nego Bogu. *

2. **Posljedice grijeha.** Kad su ljudi sagriješili, otvore im se oči t. j. oni vide, da su sagriješili i izgubili milost posvetnu. I stideći se spletu lišća smokova i načine sebi pregače. Onda začuju glas Božji, pa bojeći se sakriju se za drveta u vrtu. — Gospodin Bog zovne Adama i reče: »Gdje si?« On se odzove i reče: »Bojim se i stid me je pred tobom, pa se sakrih«. A Bog mu reče: »Zašto te je stid? Da nijesi jeo s drveta, što sam ti zabranio?« Adam odgovori: »Žena mi je dala, te sam jeo«. A Bog reče ženi: »Zašto si to učinila?« Ona odgovori: »Zmija me je prevarila, te sam jela«.

* Osim milosti posvetne izgubili su prvi ljudi grijehom još i ove svrhunaravne darove Božje: izgubili su pravo na nebo a zaslužili su vječnu muku. Usto im je razum potamnio, te misle, da se mogu Bogu sakriti; volja im je postala sklona na zlo, ne će da priznaju svoj grijeh, nego krivicu bacaju na drugoga. Zaslužili su i druge vremenite kazne. No prije nego Bog izreče nad njima kazne po svojoj pravednosti, pokaza im svoje milosrđe obećavajući im spasenje. *

3. **Obećanje spasenja.** Gospodin Bog reče zmiji: »Što si to učinila, prokleta si među svim životinjama. Potrbuške ćeš puzati i zemlju ćeš jesti svega vijeka svojega. Neprijateljstvo postavit ću među tobom i ženom, među potomstvom tvojim i potomstvom njezinim: ona će satirati glavu tvoju, a ti ćeš vrebati petu njezinu«.

* Tim je riječima obećao Bog Spasitelja, koji će nadvladati nečistoga duha i izbaviti ljude od grijeha. To je prva blaga vijest o Spasitelju. *

4. **Bog kazni prve ljude vremenitim kaznama.** Ženi reče Bog: »Imat ćeš mnogo muke sa svojom djecom i bit ćeš pod vlašću muževljom«. Adamu pak reče: »Prokleta bila zemlja tebe radi. Trnje i korov će ti rađati. Sa znojem lica svoga jest ćeš hljeb, dok se ne vratiš u zemlju, od koje si uzet; jer si prah i u prah ćeš se vratiti«.

Potom načini Bog Adamu i ženi njegovoj haljine od kože i obuče ih, pa ih izagna iz raja; a pred vrtom postavi herube s mačem plamenim, da čuvaju put k drvetu života.

* Tako su prvi ljudi istjerani iz raja zemaljskoga, stigle su ih mnoge muke i boli i napokon smrt. Taj grijeh nije samo naškodio prvim ljudima, nego i svim ljudima, jer je grijeh i kazan prešla na sve ljude; zato se taj grijeh zove istočni ili nasljedni grijeh. Jedina Bl. Djevica Marija, majka Spasiteljeva, bila je sačuvana od istočnoga grijeha: između nje i nečistoga duha bilo je vječno neprijateljstvo. *

§ 4. Potomstvo Adamovo.

1. **Kain i Abel.** Adamu i Evi dade Bog mnogo sinova i kćeri. Najstariji bijahu K a i n i A b e l. Kain postade ratar a Abel pastir. Abel bijaše dobar i pravedan a Kain zao. Poslije dugoga vremena dogodi se te prinesu žrtvu Bogu: Kain prinese od roda zemaljskoga a Abel što je imao najbolje od stada svojega. Gospodin pogleda na Abela i na dar njegov, a na Kaina i dar njegov nije gledao. Zato se Kain razljuti veoma, i lice mu spade.

Gospodin reče Kainu: »Što si se rasrdio i zašto ti je lice spalo? Ako dobro činiš, primit ćeš plaću, ako li zlo, brzo ćeš biti kažnjen. Ali nadvladaj zlu želju i budi joj gospodar«. No Kain ne posluša Gospodina. Nego jedan dan reče bratu svojemu: »Hajde idi sa mnom u polje«. A kad su bili u polju sami, skoči Kain na Abela i ubije ga.

Tada reče Gospodin Kainu: »Gdje ti je brat Abel?« Kain odvrati: »Ne znam. Zar sam ja čuvar brata svojega?« A Gospodin reče: »Šta si učinio?« Krv brata tvojega viče sa zemlje k meni. Zato da si proklet na zemlji, koja je popila krv brata tvojega iz ruke tvoje. Kad zemlju uzradiš, ne će ti davati rodova svojih. Potucat ćeš se i bjegunac ćeš biti na zemlji«.

Kain reče Gospodinu: »Veći je moj grijeh nego da mi se može oprostiti. Moram se sakriti pred licem tvojim, i koji me sretne, ubit će me«. A Gospodin odgovori: »Ne će tako biti; nego tko ubije Kaina, kaznit će se sedam puta«. I načini Gospodin znak na Kainu, da ga nitko ne ubije. Kain ne čineći pokore otide po svijetu nemajući nigdje mira.

* Kain je slika okorela grešnika. Zavidio je bratu dar Božji. Srdost ga dovela do ubistva. Kad je učinio teški grijeh, koji svojom težinom vapije k nebu, ne mari za to. A poslije očajava o milosti Božjoj misleći, da mu se grijeh ne će oprostiti.

Abel svojom pobožnošću, ljubavlju k Bogu i smrću, koju je podnio radi pravednosti, s l i k a j e S p a s i t e l j u. Bog je u Starom Zavjetu nesamo riječju obećavao Spasitelja, nego je podizao svete ljude i naređivao ustanove, koje su unaprijed označivale život Spasiteljev. Ti ljudi ili ustanove zovu se slike (tipovi) Spasitelja.

Ljudi su već u početku prinosili Bogu darove, kojima su Boga priznavali gospodarom i darovateljem svega dobra. Ti prinosi ili darovi zovu se ž r t v e. *

2. **Kvarenje ljudskoga roda.** Za Kainom povedoše se i njegovi potomci. Ne mareći za Boga i za drugi svijet brinuli su se samo za ugodnost i dobitak na ovom svijetu. Ti su se nazvali s i n o v i l j u d s k i. — Bog je dao Adamu mjesto Abela drugoga sina, kojemu Adam nadjene ime S e t. Setovi su se potomci bojali Gospodina i poštovali ga javnom službom. Ti su se zvali s i n o v i

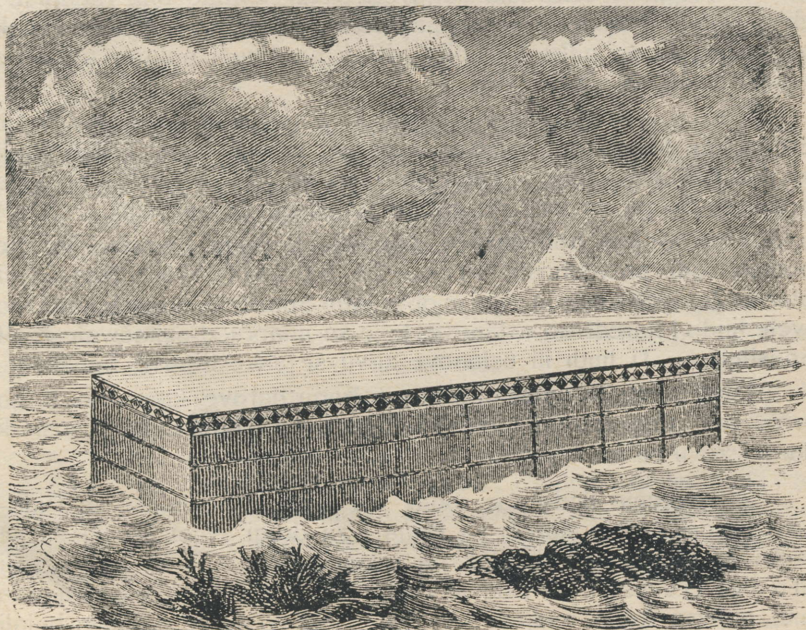
Božji. Henoh od plemena Setova življaše po volji Božjoj i navješćivaše pokoru; zato ga nestade, jer ga uze Gospodin t. j. prenese ga bez smrti na drugi svijet.

Prvi su ljudi dugo živjeli. Adam je živio 930 godina, najviše Matuzala 969 godina. Tomu bijaše razlog jaka i neiskvarena prva narav čovječja, a i volja Božja, koji je htio, da se zemlja što prije napuni stanovnika. Živeći do tako velike starosti mogli su prvi ljudi kazivati dalekomu svojemu potomstvu, kako im se Bog javljao i što ih je sve učio.

§ 5. Potop.

1. **Pravedni Noa.** Družeći se s potomstvom Kainovim izopačiše se i potomci Setovi. Zato reče Bog: »Istrijebit ću ljude sa zemlje, jer su misli njihove okrenute k zlu; još im ostavljam 120 godina, da se poprave«.

Samo je pravedni Noa našao milost pred Gospodinom, i Bog mu reče: »Načini sebi kovčeg 300 lakata u dužinu, 50 lakata u širinu, a 30 lakata u visinu. Jer ću pustiti potop na zemlju i pogubit ću sve što je na njoj. Ali s tobom ću načiniti zavjet. Ući ćeš u kovčeg sa svojima; od životinja uzet ćeš sa sobom od svake po dvoje, a od čistih životinja uzet ćeš po sedmoro, i skupit ćeš hrane za sebe i za životinje«.

Sl. 2. Kovčeg Noin.

2. **Potop.** Noa učini, kako mu zapovjedi Gospodin: građaše kovčeg i propovijedaše pokoru, ali ga ljudi nijesu htjeli slušati, nego su jeli i pili i slavili svadbe. Onda reče Gospodin Noi: »Uđi u kovčeg. Još sedam dana, pa ću pustiti dažd na zemlju«. I uđe Noa u lađu, a s njim uđe žena njegova i tri sina sa svojim ženama; tako i životinje, kao što bijaše zapovjedio Gospodin.

Poslije sedam dana dođe potop na zemlju. Tada je Noi bilo 600 godina. Razvališe se svi izvori i otvoriše se ustave nebeske, te udari dažd na zemlju za četrdeset dana i četrdeset noći. Voda navali i usta jako po zemlji, i kovčeg stade ploviti vodom. Petnaest lakata dođe voda iznad najvišeg brda, i izgibe sve, što se micaše na zemlji: ptice i stoka i zvijeri i svi ljudi. Samo osta Noa i što bijaše s njim u kovčegu.

3. **Noa izlazi iz kovčega.** Voda stajaše na zemlji 150 dana. Tada se Bog opomenu Noe i svega, što bijaše s njim u kovčegu, i posla vjetar, da uzbije vodu. Voda stade opadati i kovčeg se ustavi na gori u Armeniji. Skoro zatim pokažu se i druga brda iz vode.

Poslije četrdeset dana otvori Noa prozor na kovčegu i ispusti gavrana, da vidi, je li opala voda sa zemlje; a gavran se ne vrati u kovčeg (jer se zadržao na strvini). Onda pusti goluba, a golub ne našavši mjesta, gdje bi stao, vrati se u kovčeg. Poslije sedam dana pusti opet goluba, a golub se vrati pred večer donesavši u kljunu maslinovu granu sa zelenim lišćem. Tako pozna Noa, da je opala voda sa zemlje. Ali počeka još sedam dana, pa opet ispusti goluba, ali mu se on više ne vrati.

Tada reče Bog Noi, da iziđe iz kovčega. I iziđe iz kovčega Noa i sve što je bilo s njime.

* Sprava, na kojoj se Noa sačuvao od potopa, zove se k o v č e g, jer nije imala vesla ni jedara kao što ima lađa. Kovčeg je Noin bio slika Crkve katoličke, u koju treba da uđe svaki, koji hoće da se spase. *

§ 6. Noa i sinovi njegovi.

1. **Žrtva Noina.** Izišavši Noa iz kovčega načini žrtvenik i prinese žrtve od čistih životinja. Gospodinu bijahu ugodne žrtve, pa reče: »Odsele, dok bude zemlje, ne će nestajati usjeva ni žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, noći ni dana« I Bog blagoslovi Nou i sinove njegove, i reče im: »Rastite i množite se i napunite zemlju. Evo postavljam z a v j e t (ugovor) svoj s vama i s potomstvom vašim, da n e ć e v i š e b i t i p o t o p a, da zatre svu zemlju. D u g u svoju u oblacima postavljam za znak zavjeta između mene i zemlje«.

2. Sinovi Noini. Noa imadijaše tri sina, koji su s njim izišli iz kovčega: Sem, Ham i Jafet, od kojih se opet narodiše ljudi na zemlji.

Noa poče raditi zemlju, i p o s a d i v i n o g r a d. Ne znajući jačine vinske napi se vina, i zaspa i u snu se otkri usred šatora svojega. Kad je to vidio Ham, kaza obojici braće svoje na polju; a Sem i Jafet uzeše haljinu i idući natraške, da ga ne vide, pokriše oca svojega. Kad se Noa probudi i dozna, što mu je učinio Ham, reče: »Proklet da je Hanan (sin Hamov)! B l a g o s l o v e n d a j e G o s p o d i n B o g S e m o v. Da raširi Bog Jafeta i da stanuje u šatorima Semovim, a Hanan da im bude sluga«.

* Hanan bio je zacijelo kriv grijehu oca svojega; a Noa proklevši Hanana kaznio je tim i Hama, jer je teška kazan roditeljima, kad znadu, da djeca njihova trpe zbog njih. Tu su kazan zaslužila obojica, jer su se rugali Noi i griješili gledajući i govoreći besramno.

B l a g o s l o v se i prokletstvo Noino izvršilo. Od Sema potječe narod izraelski, u kojem se rodio S p a s i t e l j i donio na svijet blagoslov svim ljudima. Potomci se Jafetovi najviše raširili i poslije su prihvatili od Semovaca vjeru, koju je Spasitelj donio. Narodi, koji potječu od Hama, rijetko i teško prihvataju vjeru Kristovu, zato nemaju blagoslova često i na ovom svijetu, jer robuju drugima.

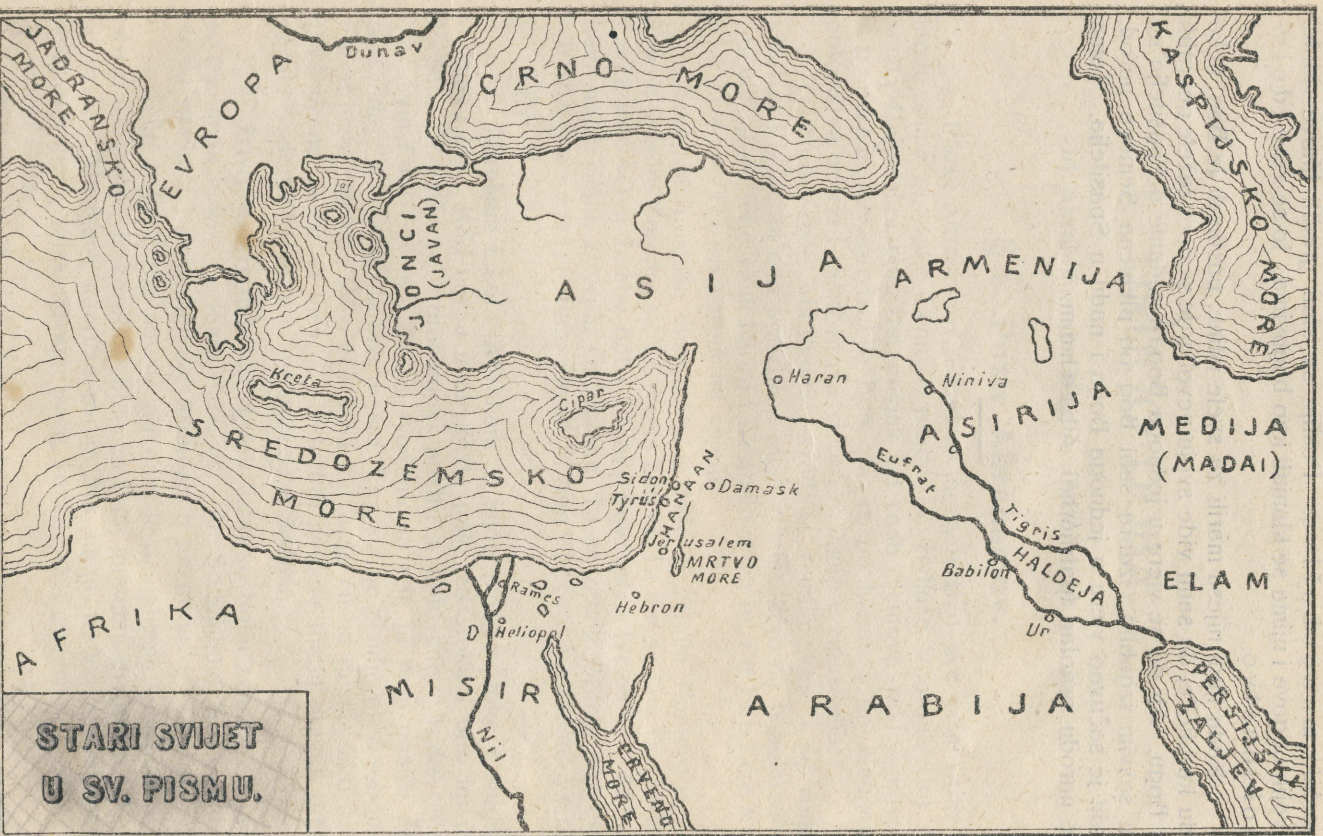
N o a bijaše također s l i k a S p a s i t e l j e v a: bijaše jedini pravednik, propovijedaše pokoru, proricaše potop, prinese Bogu žrtvu ugodnu, i s njim učini Bog zavjet. Noa bijaše drugi praotac roda ljudskoga, kao što je Krist duhovni otac svih pravovjernih. *

§ 7. Kula babilonska i rasulo roda ljudskoga.

1. Kula babilonska. S gora armenskih otidu ljudi na jug i nađu veliku ravnicu i nastane se ondje. Tu su se silno umnožili; ali je među njima bio jedan jezik.

Bog je htio, da se ljudi rašire po cijeloj zemlji, ali se oni ne htjedoše rado pokoriti naredbi Božjoj, nego rekoše: »Hajde da sazidamo kulu, kojoj će biti vrh do neba, da proslavimo ime svoje, prije nego što se rasijemo po svim zemljama«. Ali Gospodin smete njihovu odluku; pomete im naime jezik, da nijesu razumjeli jedan drugoga. Tako su morali odustati građenja; a grad, što su ga počeli graditi, prozva se B a b i l o n, t. j. pometnja.. Odanle se ljudi raziđu po drugim krajevima.

* 2. **Neznaboštvo.** Kad su se ljudi razišli po svijetu, gubilo se u njih pomalo poznavanje pravoga Boga, pa su uzeli štovati stvorove mjesto Stvoritelja. Tako je nastalo n e z n a b o š t v o. Poradi grijeha tamnio im je razum, te su držali za bogove sunce, mjesec i zvijezde, vatru i vodu, ljude i životinje. Tako je iz neznaboštva

JADRANSKO MORE
EVROPA
Dunav
CRNO MORE
KASPIJSKO MORE
JONCI
(JAVAN)
ASIJA
ARMENIJA
Kreta
Cipar
SREDOZEMSKO
MORE
Haran
Niniva
ASIRIJA
MEDIJA
(MADAI)
Eufrat
Sidon
Tyrus
KANAAN
Damask
Tigris
Jerusalem
MRTVO MORE
Babilon
HALDEJA
ELAM
Rames
Hebron
Ur
Heliopol
AFRIKA
MISIR
ARABIJA
PERSIJSKI ZALJEV
Nil
CRVENO MORE
STARI SVIJET
U SV. PISMU.

Sl. 3.

postalo m n o g o b o š t v o. Poslije su stali graditi likove (idole) svojih bogova i njima se klanjati kao bogovima; to se zove i d o l o p o k l o n s t v o.

Kada ljudi nijesu marili za svete istine, pustio ih je Bog, neka idu kud hoće, da sami vide svoju nevolju, te se opet zažele povratiti k Bogu. Ali da se vjera u jednoga Boga i nadanje u Spasitelja ne bi sasvim izgubilo, izabra sebi Bog od plemena Semova narod, koji je sačuvao vjeru u jednoga Boga i nadu u Spasitelja. Tome je narodu praotac (patrijarha) A b r a h a m. *

DRUGO DOBA.

Od Abrahama do Mojsija (2000—1500 pr. Kr.).

§ 8. Poziv Abrahamov.

1. **Poziv Abrahamov.** Kad se neznaboštvo sve više širilo i među same potomke Semove prodiralo, življaše u gradu Uru u zemlji Haldejskoj pobožan čovjek od roda Semova pod imenom Abraham. Njega izabra Bog, da se po njemu i po njegovu potomstvu uzdrži i raširi prava vjera i nadanje u Spasitelja.

Gospodin reče Abrahamu: »Izađi iz zemlje svoje i od roda svojega i iz doma oca svojega, i idi u zemlju, koju ću ti pokazati. I učinit ću od tebe velik narod i blagoslovit ću te, i u tebi će se blagosloviti svi narodi na zemlji«.

Abraham posluša Gospodina i dođe u zemlju Hanansku sa ženom svojom Sarom i sa sinovcem Lotom. Tu mu se javi Gospodin i reče mu: »Ovu zemlju dat ću tebi i potomstvu tvojemu«. Abraham načini ondje žrtvenik Gospodinu Ta se zemlja potom nazvala obećana zemlja, zato što ju je Bog obećao Abrahamu i njegovu potomstvu.

2. **Abraham i Lot.** Abraham je imao mnogo stoke i sluga, a tako i Lot. Kad nijesu imali dosta paše za stoku i bilo im je tijesno, zavadiše se Abrahamovi pastiri s Lotovima. Tada reče Abraham Lotu: »Nemoj da se svađamo ja i ti, ni moji pastiri da se svađaju s tvojima; ta braća smo. Eto, sva je zemlja pred tobom; idi od mene, molim. Ako ćeš ti na lijevo, ja ću na desno, ako ćeš ti na desno, ja ću na lijevo«. Tada Lot izabere lijepu dolinu, gdje je bila Sodoma i Gomora, i nastani se u Sodomi.

3. **Žrtva Melkizedekova.** Lot je izabrao bolju zemlju, ali nije pazio među kakve će ljude doći, jer su Sodomljani bili opaki i veliki grešnici. Zato dopade svakojakih nezgoda.

Četiri tuđa kralja navale na onaj kraj, oplijene gradove Sodomu i Gomoru, te zarobe i Lota sa svim imanjem njegovim. Kad je to čuo Abraham, naoruža svojih 318 slugu, pođe za pobjednicima u potjeru, udari na njih noću, razbije ih i otme im sav plijen, te izbavi Lota.

Kad se Abraham vraćao, dođe mu ususret Melkizedek, kralj salemski (jeruzalemski). On prinese kruh i vino u zahvalu za pobjedu, koju steče Abraham, jer je bio svećenik Boga Višnjega,

blagoslovi Abrahama i reče: »Blagosloven da je Abraham od Boga Višnjega, koji je stvorio nebo i zemlju. Blagosloven da je Bog Višnji, koji ti je predao neprijatelje u ruke tvoje«. Abraham pak dade Melkizedeku desetinu od svega.

I kralj sodomski dođe ususret Abrahamu i reče mu: »Daj mi ljude, što si ih izbavio, a drugo sve pridrži sebi«. Ali Abraham ne htjede ništa uzeti.

* Melkizedek bijaše slika Spasitelju tim, što je kao svećenik Boga Višnjega prinesao za žrtvu kruh i vino. *

§ 9. Zavjet Božji s Abrahamom.

1. **Vjera Abrahamova.** Abraham se bojao osvete onih kraljeva misleći, da će se vratiti i njega ubiti, pa će nestati roda njegova, jer nije imao djece. No Gospodin mu se javi i reče mu: »Ne boj se, Abrahame, ja sam branič tvoj i plata tvoja prevelika«. Pa ga izvede noću napolje i reče mu: »Pogledaj na nebo i prebroj zvijezde, ako ih možeš prebrojiti. Toliko će biti potomstvo tvoje«. Abraham vjerova Bogu i on mu to primi u pravdu. Svojom vjerom postade pravedan i mio Bogu.

2. **Zavjet s Abrahamom.** Kad je Abrahamu bilo 99 godina, javi mu se opet Gospodin i reče: »Ja sam Bog svemogući, hodi preda mnom i budi savršen. Postavljam zavjet svoj između mene i tebe. Ja ću biti s tobom i potomstvom tvojim, a vi ćete služiti meni, Bogu svojemu. A ovo će biti znak zavjeta: svako muško dijete obrezat će se osmi dan poslije rođenja. Tvoja žena Sara imat će sina, i nadjeni mu ime Izak«. Abraham vjerova Gospodinu.

3. **Abrahamova gostoljubivost.** Opet se javi Gospodin Abrahamu. Kad je Abraham jednom o podne sjedio na vratima pred svojim šatorom, pogledavši opazi tri čovjeka u blizini, potrči im ususret, i pokloni im se i reče: »Gospodine, ako sam stekao milost pred tobom, nemoj proći sluge svojega; nego da donesem malo vode, i operite noge svoje i počinite pod drvetom«. Potom otrči u šator k Sari i reče joj: »Brzo umijesi tri mjerice brašna i načini kolače!« On sam pohiti k stadu i donese najbolje tele i dade ga sluzi, da ga što prije zgotovi. Potom iznese masla i mlijeka i tele zgotovljeno i postavi im. Dok su oni jeli, Abraham stajaše pokraj njih pod drvetom, da im služi.

Poslije objeda reče jedan od putnika: »Do godine u ovo doba opet ću doći, i Sara će onda imati sina«. Potom pozna Abraham, da se sam Bog kao putnik svratio k njemu.

* Abraham je svojom vjerom postao ugled svim ljudima svih vremena. Njegova je vjera cjelovita: vjeruje sve, što mu god Bog kaže: da će mu dati u nasljedstvo zemlju, u kojoj je bio onda

Sl. 4. Hrast Abrahamov.

stranac, da će imati mnogobrojno potomstvo, premdă nije imao djece. Njegova je vjera stalna: sred naroda neznabožačkoga ostaje vjeran Bogu i nimalo ne sumnja o riječi Božjoj. Vjera je njegova živa, jer živi po vjeri: miran je i ljubazan prema svakomu. Tako je postao otac svima, koji vjeruju. *

§ 10. Propast Sodome i Gomore.

1. **Molitva Abrahamova.** Poslije objeda ustanu ona tri čovjeka (Gospodin i dva anđela) i pođu put Sodome. Abraham pođe s njima, da ih isprati. Tada reče Gospodin: »Grijesi su Sodome i Gomore teški i vapiju k meni za osvetu«. Dvojica anđela otidu dalje, a Abraham osta kraj Gospodina i približivši se reče mu: »Hoćeš li pogubiti pravednika s bezbožnikom? Ako se nađe pedeset pravednika u gradu, hoćeš li oprostiti gradu njih radi?« A Gospodin reče: »Ako nađem u Sodomi pedeset pravednika, oprostit ću cijelomu mjestu njih radi«. Abraham nastavi dalje: »Kad sam već jednom počeo, govorit ću Gospodinu svojemu, premda sam prah i pepeo. Šta, ako se nađe za pet manje nego pedeset pravednika, hoćeš li onda zatrti grad?« Gospodin odgovori: »Ne ću ga zatrti, ako nađem i četrdeset i pet pravednika«. Opet reče Abraham: »Ako se ondje nađe četrdeset, što ćeš uči-

Sl. 5. Mrtvo more,

niti?« Gospodin reče: »Ne ću ih kazniti četrdesetorice radi«. Abraham moljaše i dalje, a napokon reče: »Molim, Gospodine, ne ljuti se na me, ako još jednom progovorim: Što ako se nađe samo deset pravednika?« Gospodin reče: »Ne ću ih zatrti desetorice radi«. Potom Gospodin otide, a Abraham se vrati na svoje mjesto.

2. **Propast Sodomljana.** Ali se ni deset pravednika ne nađe u Sodomi. Dva anđela dođu uveče u Sodomu i reku pravednomu Lotu: »Izvedi svoje ljude iz grada, jer ćemo zatrti ovo mjesto«. Kad ujutru zora zabijeli, navale anđeli na Lota i reku mu: »Ustani i otidi sa ženom svojom i sa dvije kćeri svoje, da ne poginete i vi u ovome opakome gradu!« A kad je on oklijevao, uhvatiše ih za ruke i izvedoše iz grada napolje i rekoše: »Nemojte se osvrtati, nego se izbavite što brže!«

Kad se sunce rodi, pusti Gospodin iz neba sumpor i oganj na Sodomu i Gomoru, te ih zatre i svu okolinu njihovu. Ali žena Lotova bješe se obazrela i postade stup od soli.

Gdje su nekad bili gradovi Sodoma i Gomora, tamo je sad Mrtve more, te svojom pustoši svjedoči i opominje, kako Bog kazni grijeh nečistoće.

§ 11. Izakovo rođenje i žrtvovanje.

1. **Izakovo rođenje.** Kad je Abrahamu bilo sto godina a ženi njegovoj devedeset, ispuni Bog svoje obećanje, što ga bješe dao Abrahamu, te Sara dobi sina. Abraham mu nadjene ime Izak (Radojica) i obreže ga osmi dan.

2. **Izakovo žrtvovanje.** Kad je Izak odrastao, htjede Bog iskušati Abrahama i reče mu noću: »Abrahame, uzmi Izaka, svojega miloga jedinog sina, pa idi u zemlju Moriju, i spali ga na žrtvu tamo na brdu, gdje ću ti kazati«. Sjutradan rano ustane Abraham, osamari magarca i uzme sa sobom dvije sluge i sina Izaka. Treći dan ugledavši izdaleka određeno mjesto reče slugama: »Ostanite ovdje s magarcem i čekajte, a ja i sin idemo onamo, i kad se poklonimo, vratit ćemo se k vama«. Onda natovari drva Izaku na leđa, a sam uzme u ruke ognja i nož. Putem reče Izak: »Oče!« A on reče: »Šta ćeš, sinko?« »Evo«, reče Izak, »ognja i drva, a gdje nam je klanica za žrtvu?« Abraham mu odgovori: »Bog će, sinko, naći sebi klanicu za žrtvu«. Tako otidu zajedno na goru.

Kad dođu na mjesto, koje mu je Bog pokazao, Abraham načini ondje žrtvenik i metne drva na nj, sveže Izaka sina svojega i metne ga na oltar vrh drva, pa izmahne nožem, da zakolje sina svojega. Tada mu vikne anđeo Gospodnji s neba: »Abrahame! Abrahame! Ne diži ruke na svoje dijete. Jer sad vidim, da se bojiš Boga i da nijesi požalio jedinoga sina svojega mene radi«.

Abraham podiže oči i ugleda u guštari ovna, gdje se zapleo rogovima, pa onda spali njega za žrtvu mjesto sina. Anđeo pak Gospodnji još jednom vikne s neba Abrahamu: »Ja se sobom zakleh, veli Gospodin, kad si to učinio i nijesi požalio sina svojega jedinoga mene radi, to ću te blagosloviti i blagoslovit će se u potomstvu tvojem svi narodi na zemlji, zato što si poslušao glas moj«.

Tada se Abraham s Izakom vrati k slugama i otidoše svi zajedno kući.

* Izak bijaše slika Spasitelja našega. Bio je jedini sin Abrahamov, kao što je Isus bio jedini Sin Božji; Izak je nosio na leđima drva, na kojima je imao biti žrtvovan, kao što je i Isus nosio svoj križ; nije se otimao ocu, kad je vidio, da ga smrt čeka, kao što je Isus dragovoljno išao u smrt. Morija, mjesto žrtvovanja Izakova, nije daleko od Kalvarije, gdje se žrtvovao Krist.

Abraham je pokazao, da ljubi Boga nada sve, jer ga je ljubio više nego sve drugo na svijetu i bio pripravan prije sve izgubiti nego prestupiti zapovijed Božju. *

§ 12. Ezav i Jakob.

1. **Smrt Sarina i Abrahamova.** Sara je poživjela 127 godina, pa kad je umrla, oplače je Abraham i ukopa u jednoj pećini, koju je odabrao za grobnicu svojemu rodu. Poslije toga oženi Abraham sina svojega Izaka pobožnom djevojkom Rebekom i umre, kad mu je bilo 175 godina. I ukopaše ga u pećini uza Saru ženu njegovu.

Tako su patrijarsi poštovali mrtva tjelesa, jer su vjerovali, da će jednom uskrsnuti.

2. **Ezav i Jakob.** Dvadeset godina živjeli su Izak i Rebeka, a da nijesu imali djece. Napokon usliši Bog molitvu Izakovu i dade mu dva sina: prvi se zvao Ezav a drugi Jakob. Ezav bijaše rutav kao runo i silovit, te postade lovac i ratar; Jakob bijaše krotak i miran i postade pastir. Izak je većma pazio Ezava, jer je rado jeo od njegove lovine; Rebeka pak voljela je Jakoba; njoj je Bog rekao, da će stariji brat služiti mlađemu.

3. **Ezav prodaje prvenstvo Jakobu.** Jednom dođe Ezav umoran kući iz polja. Jakob bijaše upravo skuhao leće. Ezav mu reče: »Daj mi od toga crvenoga jela, jer sam umoran i gladan«. Jakob mu odvrati: »Prodaj mi svoje prvenstvo«. Ezav odgovori: »Gle, umirem; što će mi prvenstvo?« Jakob mu reče: »Zakuni mi se!« Tada mu se Ezav zakune, jede i otide ne mareći, što je prodao prvenstvo svoje.

* Prvenci imali su veća prava od ostale djece: dobili su dvostruki dio očeva imutka; po smrti očevoj bio je prvenac glava porodici i svećenik. Kod patrijaraha imao je pravo na blagoslov

očev i na njega su prelazila obećanja, što ih je Bog davao patrijarsima za njihovo potomstvo. *

4. **Izak blagosilja Jakoba.** Kad je Izak ostario i oči mu potamnjele, mišljaše, da će skoro umrijeti. Zato dozove Ezava k sebi u šator i reče mu: »Vidiš, sinko, da sam ostario i da mogu svak čas umrijeti. Uzmi tobolac svoj i luk pa iziđi, i ako što uloviš, zgotovi mi, kako znaš, što rado jedem. Onda ću te blagosloviti, prije nego umrem«. Ezav odmah potom izađe. Rebeka je čula riječi Izakove, pa nagovori Jakoba, neka ide k ocu gradeći se da je Ezav. Tada zgotovi dva jareta, kako se pripravlja divljač, obuče Jakoba u najbolje Ezavljeve haljine, obloži mu ruke i vrat kožicama jarećim i opravi ga s jelom k ocu.

Izak ga zapita: »Tko si ti, sine?« Jakob odgovori: »Ja sam Ezav, tvoj prvenac; učinio sam, kako si zapovjedio. Jedi sada, pa me blagoslovi«. Izak reče: »Pristupi bliže k meni, da te opipam i vidim, jesi li sin moj Ezav ili nijesi«. I kad mu se Jakob približi i otac ga opipa, reče: Glas, to kao da je glas Jakobov, ali ruke su Ezavljeve«. Tako ga ne prepozna te jede. Potom blagoslovi Jakoba i reče: »Bog ti dao od rose nebeske i od dobre zemlje pšenice i vina izobila. Bio gospodar braći svojoj i narodi ti služili«.

Tek što je Jakob izišao, eto dođe Ezav sa svojim jelom i reče: »Ustani, oče, i jedi!« Izak odvrati: »Tko si ti?« Ezav odgovori: »Ja sam Ezav, tvoj prvenac«. Tada se Izak veoma uplaši i reče: »Brat tvoj dođe s prijevarom i donese mi jelo. Ja sam ga blagoslovio, i ostat će blagosloven«. Ezav glasno zaplače i poviče: »Gle varalice! Najprije mi je uzeo prvenstvo, a sad mi je oteo blagoslov«. Od toga časa Ezav ljuto omrznu na brata svojega i mišljaše, da ga ubije.

* Rebeka nije htjela čekati, da Bog sam izvrši svoje obećanje, nego se poslužila prijevarom, da Jakob steče očin blagoslov. To je bio grijeh; zato su Rebeka i Jakob na svijetu toga radi mnogo trpjeli. *

§ 13. Jakobovo putovanje.

1. **Nebeske ljestve.** Kad je Rebeka doznala, da je Ezav naumio ubiti Jakoba, reče Jakobu: »Bježi k Labanu, bratu mojemu, i ostani ondje, dokle se umiri gnjev brata tvojega«. Izak dozva Jakoba, blagoslovi ga i opravi ga na put.

Putujući dođe Jakob na jedno mjesto i ondje zanoći, jer je sunce bilo zašlo. I uze kamen, metnu ga pod glavu i zaspa. U snu vidje ljestve, gdje stoje na zemlji, a vrh im se ticao neba; anđeli pak Božji uzlažahu i silažahu po njima. Na vrhu stajaše Gospodin govoreći: »Ja sam Bog Abrahamov i Izakov; zemlju, na kojoj spavaš, dat ću tebi i potomstvu tvojemu; potomstva tvojega bit će kao praha na zemlji, i u p o t o m s t v u t v o j e m

b l a g o s l o v i t će se svi narodi na zemlji. Ja ću te čuvati, kudagod pođeš i dovest ću te natrag u ovu zemlju«.

Kad se Jakob probudi, reče: »Kako je strašno ovo mjesto! Ovdje je doista kuća Božja i vrata nebeska«. Ujutru uze Jakob kamen, koji bješe metnuo pod glavu, preli ga uljem i nazva ono mjesto Betel t. j. kuća Božja. I učini Jakob zavjet govoreći: »Ako bude Bog sa mnom i sačuva me na putu, te se srećno vratim u dom oca svojega, načinit ću ovdje oltar Gospodinu i na njemu prinosit ću deseto od svega«.

2. **Jakob u tuđini.** Otišavši odanle dođe Jakob u istočnu zemlju. Tu vidje studenac u polju i kraj njega pastire, pa ih zapita: »Znate li braćo, za Labana?« Oni mu odgovore: »Znamo, i evo ovdje Rahele, kćeri njegove s ovcama«. Jakob napoji stado Raheli i kaže joj, tko je. Ona otrči kući i javi to Labanu. Laban primi Jakoba u svoju kuću. Poslije mjesec dana reče Laban Jakobu: »Zar badava da mi služiš, što si mi rod? Kaži mi, što će ti biti plata?« A Jakob reče: »Služit ću ti sedam godina za Rahelu, kćer tvoju«. Laban pristane na to i dade mu Rahelu za ženu. Jakob ostane kod Labana dvadeset godina i vrlo se obogati.

3. **Povratak Jakobov.** Laban stane zavidjeti Jakobu, što se obogatio, pa mu je mijenjao plaću i varao ga. Tada reče Gospodin Jakobu: »Vrati se u zemlju otaca svojih; ja ću biti s tobom«. Jakob se podiže i otide sa svim imanjem svojim.

Iza duga putovanja dođe k Jordanu, na među zemlje Hananske. Odanle pošlje pred sobom glasnike Ezavu, da mu kažu: »Daj da nađem milost pred tobom!« Ali glasnici se vratiše i rekoše: »Ezav ti ide ususret s četiri stotine ljudi«. Tada se Jakob uplaši jako i moljaše se govoreći: »Bože otaca mojih! Nijesam vrijedan tolike milosti, što si mi učinio. Sam sa štapom svojim prešao sam preko Jordana, a sad sam gospodar od dvije čete. Izbavi me iz ruke brata mojega!« Potom izabere darove i pošlje ih pred sobom Ezavu.

4. **Borba Jakobova s anđelom.** Onu noć rano usta Jakob, prevede svoju porodicu preko nekog potoka, a on osta sam. Tada se jedan čovjek borio s njim do jutra, pa kad nije mogao nadvladati Jakoba, reče mu: »Pusti me, zora je«. Jakob mu odgovori: »Ne ću te pustiti, dok me ne blagosloviš«. A čovjek mu reče: »Odsele ne ćeš se više zvati Jakob nego I z r a e l t. j. borilac Božji«. I blagoslovi ga.

5. **Jakob dolazi u zemlju Hanansku.** Upravo se i sunce rodi, te Jakob opazi Ezava, gdje ide s četiri stotine ljudi. Jakob mu pođe ususret i pokloni mu se sedam puta do zemlje. A Ezav pritrči preda nj, padne mu oko vrata, cjeluje ga i zaplače. Ugledavši djecu zapita Jakoba: »Tko su ti oni?« A Jakob odgovori: »To su djeca, koju mi je Bog darovao«. Tada pristupiše svi i pokloniše se Ezavu do zemlje. Jakob ponudi bratu darova, no on ne htjede

uzeti. A Jakob mu reče: »Molim te, uzmi od blagoslova, kojim me je Bog obdario«. Tada Ezav uzme darove i rastane se s bratom u miru.

Jakob izvrši svoj zavjet, što ga bijaše zavjetovao bježeći od brata. Porodici svojoj reče: »Hajde da idemo u Betel, da načinim ondje žrtvenik Bogu, koji je bio sa mnom na putu«. Tako i učiniše.

Napokon dođe Jakob k Izaku ocu svojemu. Izaku bijaše 180 godina, i onemoćav od starosti umre, i ukopaše ga Ezav i Jakob, sinovi njegovi.

§ 14. Josip i braća njegova.

1. **Sni Josipovi.** Izrael (Jakob) imadijaše dvanaest sinova; od svih najvećma ljubljaše Josipa, jer mu se rodio pod starost, i načini mu šarenu haljinu. Kad je Josipu bilo šestnaest godina, pasao je stado s braćom svojom, pa je donio zle glase o njima ocu. Zato zamrze na nj, tako da mu nijesu mogli progovoriti lijepe riječi.

Usto Josip pripovjedi braći svojoj san, što ga je vidio: »Čujte, što sam snio! Vezali smo snopove u polju, pa se moj snop ispravio i stajaše, a vaši snopovi iđahu oko mojega snopa, te mu se klanjahu«. Tada mu odgovore braća: »Da ne ćeš još biti kralj nad nama?« Poslije opet usni drugi san i pripovjedi braći i ocu: »Vidio sam u snu, da mi se klanja sunce i mjesec i jednaest zvijezda«. Nato ga ukori otac i reče: »Kakav je to san? Eda li ćemo se ja i mati tvoja i tvoja braća klanjati tebi do zemlje?«

Toga radi zamrziše braća na Josipa još većma; ali otac razmišljaše o tom u sebi.

2. **Braća prodaju Josipa.** Kad su braća Josipova pasla stado kod Sihema, reče otac Josipu: »Idi vidi, kako su braća tvoja i stado«. Josip ustane i pođe. Kad ga braća izdaleka opaze, stanu govoriti među sobom: »Evo ide sanjač. Hajde da ga ubijemo pa ćemo reći, da ga je zvijer izjela. Onda ćemo vidjeti, što mu sni koriste«. Ali R u b e n, najstariji brat, reče: »Nemojte kaljati ruku krvlju njegovom, nego ga bacite u ovu jamu.« To pak reče, jer ga je htio izbaviti i povratiti ocu.

Kad Josip dođe k braći, oni svuku s njega šarenu haljinu i bace ga u jamu, u kojoj nije bilo vode. Potom sjednu, da jedu. Tada ugledaju strane trgovce s devama, natovarenim svakojake robe, koju nošahu u Egipat. Onda reče Juda braći svojoj: »Kakva će nam biti korist, ako ubijemo brata? Bolje je da ga prodamo i ne okaljamo svojih ruku; jer nam je brat«. Braća pristanu na njegove riječi, izvade Josipa iz jame i prodadu ga za dvadeset srebrnika. Trgovci odvedoše Josipa u Egipat.

Kad se Ruben vrati k jami i ne nađe ondje dječaka, razdere haljine svoje od žalosti i reče: »Djeteta nema; a ja kuda ću?«

Druga pak braća zakolju jare i umoče haljinu Josipovu u krv i pošlju je tako k ocu poručivši: »Ovu haljinu nađosmo; vidi, je li haljina sina tvojega ili nije«. Otac odmah pozna haljinu i poviče: »Sina je moga haljina; ljuta je zvijer izjela Josipa«. Potom razdere odijelo svoje, obuče žalosne haljine i stane plakati za sinom. Svi sinovi njegovi i kćeri dođu, ga da tieše, ali on se ne da utješiti, nego reče: »S ovom ću tugom poći na drugi svijet za sinom svojim«. I plakaše za njim bez prestanka.

§ 15. Josip u Egiptu.

1. **Josip u kući Putifarovoj.** Trgovci dovedu Josipa u Egipat i prodadu ga Putifaru, zapovjedniku stražarskomu. Bog bijaše s Josipom i davao mu sreću u svemu, što je radio. Josip omilje svojemu gospodaru i on ga postavi nad svom svojom kućom. Bog blagoslovi dom toga Egipćanina radi Josipa i umnoži mu imanje u kući i u polju.

Putifar imadijaše zlu ženu, koja htjede Josipa zavesti na grijeh. Ali Josip ne pristade, nego reče: »Kako bih učinio tako veliko zlo i sagriješio Bogu svojemu!« Tako mu je žena dosađivala svaki dan, ali se Josip ne da nagovoriti. Jednom Josip uđe u kuću, da radi svoj posao. Tada ga žena prihvati za rub haljine i opet ga nagovaraše na zlo. No Josip joj ostavi haljinu u rukama pa pobježe i otide. Nato se žena razljuti i vikne čeljad svoju i reče im: »Gledajte, kakova je čovjeka moj muž doveo u kuću! Došao je k meni, da me osramoti, a kad sam poviknula, ostavio je haljinu svoju u mojim rukama«. To kaže i mužu svojemu, kad se vratio kući i pokaže mu haljinu Josipovu. Kad to čuje gospodar, razljuti se vrlo i baci Josipa u tamnicu.

2. **Josip u tamnici.** Bog ne ostavi Josipa ni u tamnici, nego dade, da je omilio tamničaru, koji mu preda ostale sužnje, da ih nadgleda. Poslije toga dogodi se, da su dva dvoranina kralja egipatskoga peharnik i hljebar nešto skrivili svojemu gospodaru, te ih je dao baciti u tamnicu, gdje je bio Josip. Tamničar i njih preda Josipu. Jedno jutro nađe ih Josip, da su veoma žalosni pa ih zapita, šta im je? Oni mu odgovore: »Snili smo sne, a nemamo, tko bi kazao, što znače«. A Josip reče: »Nije li u Boga, šta znače? Ali pripovjedite mi«.

Nato stane peharnik prvi kazivati svoj san govoreći: »Vidio sam pred sobom čokot (trs) a na njemu tri loze. Na lozama uzrelo grožđe, a ja ga pobrao i iscijedio u čašu i dodao kralju, da pije«. Josip mu reče: »Tri loze tri su dana; za tri dana postavit će te kralj u prеđašnju službu, te ćeš mu dodavati čašu kao prije. Ali se opomeni mene i reci kralju, da me izbavi iz ove tamnice, jer sam nekriv ovamo došao«.

Kad je vidio h l j e b a r, kako je Josip lijepo protumačio san peharniku, pripovjedi i on svoj san. »Sanjao sam«, reče, »da nosim tri košare hljeba na glavi. U gornjoj košari bilo je svakojakih

Sl. 6. Berba u Egiptu.

kolača, pa su dolazile ptice i jele iz nje«. Josip će mu nato: »Tri su košare tri dana. Za tri dana kralj će ti odrubiti glavu i dati te objesiti i ptice će jesti tvoje meso«.

Poslije tri dana bio je dan kraljeva rođenja, i kod gozbe opomenu se kralj peharnika i hljebara, pa prvoga postavi natrag u službu njegovu, a drugoga dade objesiti. Ali peharnik u sreći zaboravi Josipa.

§ 16. Josip uzvišen.

1. **San faraonov.** Dvije godine potom faraon, kralj egipatski, usni san, koji ga je vrlo uznemirio, pa dozva sve gatare i mudrace egipatske, i pripovjedi im što je sanjao; ali nijedan nije mogao kazati, što san znači. Tada se peharnik sjeti Josipa i reče: »Ima u tamnici mladić Hebrejin, koji je nekoć meni i hljebaru vjerno sve kazao, što san znači«. Kralj zapovjedi, da odmah dovedu Josipa.

Kad je Josip došao, reče mu kralj: »Sanjao sam sne, kojih mi niko ne može protumačiti. A za tebe čujem, da dobro sne pogađaš«. Josip odgovori: »Bog jedini može kralju kazati dobro«. Onda mu kralj stane kazivati san: »Snim, da stojim kraj rijeke Nila. Uto iz vode izađe sedam debelih krava i stanu pasti na brijegu. Potom izađe sedam gadnih i mršavih krava i pojedu onih sedam lijepih i debelih, i ostanu onako mršave, kako su bile prije. Uto se probudim i zaspim opet, te vidim u snu, kako iz jedne stabljike nikne sedam punih i jedrih klasova; potom izmili sedam klasova praznih, i progutaju pune klasove«.

Josip odgovori: »Oba su sna jednaka. Bog javlja unaprijed kralju, što će učiniti. Sedam debelih krava i sedam punih klasova znači sedam rodnih godina, a sedam mršavih krava i sedam praznih klasova znači sedam gladnih godina. Najprije će doći sedam rodnih godina, kad će biti svega izobila u zemlji. A poslije će okrenuti sedam gladnih godina, kad će se potrošiti sve obilje u zemlji i nastat će silan glad. Zato neka se kralj pobrine za mudra i radljiva čovjeka, koji će za rodnih godina skupljati žito u žitnice, da bude hrane, kad nastanu gladne godine«.

Sl. 7. Kraj rijeke Nila.

2. **Josip uzvišen.** Taj savjet bude po volji kralju pa reče: »Gdje ćemo naći čovjeka mudra, kao što si ti? Evo, postavljam te nad svom zemljom Egipatskom; sav narod mora te slušati; samo ću prijestolom biti viši od tebe«. Pa skine prsten s ruke i metne Josipu na ruku, obuče ga u haljine od tankoga platna i objesi mu zlatnu verižicu o vratu. I posadi ga na druga kraljevska kola i dade voziti po gradu, a glasnik je pred njim vikao: »Klanjajte mu se, jer je on poglavar nad svim Egiptom«. I faraon predjene ime Josipu i nazove ga jezikom egipatskim Spasitelj svijeta. Josipu bijaše trideset godina, kad je došao pred kralja egipatskoga.

Sedam rodnih godina nastane i Josip stade kupiti žito po cijeloj zemlji Egipatskoj i snositi ga u gradove toliko, da se nije moglo više mjeriti. Ali nastane sedam gladnih godina i postane velik glad pa i u samom Egiptu. Narod povika k faraonu za hljeb, a kralj im odgovori: »Idite k Josipu, pa što vam on kaže, ono činite«. Tada Josip otvori sve žitnice i prodavaše žito Egipćanima.

§ 17. Braća Josipova u Egiptu.

1. Prvi dolazak. Kad je nastao glad i u zemlji Hananskoj, reče Jakob sinovima: »Šta se zgledate? Čujem da ima u Egiptu žita na prodaju. Idite i kupite, da ne pomremo od gladi«. Tada desetorica braće Josipove otidoše u Egipat; samo Benjamina zadrži otac kod kuće govoreći: »Da ga ne bi kakvo zlo zadesilo na putu«. Sinovi Jakobovi s drugim ljudima, koji su također išli u Egipat, da kupe žita, dođu pred Josipa, te mu se poklone do zemlje. Oni nijesu poznali Josipa, a on je njih odmah poznao i sjetio se svojih sanova. Da ih iskuša, stade s njima oštro govoriti kao s tuđincima pitajući ih: »Odakle ste došli?« Oni odgovore: »Iz zemlje Hananske došli smo, da kupimo žita«. Josip reče: »Vi ste uhode; došli ste da vidite, gdje je zemlja slabija«. Oni odgovore: »Nijesmo, gospodaru; mi smo mirni ljudi i ne mislimo ni o kakom zlu. Nas je dvanaest braće; najmlađi je ostao kod oca, a jednoga — nema«. No Josip odvrati: »Kažem ja, uhode ste«. I preda ih u tamnicu za tri dana.

Treći dan izvede ih iz tamnice i reče im: »Da vidim, je li istina što govorite: jedan od vas ostat će u tamnici, a vi drugi idite i odnesite žito; ali brata svojega najmlađega dovedite k meni«. Tada braća stanu govoriti jedan drugomu: »Pravo je da trpimo, jer smo se ogriješili o brata svojega. Vidjeli smo njegovu muku, kad nas je molio, pa ga se oglušismo. Zato je došla na nas ova muka«. — Braća su mislila, da ih Josip ne razumije, jer je s njima govorio preko tumača. A Josip je sve razumio, pa se okrene od njih i zaplače. Potom se opet okrene k njima i zapovjedi, da Simeona pred njima svežu. A slugama svojim zapovjedi, da drugoj braći napune vreće žita, pa i novce njihove da im metnu svakome u vreću i povrh toga jela na put. Tako bi učinjeno, i braća natovarivši žito na magarce svoje otidoše kući.

Kod kuće ispripovjede sve ocu, što im se dogodi. A kad su otvorili vreće, nađe svaki svoj novac odozgo u vreći. Tada se svi uplašiše. Jakob pak reče: »Oteste mi djecu: Josipa nema, Simeon je u tamnici, a sad hoćete da i Benjamina odvedete. Moj sin ne će ići s vama; jer ako bi ga kakvo zlo zadesilo na putu, sijedu glavu moju svaliste s tugom u grob«.

2. **Drugi dolazak.** Kad potrošiše žito, koje bijahu donijeli iz Egipta, a glad nije prestao, reče Jakob sinovima: »Idite opet i kupite nam malo hrane«. Juda odgovori: »Onaj čovjek tvrdo nam se zarekao govoreći: ne dolazite mi na oči bez brata najmlađega. Pusti dijete s nama, da ne umremo. Ja ti se jamčim za nj«. Napokon reče otac: »Kad je tako, učinite kako želite. Uzmite što najljepše ima u ovoj zemlji i ponesite dar onom čovjeku. A novaca ponesite dvojinom, i uzmite novce, što ste ih našli u vrećama; može biti da je pogreška. Bog svemogući neka vam dade, da nađete

milost pred onim čovjekom, te vam pusti brata, što ga kod sebe drži, i ovoga Benjamina. A ja ostadoh kao bez djece!«

Braća uzevši Benjamina i darove dođoše u Egipat pred Josipa. Kad je Josip vidio Benjamina, odmah zapovjedi sluzi: »Odvedi ove ljude u kuću i pripravi gozbu, jer će sa mnom objedovati«. Sluga učini, kako mu je Josip zapovjedio i povede ih u kuću. Oni se uplaše misleći, da ih vodi u tamnicu radi novaca, što su ih našli u vrećama, pa se stanu izgovarati pred slugom. A on im reče: »Ne bojte se, vi ste svoje novce dali meni kako treba«. Potom izvede k njima Simeona.

Skoro zatim dođe i Josip. Braća mu se poklone do zemlje i predadu mu svoje darove. Josip ih blago pozdravi i zapita: »Kako je otac vaš? Živi li još i je li zdrav?« Oni odgovore: »Otac naš, sluga tvoj, živ je i zdrav«. Kad Josip vidje Benjamina, zapita: »Je li to vaš najmlađi brat? Bog te blagoslovio, sinko!« I brže otide napolje i zaplače; tako ga to u srce dirnulo«.

Umivši se od plača povrati se Josip i zapovjedi, da se donese jelo, pa posadi braću kod stola po godinama. Tomu se svi začude i bude im milo. Benjamin je dobivao najviše i najljepših dijelova. Tako su jeli i pili i razveselili se.

§ 18. Josip se očituje braći.

1. **Josip kuša braću.** Poslije objeda zapovjedi Josip čovjeku, koji je upravljao njegovom kućom: »Napuni ovim ljudima vreće žitom i svakomu u vreću metni ozgo novce njegove, a u vreću najmlađemu metni moju srebrnu čašu«. Tako bi učinjeno. Drugi dan ujutru otidoše putem kući. A kad su izašli iz grada, dozove Josip upravitelja kuće i reče mu: »Ustani i idi brže za onim ljudima i kad ih stigneš, reci im: Zašto vraćate zlo za dobro, da ste ukrali čašu, iz koje moj gospodar pije? Veliko ste zlo učinili!«

Upravitelj ih stigne i reče im, kako mu je bilo zapovijedano. Oni odgovore: »Šta? Novce, što smo ih našli u svojim vrećama, donijesmo natrag iz zemlje Hananske, a sad da smo ukrali iz kuće tvojega gospodara srebro ili zlato? U koga se nađe čaša, neka umre, a mi svi bit ćemo tvoji robovi«. Brzo poskidaše svoje vreće s magaraca i razdriješiše svaki svoju vreću. Upravitelj pretraži vreće od najstarijega do najmlađega, i nađe čašu u vreći Benjaminovoj. Tada razdriješe haljine svoje, natovariše opet svoje magarce i vratiše se u grad.

Kad dođu k Josipu, padoše svi pred njim na zemlju. A Josip im reče: »Zašto ste to učinili?« Tada reče Juda: »Šta da ti rečemo, gospodaru, ili kako da se opravdamo? Bog je našao na nama zločinstvo, zato nas je to zadesilo. Evo, ovaj, u koga se našla čaša, i mi drugi tvoji smo robovi«. Josip odgovori: »Ne ću ja to; u koga se našla čaša, neka mi bude rob, a vi idite ocu svojemu«. A Juda

pristupiv k njemu reče: »Ja sam se podjemčio za dijete, jer ga otac nije htio da pusti. Vratimo li se bez njega kući, svalit ćemo sijedu njegovu glavu s tugom pod zemlju. Ja ću ostati tvoj rob mjesto dječaka, a dječak neka ide kući s braćom svojom. Jer se ne mogu vratiti bez dječaka, da gledam jade, koji će satirati oca mojega«.

2. **Josip se očituje braći.** Tada Josip ne mogući se više uzdržati zapovjedi, da svi Egipćani izađu napolje. Pa kad je ostao sam s braćom, briznu plakati, tako da se čulo napolje. Tada reče: »Ja sam Josip. — Je li mi otac još u životu?« Ali mu braća ne mogahu odgovoriti, tako su se bili prepali.

A on im reče ljubazno: »Pristupite k meni! Ja sam Josip, vaš brat, kojega ste prodali u Egipat. Ne bojte se! Nijesam po vašoj odluci poslan ovamo nego po volji Božjoj, koji me je postavio za kneza nad svom zemljom Egipatskom. Vratite se brže k ocu svojemu i dovedite ga k meni, da se hrani ovdje, jer će još pet godina biti glad«. Onda padne oko vrata Benjaminu i zaplače, a Benjamin plakaše o vratu njegovu. Tada izljubi svu braću svoju i isplače se nad njima. Potom se braća stanu razgovarati s njim.

Čuje i kralj, da su došla braća Josipova, pa se obraduje i reče Josipu: »Daj dovesti oca svojega u Egipat sa svim, što je njegovo«. Josip dade braći svojoj kola i mnogo darova. Tako ih opravi veleći im: »Nemojte se svađati na putu!«

§ 19. Jakob u Fgiptu.

1. **Jakob ide u Egipat.** Kad braća dođu kući, jave ocu govoreći: »Josip, sin tvoj, živi i zapovijeda nad svom zemljom Egiptom«. Jakobu je bilo, kao da se probudio iz teška sna, ali im nije vjerovao. A kad mu ispripovjede sve i pokažu kola kraljevska i bogate darove, tada oživi duh njegov i reče: »Dosta mi je, da sin moj Josip živi. Idem da ga vidim, prije nego umrem«. I Jakob pođe sa svim, što je imao.

Na međi zemlje Hananske prinese Bogu žrtvu. I Bog mu reče noću u snu: »Ne boj se, idi u Egipat. Ja ću od tvojega potomstva načiniti ondje velik narod i odanle ih opet dovesti«. Jakob otide dalje i dođe u Egipat s cijelom svojom porodicom.

Juda pođe naprijed i javi Josipu, da otac dolazi. Josip upreže u kola i izađe ocu ususret, i kad ga vidi, padne mu oko vrata i plakaše dugo o vratu njegovu. A otac reče Josipu: »Sada mogu umrijeti, jer sam vidio lice tvoje«.

Josip dovede oca svojega k faraonu. Kralj ga zapita: »Koliko ti ima godina?« Jakob odgovori: »Mojega putovanja na zemlji ima 130 godina; malo je mojih dana i zli su mi bili, niti stižu vijeka, što su oci moji putovali na zemlji«.

Josip naseli oca i braću svoju u najboljem dijelu zemlje, u Gesenu, gdje je bilo mnogo paše, i brinuo se za sve, što im je trebalo.

2. **Smrt Jakobova i Josipova.** Jakob življaše još 17 godina u Gesenu. Kad mu se približi dan smrti, dođe k njemu Josip sa dva sina svoja Efraimom i Manasijem. Jakob reče: »Ova tvoja dva najstarija sina bit će moji, jednaki drugim sinovima mojim; tako ti dajem jedan dio nasljedstva više nego braći tvojoj«. Tada ih cjeliva i blagoslovi.

Poslije sazove Jakob i druge sinove svoje, da ih blagoslovi. Judi reče: »Tebi će se klanjati sinovi oca tvojega. Ne će se oduzeti palica vladalačka (žezlo) od Jude, dok ne dođe onaj, koji ima da se pošlje i koga čekaju svi narodi (Spasitelj)«. Potom još reče svima: »Ukopajte me kod otaca mojih u zemlji Hananskoj«. Poslije toga leže i umrije.

Josip pade na lice ocu svojemu, proplače i cjeliva ga. Potom dade tijelo oca svoga pomazati mirisima. Kad prođu dani žalosti, odveze Josip s braćom svojom tijelo očevo u zemlju Hanansku i ukopaju ga u grobu Abrahamovu.

Braća su se Josipova bojala, da će im se Josip poslije smrti očeve osvetiti za zlo, što su mu bili učinili. Zato dođu k njemu i stanu ga moliti, da im oprosti. Josip ih lijepo primi i reče im: »Ne bojte se! Vi ste zlo mislili za mene, ali je Bog okrenuo na dobro. Ja ću hraniti vas i djecu vašu«.

Sl. 8. Sanduk egipatski.

Josip je živio 110 godina i vidio je svoje unuke i praunuke. A kad mu se približi smrt, reče braći svojoj: »Poslije moje smrti Bog će vas pohoditi i odvesti natrag u zemlju, koju je obećao Abrahamu, Izaku i Jakobu; onda uzmite i moje kosti sa sobom«. Nato umrije. Onda ga pomazaše mirisima i metnuše u mrtvački sanduk.

* Josip je slika Spasitelju: braća su ga prodala za dvadeset srebrnika, nekriv bio je osuđen, došao je u tamnicu među dva zločinca, od kojih je jednom prorekao život, drugomu smrt. Poslije muka i poniženja bio je uzvišen i nazvan spasiteljem svijeta. *

§ 20. Strpljivi Job.

1. **Pobožnost i bogatstvo Jobovo.** U doba, kad su živjeli patrijarsi Jakob i Josip, bijaše u zemlji Husu čovjek po imenu Job. Taj je čovjek bio dobar i pravedan, bojao se Boga i uklanjao se oda zla. Rodi mu se sedam sinova i tri kćeri. Imao je na stotine i tisuće ovaca, deva, volova, magaraca i veliko mnoštvo sluga i sluškinja. Bio je najugledniji čovjek na istoku.

2. **Iskušanje Jobovo.** Bog reče sotoni: »Jesi li vidio slugu mojega Joba? Nema takoga čovjeka na zemlji dobra i pravedna, koji se boji Boga«. A sotona reče Gospodinu: »Ne boji se on uzalud Boga. Ti si ga blagoslovio i umnožio mu imanje. Ali pruži ruku, pa mu uzmi što ima, odmah će te psovati«. Gospodin reče sotoni: »Sve što ima, u tvojoj je ruci; ali njega da se nijesi dotakao«.

Jedan dan, kad su se sinovi i kćeri Jobove gostili u kući najstarijega brata, dođe glasnik Jobu i reče: »Volovi su orali i magarice su pasle pokraj njih, a Sabeji udariše na nas, oteše sve volove i magarice i momke pobiše mačem; samo sam ja utekao, da ti to javim«. — Dok je još taj govorio, dođe drugi pa reče: »Oganj je pao s neba i spalio ovce i momke; samo sam ja pobjegao, da ti javim«. — Još je taj bio u riječi, dođe treći govoreći: »Haldeji su oteli kamile i pobili momke; samo sam ja ostao, da ti javim«. — Taj nije svršio, dođe i četvrti i reče: »Vihor je udario na kuću, gdje su ti djeca bila skupljena, kuća se srušila na djecu, te pogiboše. Samo ja izmakoh, da ti javim«. — Tada ustane Job, razdere haljinu svoju, padne na zemlju i pokloni se Bogu govoreći: »Gospodin je dao, Gospodin je uzeo; neka ime Gospodnje bude blagosloveno«.

Ali sotona reče Gospodinu: »Sve će čovjek dati za svoj život. Ali pruži ruku i dotakni se tijela njegova, psovat će te u lice«. Gospodin mu reče: »Evo ti ga u ruke, ali život mu čuvaj«. — Sotona udari Joba strašnom gubom od pete do tjemena. Job uze crijep i strugaše se sjedeći u pepelu. Tada mu reče žena: »Šta se još držiš dobrote svoje? Blagoslovi Boga pa umri!« Ali Job joj odgovori: »Govoriš kao luda žena; ako smo dobro primali iz ruke Božje, zla da ne primamo?« Tako Job ne reče nijedne grešne riječi.

3. **Prijatelji kod Joba.** Tri prijatelja Jobova čuju za zlo, što ga je zadesilo i dođu da ga potješe; i opazivši ga nijesu ga mogli poznati, te stanu plakati. Nijedan se nije dugo usudio progovoriti riječi, jer su vidjeli, da je bol njegova vrlo velika.

Tada se Job sam stane tužiti na teške boli, što ih trpi, govoreći: kamo sreće, da se nije ni rodio. Nato mu prijatelji uzmu dokazivati, da Bog samo grešnike kažnjava, pa zato i on mora da je velik grešnik, kad toliko trpi. Job brani svoju pravednost, ali ipak priznaje, da nema čovjeka bez grijeha, ma samo jedan dan

bio na svijetu (jer je na njemu grijeh istočni). Potom se tješi tvrdom vjerom u uskrsnuće: »Znam, da Spasitelj moj živi, i da ću ustati sa zemlje na posljednji dan i opet ću se obući u kožu svoju i u tijelu svojem vidjet ću Boga mojega. Ta je nada duboko sahranjena u meni«.

Potom progovori sam Bog iz vihora govoreći, da ljudima ne valja drsko suditi Božja djela. Kori tri prijatelja Jobova, što su o njemu krivo mislili i reče im: »Idite k sluzi mojemu Jobu, a sluga moj Job molit će se za vas, da vam se ne uzme za grijeh, što ste govorili«.

4. **Bog povraća Jobu zdravlje i imanje.** Bog se smiluje na Joba i povrati mu dvojinom sve, što je imao. Opet mu se rodi sedam sinova i tri kćeri. Poslije poživi Job 140 godina i vidi sinove svojih sinova do četvrtoga koljena.

* U knjizi Jobovoj lijepo se razlaže: čemu ima nevolja na svijetu? Grešnici trpe, jer ih Bog kazni radi grijeha njihovih i opominje, da se poprave. Pravednike snalazi zlo, da se iskušaju i utvrde u dobru, te si steku što veću nagradu od Boga. Na zemlji ljudi ne nalaze potpune sreće, da tako radije misle i nadaju se sreći na drugom svijetu. *

TREĆE DOBA.

Od Mojsija do Davida. (1500.—1050.).

§ 21. Rođenje i izbavljenje Mojsijevo.

1. **Narod izraelski u Egiptu.** Od sinova Jakobovih nastade u Egiptu velik narod. Taj se narod po Izraelu (Jakobu) nazvao sinovi Izraelovi ili Izraelci; zvali su ih i Hebreji.

U Egiptu nasta novi kralj, koji nije htio da zna o Josipu, koliko je dobra učinio Egiptu, i reče Egipćanima: »Narod je izraelski veći i jači od nas. Hajde da ga pritisnemo, da se ne množe«. Zato postavi nad njima nastojnike, koji su ih nagonili žestoko na teške poslove, da rade opeke i druge poslove na polju. No što su više Izraelce mučili, oni su se sve više množili. Onda zapovjedi kralj svemu narodu svojemu, da svako muško dijete izraelsko, čim se rodi, bace u vodu.

2. **Rođenje Mojsijevo.** Nekomu čovjeku od plemena Levijeva rodi se lijepo muško dijete. Mati ga je krila tri mjeseca. Kad ga nije mogla više kriti, splete košaricu od site, obli je smolom, metne u nju dijete i odnese ga u trstiku kod rijeke. Sestra je njegova stajala podalje, da vidi, šta će biti od njega.

Po Božjem promislu dođe kći faraonova na ono mjesto, da se kupa. Kad ugleda košaricu, posla dvorkinju svoju, te je izvadi. Otvorivši košaricu opazi u njoj dijete, gdje plače. Ono joj se sažali, pa reče: »To je hebrejsko djetešce«. Tada pritrči sestra njegova i reče faraonovoj kćeri: »Hoćeš li, da ti dovedem dojkinju Hebrejku, da ti doji dijete?« A kći faraonova reče: »Idi dovedi«. I djevojka dovede mater djetinju. Kći faraonova joj reče: »Uzmi ovo dijete i odoj mi ga; ja ću ti platiti«. Žena uzme dijete i kad dijete odraste, odvede ga faraonovoj kćeri. Ona ga posini i dade mu ime M o j s i j e, što znači: iz vode izvađen.

§ 22. Zvanje Mojsijevo.

1. **Bijeg Mojsijev.** Mojsije bi odgojen u dvoru faraonovu i izuči svu mudrost egipatsku. Kad naraste muž, iziđe k svojemu narodu izraelskomu, pa videći nevolju njihovu zauzme se krepko za njih. To je doznao faraon, zato je gledao da ubije Mojsija. Mojsije pobjegne iz Egipta u zemlju Madijansku (među potomke

Abrahamove). Tu se skloni kod nekoga čovjeka, koji mu dade svoje ovce, da ih čuva.

2. **Zvanje Mojsijevo.** Mojsije je čuvao ovce četrdeset godina, a Izraelcima bilo jednako zlo u Egiptu. Tada se Gospodin smilova na narod, da ih izbavi. Jednom odvede Mojsije daleko ovce u pustinju na goru Horeb. Tu vidi kupinu, gdje gori a ne sagorijeva, pa se približi, da vidi šta je. Ondje mu se javi Gospodin u plamenu ognjenom i reče mu: »Mojsije! Mojsije! Ne idi ovamo. Izuj obuću svoju, jer je mjesto, gde stojiš, sveta zemlja«. Mojsije zakloni lice svoje, jer ga je bilo strah gledati u Boga. A Bog mu reče: »Vidio sam nevolju naroda svojega u Misiru, zato hoću da ih izbavim i odvedem u zemlju, kojom teče mlijeko i med. Evo, šaljem te k faraonu, da izvedeš narod moj iz Egipta«. Mojsije odgovori: »Tko sam ja, da idem k faraonu i da izvedem Izraelce iz Egipta?« A Gospodin mu reče: »Ja ću biti s tobom«.

Onda reče Mojsije: »Ako me narod zapita: kako je ime onomu, koji te poslao? šta ću im reći?« A Gospodin reče: »Ja sam onaj, koji jesam. Ovako reci sinovima Izraelovim: Onaj, koji jest, poslao me k vama«. Mojsije odvrati: »Ali oni mi ne će vjerovati«. A Gospodin mu reče: »Baci štap svoj na zemlju!« Mojsije učini tako, i štap se pretvori u zmiju, a Mojsije bježi! A Gospodin mu reče: »Pruži ruku svoju, pa je uhvati za rep«. Mojsije učini tako, i postade opet štap u njegovoj ruci. »To čini, pa će ti vjerovati«, reče Gospodin Mojsiju.

Ali Mojsije reče: »Molim ti se, Gospodine, nijesam rječit, spora sam jezika«. A Bog mu reče: »Tko je stvorio usta čovjeku? Nijesam li ja?« Opet reče Mojsije: »Pošlji onoga, koga ima da pošlješ (Spasitelja).« Tada se razgnjevi Gospod na Mojsija i reče: »Brat tvoj Aron govorit će mjesto tebe«.

Tada pođe Mojsije u Egipat. Po zapovijedi Božjoj dođe mu Aron ususret. Mojsije mu ispripovjedi sve riječi Gospodnje. Došavši k narodu kaza im Aron sve, što je Gospodin govorio Mojsiju. Mojsije učini štapom svojim čudesa, i narod vjerova, te se pokloni Bogu.

* Riječi: »Onaj, koji jest« kažu se hebrejski Jahve ili Jehova, pa je to ime, koje najbolje označuje: tko je Bog. Bog jest, to znači, on je sam od sebe, njemu nema početka, a sve je drugo od njega. *

§ 23 Deset zala egipatskih.

1. **Mojsije i Aron pred faraonom.** Poslije iziđe Mojsije i Aron pred faraona i rekoše mu: »Ovako govori Gospodin Bog Izraelov: Pusti moj narod, da mi žrtvuje u pustinji«. A faraon odgovori: »Tko je Gospodin, da poslušam glas njegov? Ne poznam toga Gospodina i ne puštam naroda«. Nato zapovjedi nastojnicima, da još teže poslove nalažu narodu.

Po zapovijedi Božjoj otidu opet Mojsije i Aron pred faraona. Aron baci štap svoj na zemlju i štap se pretvori u zmiju. Faraon dozva svoje gatare i oni nešto tako učine svojim čarolijama, i srce faraonovo ostade tvrdo.

2. **Prvih devet zala.** Tada pusti Bog na faraona i na Egipat deset zala, jedno gore od drugoga. Aron udari štapom po vodi, i voda se prometnu u krv; voda se usmrdjela, te su pomrle ribe u njoj. — Aron pruži ruku na vode, i izađu žabe, te pokriše svu zemlju. — Potom navale komarci na ljude i na stoku. — Iza komaraca dođu silne muhe na zemlju Egipatsku, ali u Gesenu nije bilo muha — Kad faraon nije htio da popusti, nastade pomor među stokom egipatskom; a od stoke izraelske ne ugine ni jedno. — Onda postaše kraste (boginje) na ljudima i na preostaloj stoci. — Silan gräd (tuča) pobi bilje u polju i drveta polomi. Samo u zemlji Gesenskoj nije bilo gräda. — Nato donese vjetar gomile skakavaca, koji pojedu sve zeleno, što je ostalo iza tuče. Faraon je sada kao i prije zvao Mojsija, i obećavao, da će pustiti narod, ako nestane zla; ali kad bi zlo prestalo, ostao je faraon tvrd kao prije. — Tada nastane silna tama po svoj zemlji Egipatskoj, da se nije nitko mogao maći s mjesta za tri dana; a gdje su stanovali Izraelci, bilo je svijetlo.

3. **Deseto zlo.** Tada faraon dozva Mojsija i reče: »Idite, samo stoka vaša neka ostane«. A Mojsije reče: »I stoka naša treba da ide s nama, da ne ostane ni papka«. Nato se razgnjevi faraon i reče: »Idi od mene i više mi ne dolazi na oči, jer ćeš poginuti«. A Mojsije odgovori: »Ne ću ti više dolaziti na oči, ali čuj što veli Gospodin: Oko ponoći proći ću kroz Egipat i pomrijet će svi prvenci u zemlji Egipatskoj i bit će velika vika po svoj zemlji, a kod sinova Izraelovih ne će ni pas zalajati, da znate, kako je čudesnu razliku načinio Gospodin između Izraelaca i Egipćana. Tada će doći sluge tvoje k meni govoreći: Idi ti i sav narod tvoj; i onda ćemo izaći«. I otide Mojsije od faraona.

§ 24. Izlazak Izraelaca iz Egipta.

1. **Vazmeno jagnje.** Mojsije i Aron skupiše narod i rekoše mu: »Ovako zapovijeda Gospodin: Ovaj mjesec neka vam bude prvi u godini. Četrnaestoga dana ovoga mjeseca neka svaki domaćin pred veče zakolje jagnje godišnje bez mane, ali kosti da mu ne prelomi; krvlju njegovom neka pokropi dovratke i gornji prag na kućnim vratima. A meso te noći jedite pečeno s hljebom prijesnim (bez kvasa) i gorkim zeljem. Jedite opasani, obuća da vam je na nogama i štap u rukama. Jedite hitno, jer je pasha, t. j. prolaz Gospodnji. Proći će Egiptom anđeo Gospodnji i pobit će sve prvence u Egiptu, a kad vidi krv na vašim kućama, proći će i ne će biti ondje smrti«.

2. **Izlazak iz Misira.** Sinovi Izraelovi učiniše, kako bješe zapovjedio Gospodin. O ponoći pobi Gospodin sve prvence u Egiptu od prvenca faraonova do prvenca nadničareva. Velika vika nasta u Egiptu, jer ne bijaše kuće, u kojoj ne bi mrtvaca. Faraon dozva Mojsija i Arona po noći i reče: »Ustajte, idite iz naroda mojega. Uzmite sa sobom ovce i goveda svoja pa me blagoslovite!« I Egipćani navaljivahu na narod, da brže idu iz zemlje, jer govorahu: »Izgibosmo svi«.

Tada se podigoše Izraelci sa svim imanjem svojim i umotaše tijesto u platno, i ponesu prijesno, jer nije bilo vremena, da se ukiseli i da ga tako peku. Ponesu sa sobom i kosti Josipove. Izraelci su se bavili u Egiptu oko 400 godina, a kad su izišli, bilo ih je 600.000 muškaraca sposobnih za boj osim djece i žena.

A Mojsije reče narodu: »Ovaj dan, kad vas je Gospodin izveo jakom rukom iz Egipta, svetkujte od koljena do koljena i posvetite svoje prvence Gospodinu«.

3. **Prijelaz preko Crvenoga mora.** Bog je sam vodio Izraelce putem. Išao je pred njima po danu u stupu od oblaka, a po noći u stupu od ognja. Tako dođu Izraelci k Crvenomu moru i stanu ondje u oko (utabore se).

A faraon se raskaja, što ih je pustio i pođe za njima u potjeru s kolima, s konjima i s cijelom vojskom svojom. Pod noć stiže ih. Izraelci se vrlo uplašiše i povikaše ka Gospodinu. Ali im Mojsije reče: »Ne bojte se; Gospodin će se za vas biti«. I gle, stup od oblaka stane im iza leđa i postavi se između njih i Egipćana; Egipćanima bio je taman a Izraelcima svijetao, tako da se Egipćani nijesu mogli približiti Izraelcima.

Po zapovijedi Božjoj Mojsije pruži svoj štap nad more. Voda se rastupi i stajaše kao zid s desne i s lijeve strane. Gospodin osuši dno mora vjetrom istočnim, i Izraelci prijeđu posred mora suhim.

Ujutru Egipćani tjerajući Izraelce dođu usred mora. Tada poplaši Gospodin vojsku egipatsku sijevanjem i grmljavinom iz stupa od oblaka, te svi poviču: »Bježimo!« A Gospodin reče Mojsiju: »Pruži ruku svoju na more!« Mojsije učini tako, i more se sklopi i pokri kola i konjike i svu vojsku faraonovu, te ne osta ni jedan.

Tako izbavi Gospodin Izraela u onaj dan iz ruku egipatskih. Narod se poboja Gospodina i vjerova njemu i Mojsiju, sluzi njegovu.

* Vazmeno janje, na kojem nije bilo mane, slika je Spasitelјeva, koji nije imao grijeha. Kao što je krv janjeta izbavljala prvence izraelske od smrti, tako krv Kristova spasava sve ljude od grijeha. Blagovanje vazmenoga janjeta slika je svete pričesti, u kojoj blagujemo tijelo i krv Isusovu. — Prijelaz preko Crvenoga mora slika je svetoga krštenja. Kroz vodu na svetom krštenju izbavljamo se ropstva đavoljega. *

§ 25. Čudesa u pustinji.

1. **Gorka voda postaje slatka.** Od Crvenoga mora pođu Izraelci dalje i dođu u pustinju, gdje nije bilo vode. Napokon nađu vodu, ali je nijesu mogli piti, jer je bila gorka. I prozovu ono mjesto Mara t. j. gorčina. Narod stade vikati na Mojsija govoreći: »Šta ćemo piti?« Mojsije se pomoli, i Bog mu pokaza drvo, te ga metnu u vodu, i voda posta slatka.

2. **Mana.** Idući dalje pustinjom stane narod još jače vikati na Mojsija i na Arona: »Kamo da smo pomrli u Egiptu! Ondje smo sjedjeli kod lonaca s mesom i jeli smo hljeba izobila. A sad ste nas izveli u ovu pustinju, da umremo od glada«. A Gospodin reče Mojsiju: »Čuo sam viku Izraelaca. Reci im: Uvečer ćete jesti mesa, a sjutra ćete se nasititi hljeba, i poznat ćete, da sam ja Gospodin Bog vaš«.

Uvečer doletješe prepelice u velikom mnoštvu i prekriše zemlju oko šatora, a ujutru pade po pustinji nešto sitno okruglo kao slana (solika). Kad to vide Izraelci, govorahu jedan drugomu: »Man hu?« t. j. Šta je to? A Mojsije im reče: »To je hljeb, što vam dade Gospodin, da jedete. Kupite ga svaki dan, koliko komu treba za jelo; a šesti dan kupite dvojinom«. I prozvaše taj nebeski hljeb mana. Bijaše na jeziku slatka kao medeni kolači. Ovim je hljebom Gospodin hranio Izraelce četrdeset godina, dok nijesu došli u zemlju Hanansku.

3. **Voda iz pećine.** Poslije dođu Izraelci na mjesto u pustinji, gdje opet nije bilo vode. Narod stane vikati na Mojsija: »Zašto si nas izveo iz Egipta? Hoćeš li da umremo od žeđe?«. Mojsije im odgovori: »Šta se svađate sa mnom? Zašto se ne uzdate u Gospodina?« Tada poviče ka Gospodinu: »Što ću učiniti s ovim narodom? Još malo, pa će me zasuti kamenjem«. Gospodin mu reče: »Uzmi štap u ruku pa idi na goru Horeb i udari njim po stijeni, i proteći će voda«. Mojsije učini tako i proteče voda, te se napije narod i stoka.

4. **Boj s Amalečanima.** Uto udare na Izraelce Amalečani. Mojsije pošlje u boj Jozuu, a sâm uzađe na goru, da se moli. I dok je Mojsije držao ruke uvis, nadbijali su Izraelci, a kad bi ih spustio, bijahu jači Amalečani. Tada Aron i jedan starješina pridrže mu ruke, dok Jozua ne razbije Amalečane.

* Drvo, koje metnu Mojsije u vodu, znači križ Spasiteljev, po kojem nam sve muke postaju lake i slatke. — Mana je slika svete pričesti, tijela Isusova, živoga hljeba, koji je s neba sišao. — Stijena, iz koje je protekla voda, slika je Isusa, od kojega nam istječe obilje milosti. — Podignute ruke Mojsijeve znak su pobožne molitve, koja kod Boga mnogo može. *

Sl. 9. Gora Sinaj.

§ 26. Zakon Sinajski.

1. **Priprava za zakon.** Prvoga dana trećega mjeseca poslije izlaska iz Egipta dođu Izraelci pod goru Sinaj i ondje razapeše svoje šatore. Mojsije uzađe na goru i Gospodin mu reče: »Reci narodu: Ako poslušate glas moj i držite zavjet moj, bit ćete moj izabrani narod«. Mojsije kaza narodu sve riječi Gospodnje, a sav narod odgovori složno i reče: »Činit ćemo sve, što je god kazao Gospodin«.

Mojsije se popne na goru i javi Gospodinu riječi narodne. Gospodin mu reče: »Siđi k narodu i reci mu, da se posvećuje danas i sjutra i neka operu haljine svoje i budu gotovi za treći dan. Postavi ogradu oko gore, da je nitko ne prestupa. A kad trube zatrube, onda neka pođu prema gori«. Mojsije učini, kako mu zapovjedi Gospodin.

2. **Proglašenje zakona.** Treći dan gromovi zagrmješe i munje zasijevaše. Gust oblak posta na gori, i zatrubi truba veoma jako, te zadrhta sav narod. Gora se Sinajska dimila i tresla.

Tada izvede Mojsije narod pod goru, a Gospodin isred ognja progovori narodu ove riječi:

I. Ja sam Gospodin Bog tvoj. Nemaj drugih bogova uz mene.
II. Ne uzmi imena Gospodina Boga svoga uzalud.
III. Spomeni se, da svetkuješ dan Gospodnji.
IV. Poštuj oca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji
V. Ne ubij.
VI. Ne sagriješi bludno.
VII. Ne ukradi.
VIII. Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga.
IX. Ne poželi žene bližnjega svoga.
X. Ne poželi nikakove stvari bližnjega svoga.

Narod se od straha uzmače od gore i stade izdaleka i reče Mojsiju: »Govori nam ti, a neka nam ne govori Gospodin, da ne umremo«. A Mojsije im reče: »Bog je došao, da ga se bojite i ne griješite«.

3. **Zavjet između Boga i naroda.** Narod se vrati u svoje šatore, a Mojsije uđe u mrak, i Bog mu dade još druge zapovijedi. Mojsije napisa sve riječi Gospodnje u knjigu, načini žrtvenik pod gorom i prinese žrtve. Onda pročita narodu sve zapovijedi. A narod reče: »Činit ćemo sve, što je rekao Gospodin«. Potom uzme Mojsije krvi od žrtava, pokropi narod i reče: »Ovo je krv zavjeta, koji učini Gospodin s vama za sve riječi ove«.

Potom otide opet Mojsije na goru i osta ondje četrdeset dana i četrdeset noći. Gospodin govori s njim i dade mu dvije ploče kamene, na kojima je prstom Božjim (svemogućnošću Božjom) bilo napisano deset zapovijedi.

Tako je Gospodin Bog načinio s narodom Izraelskim z a v j e t ili ugovor. Bog je Izraelcima obećao, da će ih kao svoj izabrani narod čuvati, a oni su obećali Bogu, da će njegove zapovijedi držati. Kao potvrda ili pečat tome obećanju bila je krv žrtvovanih životinja. Taj zavjet zove se S t a r i Z a v j e t za razliku od Novoga Zavjeta, što ga je učinio Bog sa svim ljudima preko Isusa Krista.

§ 27. Zlatno tele.

1. **Narod prestupa prvu zapovijed.** Kad je narod vidio, da Mojsije dugo ne silazi s gore, skupi se pred Arona i reče mu: »Hajde, načini nam bogove, kao što ih imadu Egipćani; jer ne znamo, što se dogodilo tome Mojsiju«. Aron im reče: Poskidajte zlatne oboce, što su u ušima vaših žena i kćeri, i donesite mi«. Aron mišljaše, da to ne će učiniti; ali oni donesoše. Nato Aron sali od zlata tele i načini pred njim žrtvenik. Narod prinese teletu žrtve, stane jesti, piti i igrati, kako su to činili neznabošci.

2. **Razbijene ploče.** Bog je rekao na gori Mojsiju, što je učinio narod. Kad se Mojsije vraćao s gore noseći dvije ploče zakonske u ruci, opazi izdaleka tele i igre. Razljuti se i baci p l o č e na zemlju, te s e r a z b i j u. Potom uzme tele, satre ga u prah i baci u vodu i tom vodom zapoji narod. Onda ukori Arona i reče: »Tko je uz Gospodina, neka pristupi k meni«. I pristupiše sinovi Levijevi. A Mojsije im reče: »Uzmite mačeve i prođite po okolu, te pobijte sve, koji se klanjaju krivim bogovima«. Oni učine tako, i pogine u onaj dan do tri tisuće ljudi.

3. **Nove ploče zakonske.** Sjutradan vrati se Mojsije k Bogu na goru, pomoli se i reče: »Oprosti, Gospodine, grijeh svome narodu«. Gospodin se umilostivi i ponovi zavjet s narodom. Mojsije ostane opet na gori četrdeset dana i četrdeset noći moleći se i posteći. Potom isteše nove dvije ploče, na kojima napiše Bog deset zapovijedi.

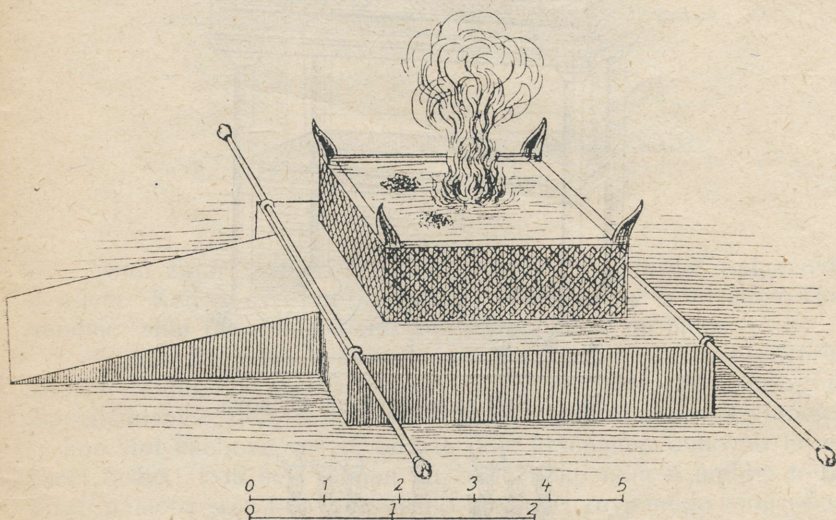
Kad je Mojsije silazio s gore noseći u ruci dvije ploče zakonske, svijetlilo se lice njegovo, tako da se nijesu Izraelci usudili pristupiti k njemu. Mojsije ih dozove i reče im sve, što mu je Gospodin rekao. Potom zastre lice svoje pokrivalom, i to je činio svagda, kad je govorio narodu, što mu je Bog zapovijedao. A kad je dolazio pred Gospodina, skidao je pokrivalo.

* Mojsije razbi ploče za znak, da je narod prekršio zavjet s Bogom. — Mojsije bijaše posrednik između Boga i naroda izraelskoga, i potom bijaše s l i k a Isusu Kristu, posredniku Novoga Zavjeta. *

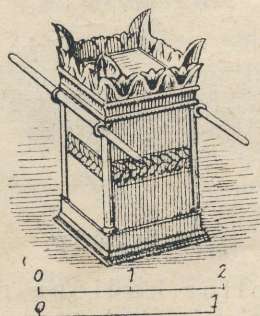
§ 28. Mjesto za službu Božju.

1. **Sveti šator.** Kad je Mojsije bio prvi put na gori, pouči ga Gospodin, kako će urediti službu Božju. Sve stvari potrebne: zlato, srebro, drago kamenje i dragocjene tkanine dade narod dragovoljno.

Mjesto za službu Božju određeno bio je sveti šator ili šator zavjetni, koji se mogao prenositi. Bio je od dasaka: 30 lakata dug, 10 lakata širok i 10 lakata visok; krov mu bijaše odozgo od kože, a odozdo od platna. Zavjesom se dijelio na dva dijela: prvi dva puta veći dio zvao se svetinja, a stražnji svetinja nad svetinjama.

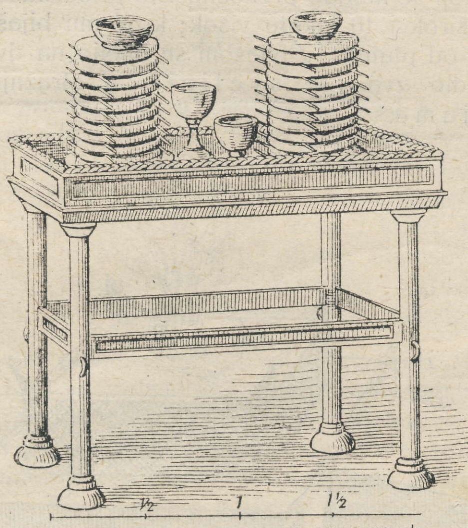
Sl. 10. Oltar za žrtve paljenice.

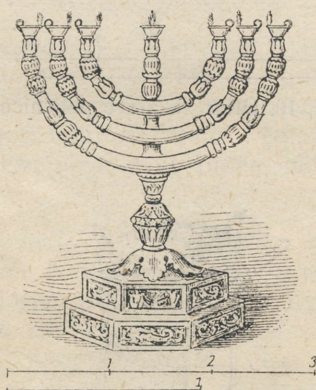
Sl. 11. Oltar kadioni.

Oko svetoga šatora bilo je d v o r i š t e ograđeno stupovima, između kojih bijahu razapeti zastori. Narod je mogao dolaziti samo u dvorište; u svetinju su pristupali svećenici, a samo veliki svećenik mogao je ulaziti u svetinju nad svetinjama.

2. **Stvari u svetom šatoru.** U dvorištu nalazio se o l t a r z a ž r t v e p a l j e n i c e. Do njega bila je u m i v a o n i c a, gdje su si svećenici prali ruke.

Sl. 12. Stol za postavljanje hljebova.

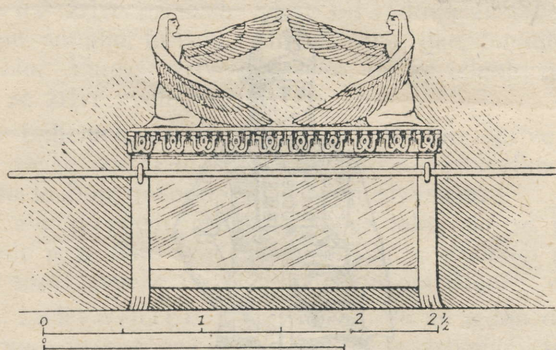

Sl. 13. Svijećnjak.

U svetinji bio je o l t a r k a d i o n i, na kome se palio kad (tamjan). Kraj njega stajao je s t o l z a p o s t a v l j a n j e h l j e b o v a, na kojem se nalazilo dvanaest hljebova, koji su se svake

subote mijenjali. Naprotiv njega bio je svijećnjak sa sedam grana, a njima na vrhu posudice s uljem, koje je gorjelo dan i noć.

U svetinji nad svetinjama bio je kovčeg zavjetni od drveta, obložen zlatom. Na pokrovcu zlatnom odozgo bila su dva čeruba s krilima jedan prema drugomu. U kovčegu čuvale se dvije ploče zakonske i posudica s manom. Kovčeg je opominjao Izraelce na zavjet učinjen s Bogom, zato se i zvao zavjetni kovčeg.

Sl. 14. Kovčeg zavjetni.

Sveti šator i stvari u njemu posvetio je Mojsije pomazavši ih uljem. Kad se prvi put prinesle žrtve, napuni se šator slave Gospodnje: stup od oblaka pokri šator i počivaše na njem.

* Sveti šator bio je slika našim crkvama, koje imadu predvorje, sredinu (lađu) i svetište. Mjesto oltara za žrtve paljenice stoje ispovijedaonice, gdje se kao spaljuju naši grijesi; propovijedaonica je kao stol hljebova, jer se odavle daje kršćanima duhovna hrana riječi Božje. Pali se i tamjan za znak, kako nam u molitvi treba dizati pamet i srce k Bogu. Mjesto kovčega zavjetnoga stoji oltar, u kojem se čuva nebeska mana t. j. tijelo Isusovo; zato pred tim oltarom gori vječno svijetlo. *

§ 29. Službenici Božji.

1. **Svećenici.** Za službu Božju bili su određeni ljudi iz plemena Levijeva, od kojega su plemena bili Mojsije i Aron. To je pleme bilo izabrano mjesto prvorođenaca, koji bi se imali posvetiti Gospodinu.

Kao što se sveti šator dijelio na tri dijela, tako su i tri reda bila službenika u njemu: veliki svećenik, svećenici i leviti. Za velikoga svećenika odredi Mojsije po zapovijedi Božjoj brata svojega Arona. Po smrti Aronovoj imao je biti veliki svećenik njegov najstariji sin i tako redom prvenac njegova koljena. Ostali sinovi Aronovi bili su svećenici; njima su pomagali drugi potomci Levijevi i zvali su se leviti.

2. **Posvećivanje službenika Božjih.** Službenici kod svetoga šatora imali su biti p o s v e ć e n i. Zato Mojsije dovede Arona i sinove njegove u dvorište svetoga šatora i obuče ih u svete haljine. Potom izli na glavu Aronovu sveto ulje i njim pomaza sinove njegove. Leviti imali su se oprati; nato ih je Mojsije pokropio vodom očišćenja i predao ih na dar Bogu, da vrše službu u dvorištu svetog šatora.

Sl. 15. Veliki svećenik.

3. **Svećeničko odijelo.** Za vršenje službe Božje imali su svećenici osobito odijelo. Nosili su bijele duge haljine do gležanja, prepasivali se lanenim pojasom i imali na glavi kapu od platna.

Povrh toga imao je veliki svećenik još ove haljine: p l a v u h a l j i n u do ispod koljena, kojoj su na rubu bili privezani zlatni zvončići. Na prsima nosio je veliki svećenik n a p r s n i k, na kojemu se nalazilo u četiri reda dvanaest dragih kamena, a na njima urezana imena dvanaest plemena Izraelskih, da ih se svećenik opominje svagda u molitvi. Na glavi velikomu svećeniku bila je k a p a, a na čelu zlatna ploča, na kojoj je pisalo: »Svet Gospodinu«.

* Slične haljine nose i danas svećenici kod sv. mise: bijelu haljinu (albu), pojas, oglavlje (humeral), misnu haljinu (kazulu) različite boje *

§ 30. Žrtve i druga pobožna djela.

1. **Žrtve krvne i nekrvne.** Po zapovijedi Božjoj uredio je Mojsije različite žrtve, koje su se prinosile Bogu. Žrtve su bile krvne i nekrvne. Krvne su žrtve bile goveda, ovce, koze i golubovi. Na njima nije smjelo biti nikake pogreške. Krv se životinja izlijala oko žrtvenika ili bi se njom pokropilo prema svetinji nad svetinjama. Zato se i zovu krvne žrtve.

Nekrvne žrtve prinosile su se od rodova zemaljskih: žita (u zrnju, klasju, snoplju, brašnu i hljebu), vina, ulja, tamjana. Svaka se žrtva osolila. Vino se žrtvovalo tako, da se izlijalo oko žrtvenika. Te su se žrtve zvale i čiste.

2. **Žrtve paljenice, za grijeh i žrtve zahvalne.** Žrtve paljenice zvale su se one, kad se sve spalilo na žrtveniku. Tim se priznavalo, da je Bog gospodar nad svim stvarima.

Žrtve za grijeh prinosile su se tako, da se jedan dio spalio, a ostalo je pripalo svećenicima. Tim je žrtvujući priznavao (ispovijedao) svoje grijehe i molio od Boga oproštenje.

Žrtve zahvalnice žrtvovale se, da se jedan dio spalio, jedan dio pripao je svećenicima, a ostalo je žrtvujući sa svojom rodbinom blagovao na svetom mjestu, te je tako postao drug kod stola Gospodina. Tim se žrtvama zahvaljivalo Bogu za njegova dobročinstva (zato se grčkim jezikom zove ta vrsta žrtava euharistija = zahvalnica).

3. **Način žrtvovanja** bio je ovaj: Koji je žrtvu darovao, imao ju je dovesti na vrata svetom šatoru. Položio je ruku na nju; tim je označio, da ju daje mjesto sebe i na nju hoće da prenese svoje grijehe i kazne. Potom ju je zaklao on sam ili leviti, a svećenik je prihvatio njezinu krv i izlio oko žrtvenika za znak, da Bog žrtvu prima.

Svaki dan se prinosilo ujutru i navečer jednogodišnje jagnje s hljebom i vinom, i to se zvala svagdašnja ili neprestana žrtva. I kâd (tamjan) zapaljivao se svaki dan ujutru i navečer na oltaru kadionom. Po subotama i na svetkovine prinosile su se povrh svakidašnjih još i druge žrtve.

4. **Zabranjena jela.** Mojsijev je zakon razlikovao čiste i nečiste životinje. Čiste su životinje bile, koje preživaju i imadu razdvojen papak na pr. govedo, ovca; nečiste su bile, koje ne preživaju na pr. svinja, konj; ili nemaju razdvojenoga papka na pr. kamila. Samo čiste životinje mogle su se žrtvovati i blagovati. Ni krv se nije blagovala, tako i meso, u kojem je ostala krv. Ta je razlika dozivala u pamet Izraelcima, da im se valja kloniti nečistih, grešnih djela.

Za ženu poslije porođaja bio je zakon, da za četrdeset dana nije smjela dolaziti k svetinji i doticati se posvećenih stvari. A poslije četrdeset dana imala se očistiti žrtvom.

5. **Zavjeti.** Izraelci su i od svoje volje činili neka dobra djela, što su ih obećali Bogu. To su bili zavjeti. Osobit zavjet bio je nazirejski: kad se tko obvezao, da ne će ili nikad ili neko vrijeme piti vina, kose strići (uresivati).

* Žrtve su starozavjetne imale proročko znamenovanje: kazivale su unaprijed savršenu žrtvu Spasiteljevu. A kad je jednom sam Spasitelj Isus Krist sebe prinesao Bogu za žrtvu, imale su žrtve Staroga Zavjeta prestati. *

§ 31. Sveta vremena.

Po odredbi Božjoj slavili su Izraelci osim dana subotnoga još i druge svetkovine. Tri su bile glavne svetkovine u godini: vazam, pedesetnica i blagdan sjenica. Na te dane imao je svaki muški Izraelac doći u dom Gospodnji (k svetomu šatoru). Djeca, starci i žene nijesu bili dužni dolaziti, ali su mogli i oni ići s drugima, ako su htjeli.

1. **Vazam** ili pasha slavila se kao kod izlaska iz Egipta: svaki domaćin zaklao bi jagnje i blagovao ga s ukućanima, kao što bijaše Gospodin zapovjedio. Svetkovao se praznik sedam dana, u koje dane po kućama nije smjelo biti kvasnoga hljeba. Svetkovina je sjećala Izraelce na izbavljenje iz ropstva egipatskoga.

2. **Pedesetnica** bila je svetkovina pedeset dana poslije vazma i opominjala je Izraelce,da hvale Boga za zakon, što su ga dobili na Sinaju.

3. **Blagdan sjenica** (šatora) svetkovao se ujesen i opominjao je Izraelce na putovanje pustinjom, kad su boravili pod sjenicama (šatorima) i primali od Boga velika dobročinstva.

Svetkovina se slavila radosno sedam dana, za kojih su se Izraelci sklanjali pod sjenice od zelena granja.

4. **Dan pomirenja.** Pet dana prije blagdana sjenica bio je velik post. Taj dan bi veliki svećenik žrtvovao najprije junca za grijehe svoje i drugih svećenika, potom jednoga jarca za grijehe narodne. S krvlju od žrtve unišao je u svetinju nad svetinjom i pokropio njom po pokrovcu kovčega zavjetnoga i po podu pred njim. Vrativši se iz svetinje nad svetinjama položio bi ruke na glavu drugome jarcu i priznavao pritom grijehe svega naroda. Onda je jarca predao čovjeku, da ga istjera u pustinju. A! jarac i junac, od kojih se krv unesla u svetinju nad svetinjama, morao se spaliti izvan okola. Tako se narod očistio od grijeha i pomirio s Bogom, pa se taj dan zvao dan pomirenja.

5. **Subotna i jubilejska godina.** Svaka sedma godina zvala se subotna godina ili godina počinka: zemlja se nije obrađivala, pa što je sama rodila, bilo je zajedničko dobro. Te godine

dugovi se nijesu smjeli utjerivati. O blagdanu sjenica te godine čitao se narodu Zakon.

Svaka pedeseta godina zvala se jubilejska, godina oprosta ili godina slobode, jer su se opraštali dugovi, robovi Izraelci puštali su se na slobodu, prodane kuće i njive vraćale su se njihovim pređašnjim vlasnicima.

* Nije teško porediti svetkovine izraelske blagdanima kršćanskim. Vazam je slika Uskrsa, pedesetnica Duhovima, blagdan sjenica Tijelovu, dan pomirenja Velikom Petku. Jubilejska je godina u Crkvi katoličkoj svaka dvadeset peta, kad se mogu dobiti potpuni oprosti vremenitih kazni i steći druge milosti. *

§ 32. Putovanje od Sinaja i odmetanja Izraelaca od Boga.

1. **Lakomstvo naroda.** Druge godine poslije izlaska iz Egipta krenu Izraelci od Sinaja i pođu dalje. Oblak, što je bio nad svetim šatorom, iđaše pred njima.

Lakoma svjetina među Izraelcima zaželje mesa i stade vikati: »Tko će nam dati mesa, da jedemo? Opomenusmo se riba, što smo ih jeli u Egiptu, a sad nemamo ništa do mane«. Mojsije se potuži Gospodinu, a Gospodin mu reče: »Reci narodu: Pripravite se za sjutra, da jedete mesa. Ne ćete jesti jedan dan ni dva nego cio mjesec dana, dokle vam se ne ogadi«. Tada Gospodin podiže vjetar, koji donese od mora prepelice i razasu ih okolo na dva lakta od zemlje. Narod stade kupiti prepelice, ali još ne pojedoše mesa, a to udari na njih pomor. Lakomce pokopaše ondje i ono se mjesto prozva lakomo groblje.

2. **Uhode.** Kad narod dođe u Kades na južnu među zemlje obećane, pošlje Mojsije odanle uhode u zemlju Hanansku po jednoga čovjeka od svakoga plemena. Poslije četrdeset dana vratiše se uhode natrag i donesoše rodova one zemlje: grozd, koji dvojica nošahu na moci, šipkovih jabuka i smokava. I stanu pripovijedati: »U onoj zemlji zaista teče mlijeko i med, i evo što u njoj rodi. Ali je jak narod, koji živi u onoj zemlji i gradovi su im tvrdi i veliki. Vidjeli smo ondje divove, prema kojima smo mi bili kao skakavci, a taki smo se i njima činili«. Tada se narod prepadne i govoraše: »Kamo da smo pomrli u Egiptu ili da poginemo u toj pustinji!« Uzalud govorahu dvojica od uhoda, Jozua i Kaleb: »Zemlja je vrlo dobra. Ne bojte se njezinih stanovnika, jer je Gospodin s nama«. Sve mnoštvo stade vikati još jače i htjede ih pobiti kamenjem.

Tada reče Gospodin Mojsiju: »Dokle će me vrijeđati taj narod? Udarit ću ga pomorom, a tebe ću načiniti knezom narodu, koji će biti veći i jači od ovoga«. Ali se Mojsije moljaše govoreći:

»Oprosti, molim, grijeh ovome narodu po velikom milosrđu svojem«. Gospodin odgovori: »Praštam po riječi tvojoj. Ali im reci: Kako ste govorili, onako ću vam učiniti: u pustinji ćete ovoj umrijeti svi, koji ste stariji od dvadeset godina. Samo Jozua i Kaleb doći će u zemlju, koju sam obećao. Djecu vašu odvest ću onamo. U ovoj će pustinji popadati mrtva tjelesa vaša, a djeca vaša četrdeset godina lutati će po pustinji«. Uhode, koji su prosuli zle glase o zemlji, onaj čas pomriješe na očigled svima.

Sjutradan ustanu Izraelci i pođu navrh gore, da protiv volje Božje idu u zemlju Hanansku. Mojsije im reče: »Od toga ne će biti ništa, jer Gospodin nije među vama«. Ali oni ipak navališe da idu; ali Mojsije i kovčeg zavjetni ostadoše u okolu. Tada udare Amalečani i Hananci na Izraelce i razbiju ih. Izraelci ostanu dugo u Kadesu, a potom se vrate natrag k Crvenome moru.

3. **Skvrnjenje subote.** Onih četrdeset godina, što su Izraelci ostali u pustinji, stali su ostavljati zakone Božje, skvrnili su subote i dizali bune protiv Mojsija.

Tako su jednom zatekli čovjeka, koji je u subotu skupljao drva. Oni, koji su ga našli, dovedoše ga k Mojsiju. Mojsije ga ostavi u tamnici, dok mu Gospodin ne javi, što će s njim učiniti. A Gospodin reče Mojsiju: »Neka ga sav zbor zaspe kamenjem«. Izvedoše ga dakle iz okola i zasuše ga kamenjem.

4. **Pobuna Korina.** K o r a, D a t a n i A b i r o n, a s njima 250 drugih uglednih ljudi, pobuniše se na Mojsija i Arona vičući: »Sav je narod svet (svi mogu službu Božju vršiti); zašto se vi dižete nad narodom Gospodnjim?« Mojsije odgovori: »Gospodin će suditi«. Sjutradan dođu Mojsije i Aron k šatorima one trojice buntovnika i Mojsije reče narodu: »Odstupite od šatorâ tih bezbožnika i pazite! Ako ovi pomru, kao drugi ljudi što umiru, nije me Gospodin poslao; ako li se pak dogodi čudo, poznat ćete, da su se digli na Gospodina«. Tada se rastvori zemlja pod njima i ta trojica siđu živi u pakao. Uto izađe oganj od Gospodina i sažeže one druge, koji su se s njima bunili.

5. **Palica Aronova.** Da narod prestane vikati na Mojsija i Arona, reče Bog Mojsiju: »Uzmi od svakoga kneza plemenskoga po jednu palicu i napiši na njoj ime njegovo. Ostavi te palice u svetom šatoru. Koga izberem za svećenika, njegova će palica procvjetati«. Mojsije učini, kako mu je Gospodin bio zapovjedio. Kad sjutradan dođe Mojsije u šator zavjetni, nađe da je p r o c v j e t a l a p a l i c a A r o n o v a. Tada iznese sve palice pred narod, svaki uzme svoju palicu, a palicu Aronovu metne u kovčeg zavjetni kao znak, da je Arona sam Bog sebi izabrao za svećenika.

§ 33. Potonji dogadjaji Izraelaca do smrti Mojsijeve.

1. **Sumnja Mojsijeva i Aronova.** Prvih dana četrdesete godine, što su Izraelci bili u pustinji, skupiše se opet u Kadesu. Mladi naraštaj nije bio bolji od svojih otaca, pa kad nijesu imali vode, stanu se svađati s Mojsijem i Aronom govoreći: »Kamo da smo pomrli s braćom svojom pred Gospodinom! Zašto ste nas doveli na ovo zlo mjesto, gdje ne rodi ni žito ni grožđe, a ni vode nema?« Tada reče Gospodin Mojsiju: »Uzmi štap i sazovite narod, ti i Aron, i progovorite stijeni, te će dati vodu«. Mojsije uzme štap iz svetog šatora, skupi narod pred stijenom i reče: »Slušajte odmetnici, hoćemo li vam iz ove stijene izvesti vodu?« I udari dva puta štapom svojim u stijenu, i na drugi udarac iziđe voda mnoga, te se napoji narod i stoka njihova. Ali Gospodin reče Mojsiju i Aronu: »Jer mi nijeste vjerovali, ne ćete odvesti naroda u zemlju, koju ću im dati«.

2. **Mjedena zmija.** Iz Kadesa krenuše se Izraelci i dođoše do gore Hora. Ondje umre Aron, a služba velikoga svećenika prijeđe na sina njegova Eleazara.

Posilje dodija narodu dugo putovanje i stanu po običaju vikati na Boga i na Mojsija. Tada Gospodin pusti na njih zmije vatrene (koje su imale po sebi pjege kao oganj). Mnogo naroda pomre od ujedanja njihova. Onda reče narod Mojsiju: »Zgriješili smo, što smo vikali na Gospodina i tebe; moli Boga, neka ukloni zmije od nas«. Mojsije se pomoli za njih, a Gospodin mu reče: »Načini zmiju od mjedi i metni je na motku; i koga ujede zmija vatrena, neka gleda u zmiju od mjedi, pa će ozdraviti«. Mojsije načini zmiju mjedenu i postavi je za znak, te su svi, koji su gledali na nju, ozdravljali od jeda zmijina.

* Podizanje zmije mjedene bila je slika smrti Spasiteljeve na krížu, kao što je sâm Isus rekao: »Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba da se podigne Sin čovječji, da svaki, koji vjeruje u njega, ne pogine, nego da ima život vječni«. (Iv. 3, 14. 15.). *

3. **Proroštvo Balamovo.** Izraelci dođu na istočnu stranu Jordana. Kad su im se neki kraljevi opirali i nijesu ih pustili kroz zemlju, Izraelci ih razbiju i uzmu svu zemlju preko Jordana.

Kralj Moapski uplaši se i dozove vrača Balama, pa mu reče: »Prokuni ovaj narod, ne bih li ih nadjačao i istjerao iz svoje zemlje«. Potom ga povede na tri vrhunca gore, s kojih se mogao vidjeti oko izraelski, da ih odanle prokune. Ali Gospodin ne dopusti Balamu, da kune, nego mu zapovjedi, da blagoslovi Izraelce.

Kralj se Moapski razljuti i reče Balamu: »Dozvao sam te, da prokuneš moje neprijatelje, a ti si ih blagoslovio. Idi, od kuda si došao«. Balam odgovori: »Ne mogu promijeniti riječi Go-

spodnje«. Tada mu se otvori viđenje i reče: »Vidim ga, ali ne sada; gledam ga, ali ne izbliza. Izaći će zvijezda iz Jakoba i ustat će palica (žezlo) iz Izraela i razbit će knezove Moapske«. Potom se Balam vrati na mjesto svoje.

* U Balamovim riječima nalazi se proroštvo o Spasitelju. Zvijezda iz Jakoba, to je Spasitelj svijeta, najveća slava i sjaj izraelskoga naroda. Njemu će se pokloniti svi narodi na zemlji, a on će kao kralj vladati nad njima. *

§ 34. Posljednji časovi Mojsijevi.

1. **Mojsijeve posljednje naredbe.** Na koncu četrdesete godine poslije izlaska iz Egipta skupi Mojsije sav narod izraelski i ponovi im sve zakone Božje, kako će ih držati, kad dođu u zemlju obećanu. Između ostaloga reče: »Čuj, Izraele: Gospodin Bog naš jedini je Gospodin. Zato ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom. Pripovijedajte djeci svojoj, što vam je učinio Gospodin i učite ih zapovijedi njegove«.

»Ne slušajte vračara kao drugi narodi. Proroka kao mene podignut će vam Gospodin između braće vaše: njega slušajte«.

»Stavio sam pred vas blagoslov i prokletstvo. Ako držite sve zapovijedi Gospodnje, bit ćete blagosloveni u kući i na polju; bit će blagosloven ulazak i izlazak vaš. Ako pak ne poslušate glasa Gospodnjega, doći će na vas prokletstvo.«

»Meni ima danas 120 godina, ne mogu vas više voditi, a i Gospodin mi je rekao, da ne ću prijeći preko Jordana. Jozua ići će pred vama, kao što je kazao Gospodin«. Potom dozva Mojsije Jozuu i reče mu pred svim Izraelom: »Budi hrabar, jer ćeš ti odvesti ovaj narod u zemlju, koju im je Gospodin obećao, i ti ćeš im je razdijeliti«.

Potom napisa Mojsije sav zakon i dade ga svećenicima, da ga čuvaju i čitaju svake sedme godine o prazniku sjenica pred svim narodom.

2. **Smrt Mojsijeva.** Kad je Mojsije svršio sve riječi, što ih je govorio narodu, blagoslovi pred smrt svoju sinove Izraelove, dvanaest plemena.

Tada izide Mojsije na goru Nebo. Odanle mu pokaza Gospodin svu zemlju Hanansku i reče: »Ovo je zemlja, koju sam obećao Abrahamu, Izaku i Jakobu. Vidio si je očima svojim, ali u nju ne ćeš ući«.

I umrije ondje Mojsije, sluga Gospodnji, kad mu je bilo 120 godina; ali oči njegove nijesu još potamnjele niti mu se zubi nijesu rasklimali. Nije umr'o od nemoći, nego jer je tako Bog htio. Gospodin ga sam ukopa (preko anđela), te se za grob njegov nije

doznalo. Izraelci plakahu za njim trideset dana. Ali nije ustao više prorok u Izraelu kao Mojsije, dok nije došao Isus Krist.

* Mojsije je u svojem životu i na smrti bio slika Spasitelja. U mladosti bio je u pogibli, da ne pogine od kralja egipatskoga, pa se izbavio bijegom, kako je i Isus bio u pogibli, da ne umre od ruke kralja Heroda, te se izbavio bijegom u Egipat. Mojsije posti četrdeset dana, prije nego će narodu objaviti zapovijedi Božje; Krist posti četrdeset dana, prije nego je stao javno naučati. Mojsije činjaše velika čudesa, a Krist je činio još veća. Mojsije blagosiva pred smrt dvanaest plemena izraelskih i izilazi na goru Nebo, Krist blagoslovivši svoje apostole iziđe na goru Maslinsku i odanle na nebo. Mojsije bijaše prorok, te mu u Starom Zavjetu ne bijaše jednaka; Krist je prorok veći od Mojsija, kao što je i Novi Zavjet savršeniji i veći od Staroga.

§ 35. Ulazak u zemlju obećanu.

1. **Jozua šalje uhode u Jerihon.** Po smrti Mojsijevoj reče Gospodin Jozui: »Ustani, prijeđi preko Jordana. Kao što sam bio s Mojsijem, tako ću biti s tobom«.

Jozua pošlje dvije uhode u bližnji grad Jerihon. Oni dođu u kuću žene, kojoj bijaše ime Rahaba. To javiše kralju jerihonskom i on pošlje ljude Rahabi, da im preda uhode. Ali ih je Rahaba sakrila, i kad je potjera otišla, reče uhodama: »Znam, da vam je Gospodin predao ovu zemlju; jer je Gospodin Bog vaš, Bog gore na nebu i dolje na zemlji. Nego mi se zakunite, da ćete učiniti milost mojoj kući, kao što sam ja vama učinila milost, i sačuvajte život meni i rodu mojemu«. Uhode joj rekoše: »Kad dođemo u zemlju, zaveži crvenu vrvcu na prozor, i nitko se ne će dotaći ljudi, koji budu s tobom u kući«. Tada ih ona spusti kroz prozor, te odu; i odmah priveže crvenu vrvcu na taj prozor. Kad se uhode vrate k Jozui, ispripovjede sve, što im se dogodilo i reku: »Dao nam je Gospodin u ruke svu tu zemlju, jer su se stanovnici njezini uplašili od nas«.

2. **Prijelaz preko Jordana.** Izraelci prijeđu preko Jordana, kao što im je zapovjedio Gospodin: svećenici noseći kovčeg zavjetni pođu naprijed i čim oni okvase noge svoje na kraju vode, gornja se voda ustavi kao zid, a voda donja oteče u Mrtvo more. Tako narod prijeđe po suhu.

Izraelci stanu s istoka Jerihona. Tu proslave pashu jedući od žita one zemlje, a mana presta.

3. **Uzeće Jerihona.** Kad je Jozua bio kod Jerihona, reče mu Gospodin: »Evo, dajem ti u ruke Jerihon. Šest dana obilazite oko grada svaki dan jedamput A sedmoga dana obilazite sedam puta. Svećenici neka idu naprijed s kovčegom zavjetnim trubeći u trube, i kad sedmi put zatrube, popadat će zidovi gradski«. Jozua učini, kako je zapovjedio Gospodin; i kad sedmoga dana trube sedmi

put zatrube, poviče sav narod, te popadaju zidovi gradski, i Izraelci sa svih strana uđu u grad, pobiju sve u gradu, samo poštede Rahabu. Rahaba prestupi na vjeru izraelsku i uda se za čovjeka Izraelca. Od toga je roda bio kralj David.

5. **Dioba zemlje obećane.** Jozua s pomoću Božjom uze svu zemlju Hanansku i razdijeli je među dvanaest plemena izraelskih: Rubenovo, Simeonovo, Judino, Zabulonovo, Izaharovo, Danovo, Gadovo, Aserovo, Neftalijevo, Benjaminovo, Efraimovo i Manasijevo. Pleme svećeničko Levijevo dobi nekoliko gradova razasutih po ostalim plemenima.

6. **Smrt Jozuina.** Kad je Jozua ostario, skupi sav narod i reče im: »Bojte se Gospodina i služite mu vjerno i istinito. Držite sve, što je nepisano u zakonu Mojsijevu. Nemojte se družiti s neznabožačkim narodima, koji stanuju među vama, da vas ne odvrate od Gospodina Boga vašega«. Narod obeća, da će ostati vjeran Bogu, a Jozua umre, kad mu je bilo 110 godina.

* Jozua (Isus) imenom svojim i djelima slika je Isusa; ulazak u zemlju obećanu slika je ulaska u nebo.

Prvi grad Jerihon uzeli su Izraelci čudom, jer je to bio tvrd grad, a Izraelci nijesu bili vješti uzimati take gradove niti su imali za to sprava. To im je bio znak, da će s pomoću Božjom, a ne svojim silama, uzeti i cijelu zemlju. Stanovnike Hananske kaznio je Bog poradi teških grijeha njihovih tako, da ih je predao Izraelcima u ruke. Izraelci su se odatle naučili, da će se i njima tako dogoditi, ako ostave zapovijedi Božje. *

§ 36. Suci u Izraelu. Gedeon.

1. **Izraelci odstupaju od zavjeta s Bogom.** Narod je izraelski obećao Jozui, da će ostati Bogu vjeran, ali poslije njegove smrti prestupao je zavjet Božji i odstupao od Boga. Bog bijaše zapovjedio Izraelcima, da se ne druže s neznabožačkim narodima u Hananskoj, i da poruše njihove oltare; ali su se Izraelci ipak s njima družili ženeći se njihovim kćerima i udavajući svoje kćeri za njih, te su stali služiti i njihovim bogovima.

Zato što su Izraelci ostavljali Gospodina Boga i služili krivim bogovima, dade ih Bog u ruke njihovih neprijatelja unaokolo, te su im služili plaćajući im danak.

A dad su se Izraelci nalazili u nevolji, obraćali su se Gospodinu, i njemu se sažalilo, te im je slao izbavitelje. Ti su vršili sud Božji nad neznabožačkim narodima kazneći ih radi grijeha njihovih, izbavljali su svoj narod iz ruku neprijatelja, poslije narodu sudili, pa su se zato i zvali suci.

Tako je narod u 300 godina poslije smrti Jozuine često otpadao od Boga i opet se k njemu povraćao.

U 300 god. bilo je 14 sudaca

2. **Poziv Gedeonov.** Kad su Izraelci činili zlo pred Gospodinom klanjajući se krivim bogovima, predade ih u ruke Madijancima. Madijanci i drugi narodi dolazili su svake godine u zemlju Izraelsku o žetvi, satirali sav rod zemaljski i nijesu ostavljali hrane Izraelcima. Od straha pred njima sakrivahu se Izraelci po rupama i pećinama i vapijahu za pomoć ka Gospodinu.

Tada dođe anđeo Gospodnji G e d e o n u i reče mu: »Gospodin s tobom, hrabri junače! Idi, te ćeš izbaviti Izraelce iz ruku madijanskih«. A Gedeon reče: »Čim ću izbaviti Izraelce? Moja je porodica najmanja u plemenu Manasijevu, a ja sam najmanji u domu oca mojega«. Anđeo mu odgovori: »Gospodin će biti s tobom, te ćeš pobiti Madijance kao jednog čovjeka«.

3. **Runo Gedeonovo.** Duh Gospodnji sađe na Gedeona, i Gedeon zatrubi u trubu i skupi oko sebe 32.000 naroda. Prije boja reče Gedeon Gospodinu: »Evo, postavit ću runo na gumno; ako bude ujutru samo na runu rosa, a svuda unaokolo suho, znat ću, da ćeš preko mene izbaviti Izraela«. Tako i bi. Gedeon ujutru iscijedi iz runa punu zdjelu rose. Još jednom reče Gedeon: »Ne ljuti se, Gospodine, ako još jednom zatražim znak na runu. Neka, molim, bude samo runo suho, a posvuda na zemlji rosa«. Bog učini, kako je Gedeon tražio.

4. **Gedeon s trista ljudi razbija silnu vojsku madijansku.** Gedeon pođe na Madijance. Ali mu Gospodin reče: »Previše je naroda s tobom. Ne će nadvladati Madijanaca, jer bi mogli kazati: Našom smo se silom izbavili. Oglasi po vojsci: Tko se boji i koga je strah, neka se vrati!« Tada se vrati 22.000 ljudi, a ostade 10.000. Opet reče Gospodin Gedeonu: »Još je naroda previše. Vodi ih na vodu; koji stanu rukom prinositi vodu k ustima, metni ih na stranu; a koji kleknu, da piju, neka se vrate kući«. Onih, koji su rukom prinosili vodu k ustima, bilo je 300 ljudi. Gospodin reče Gedeonu: »S ovo trista ljudi izbavit ću vas«.

Gedeon razdijeli tih 300 ljudi na tri čete. Svakomu momku dade u ruku po trubu i po prazan lonac, a u loncu zataknut zapaljen luč, pa im reče: »Gledajte na mene; što ja učinim, to činite i vi«. O ponoći približi se Gedeon k okolu madijanskom; zatrubi u trubu, polupa lonac i diže luč u vis vičući: »Mač Gospodnji i Gedeonov«. Tako učine i ono trista ljudi. Nato se smete vojska madijanska, te stanu jedan na drugoga dizati mačeve i bježati na sve strane. Potom bješe zemlja mirna 40 godina.

* O r o š e n o r u n o Gedeonovo s l i k a je utjelovljenja Sina Božjega. Kao što je rosa čudesnim načinom pala na čisto, bijelo runo, tako je Sin Božji s neba sišao i u utrobi Bl. Djevice Marije čovjek postao. Zato se i veli u Psalmu (71, 6): »Saći će (Bog) kao rosa na runo«. — S u h o r u n o slika je bezgrešnoga začetka Marijina: sav je drugi svijet bio poplavljen grijehom, samo se grijeh nije dotakao Prečiste Djevice.

§ 37. Jefta i Samson.

1. **Zavjet Jeftin.** Kad su Amonci zavojštili na Izraelce, narod postavi za vojvodu J e f t u. Prije boja zavjetova se Jefta Gospodinu veleći: »Ako se vratim srećno iz boja, prinijet ću za žrtvu ono, što mi na povratku prvo dođe ususret iz kuće moje«. Gospodin preda neprijatelje Jefti, te ih nadvlada. A kad se vraćao kući, iziđe mu ususret kći jedinica. Jefta izvrši na njoj zavjet svoj, te se nije udavala, i tako je s njom nestalo roda Jeftina.

2. **Rođenje Samsonovo.** Kad su Filisteji napadali Izraelce, živjelo je u zemlji Izraelskoj dvoje pobožnih ljudi, muž i žena, koji nijesu imali djece. Jednom im se javi anđeo Gospodnji i reče im: »Imat ćete sina, i zavjetujte ga Gospodinu: ništa da ne pije, što opija, ništa da ne jede, što je nečisto i kose da ne striže«. Kad im se dijete rodi, dadoše im ime S a m s o n. Gospodin dade Samsonu silnu jakost.

3. **Djela Samsonova.** Kad je Samson odrastao, pođe u grad filistejski. Na putu srete mlada lava, koji ričući navali na nj. No duh Gospodnji siđe na Samsona, te rastrže lava kao jare nemajući ništa u ruci. Poslije činjaše Samson mnogo zla Filistejima oslobađajući svoj narod.

Jednom dođe u grad filistejski Gazu i prenoći ondje. Kad su Filisteji čuli, da se Samson, njihov neprijatelj, nalazi u gradu, zatvoriše vrata gradska i čekahu, kad svane, da ga ubiju. No Samson spavaše do ponoći. Potom ustane, rastjera stražare, ščepa vrata gradska i iščupa ih s oba dovratka i s prijevornicom i odnese na bližnje brdo.

4. **Smrt Samsonova.** Poslije ga prevari djevojka filistejska po imenu D a l i l a. Njoj obećaju knezovi filistejski mnogo novaca, ako dozna od Samsona, otkud njemu tolika jakost i čim bi se mogao svladati. Kad mu je djevojka mnogo dosađivala, napokon joj reče: »Britva nije nikad prešla preko moje glave, jer sam zavjetovan od mladosti Gospodinu. Da mi tko obrije glavu, postao bih slab kao drugi čovjek«. Kad je Samson zaspao, Dalila dozove brijača, koji mu obrije sedam pramenova kose. Tada Gospodin odstupi od njega. Filisteji dođu, uhvate ga, iskopaju mu oči i odvedu svezana u tamnicu.

Potom za neko vrijeme skupe se Filisteji, da slave svojega boga Dagona veseleći se, što im je Samson pao u ruke. U kuću, gdje je bilo do 3000 ljudi, dovedu i Samsona, da pred njima igra (pleše). Samsonu je u tamnici kosa porasla, i reče momku, koji ga je vodio: »Pusti me, da se naslonim na stupove, na kojima stoji kuća«. Tada Samson zavapi ka Gospodinu: »Gospodine, opomeni me se i daj mi jakost još samo sada!« Pa uhvati dva stupa, jedan desnom, drugi

lijevom rukom i potrese njima jako. Kuća se sruši na ljude, koji su bili u njoj i na Samsona. Tako je Samson umirući ubio više neprijatelja nego za života svoga.

§ 38. Ruta.

1. **Vjernost Rutina.** U vrijeme sudačko, kad nasta glad u zemlji Izraelskoj, iseli se jedan Betlehemac sa svojom ženom Noemijom i sa dva sina u zemlju Moapsku. Betlehemac umre, a sinovi mu se ožene dvjema Moapkama: jednoj bijaše ime Orfa a drugoj Ruta. Ali umru i ta dvojica sinova, tako da je Noemija ostala bez muža svojega i bez sinova.

Kad je Noemija čula, da ima opet u zemlji Izraelskoj hrane, podiže se, da se vrati u svoju postojbinu natrag. Za Noemijom pođu i obje snahe njezine; ali ih ona stane odvraćati govoreći im: »Ostanite u kući matera svojih, jer se možete udati; a kod mene ne ćete moći dobiti muževa«. Tako se Orfa vrati; a Ruta reče svekrvi svojoj: »Nemoj me odvraćati; kamo ti ideš, idem i ja; tvoj narod bit će i moj narod, tvoj Bog bit će i moj Bog; gdje ti umreš, umrijet ću i ja«.

Tako dođu obje u Betlehem. A kad dođu u Betlehem, sav grad stane o njima govoriti i pitahu: »Je li to Noemija?« A ona im govoraše: »Ne zovite me Noemija (Lijepa), nego me zovite Mara (gorka), jer me je velike gorčine napunio Gospodin: obilna sam otišla (s mužem i sa sinovima), a sad sam se vratila prazna«.

2. **Radljivost Rutina.** Bilo je vrijeme žetve, i reče Ruta Noemiji: »Da idem u polje pabirčiti klasje za žeteocima«. A ona joj reče: »Idi, kćeri moja!«

Bog namjeri Rutu na njivu, koja je pripadala Bozu, rođaku njezina pokojnoga muža, i tu je pabirčila od jutra do podne. O podne dođe Boz k žeteocima i pozdravi ih: »Gospodin s vama!« a oni mu prihvatiše: »Da te blagoslovi Gospodin!« Videći Boz Rutu zapita, tko je ta žena. Pa kad čuje, da je to Ruta, dozove je k sebi i reče: »Čuo sam, što si učinila svekrvi svojoj po smrti muža svojega i kako si ostavila dom svoj i došla ovamo. Neka ti plati Gospodin Bog Izraelov, komu si došla, da se kod njega skloniš«. I zapovjedi Boz svojim ljudima, da lijepo postupaju s Rutom i da joj ostavljaju što više klasja.

Ruta pabirči klasje do večera i donese, što je napabirčila. Svekrva je zapita: »Gdje si danas pabirčila?« Ruta joj sve ispripovjedi i spomene Boza. A Noemija reče: »Gospodin da ga blagoslovi, jer nije ukratio milosti svoje živima i mrtvima«.

Boz bijaše rekao Ruti, neka ne ide na druge njive pabirčiti, već neka se drži njegovih djevojaka. Tako je Ruta dolazila na njive Bozove, dok se nije svršila žetva ječmena i pšenična. Sve je to vrijeme gledao Boz, kako se Ruta lijepo vlada, pa tu siro-

mašicu poslije žetve uzme za ženu. Bog blagoslovi njihovu ženidbu i dade im sina, kojemu su nadjenuli ime Obed. Taj Obed imadijaše poslije sina, koji se zvao Isaj, a taj Isaj bijaše otac kralju Davidu.

Tako je Bog nagradio dobru i pobožnu Moapku Rutu, što je došla u rod s kraljem Davidom, a potom i sa samim Spasiteljem, koji po čovječjem tijelu potječe od kralja Davida.

§ 39. Samuel.

1. **Rođenje Samuelovo.** U vrijeme, kad je veliki svećenik bio Helije, življaše pobožan čovjek imenom Elkana. Njegova žena Ana nije imala djece, pa se zato žalostila. Jednom dođe k svetomu šatoru, i tu pred Gospodinom plačući moljaše se, i zavjetova se govoreći: »Gospodine nad vojskama (ljudima i anđelima), ako me se opomeneš, te mi dadeš sina, dat ću ga tebi, dokle je god živ«. Gospodin usliši molitvu njezinu. Kad joj se rodi sin, dade mu ime: Samuel t. j. isprošen od Boga.

Kad su bile Samuelu tri godine, dovede ga mati k velikom svećeniku Heliju, da služi kod svetoga šátora. Samuel rastijaše i bijaše mio Bogu i ljudima.

2. **Sinovi Helijevi.** Helije imadijaše dva nevaljala sina, koji nijesu marili za zakon Božji i za propise kod žrtvovanja. Još prije nego bi se meso žrtvovalo Bogu, uzimahu sebi najbolje dijelove. Tako su narod odvraćali od prinošenja žrtava. Pa i drugim svojim djelima sablažnjavali su ljude.

Helije je opominjao svoje sinove, da to ne rade i ne griješe Bogu; ali ga sinovi nijesu slušali, a on ih nije kaznio, kako bi trebalo, jer ih je odviše pazio.

3. **Poziv Samuelov.** Samuel spavaše pred svetim šatorom, gdje su bile klijeti za svećenike. Jednom po noći vikne Gospodin Samuela: »Samuele! Samuele!« Samuel mišljaše, da ga Helije zove, pa pritrči k njemu i reče: »Evo me, što si me zvao?« A Helije mu reče: »Nijesam te zvao, idi spavaj!« Kad je to bilo drugi i treći put, razumje Helije, da Gospodin zove dječaka, pa mu reče: »Ako još jednom čuješ glas, da te zove, a ti reci: Govori, Gospodine, sluga tvoj čuje«.

Samuel otide i zaspi. A Gospodin ga zovnu kao prije: »Samuele! Samuele!« A Samuel reče: »Govori, Gospodine, sluga tvoj čuje«. Tada mu reče Gospodin: »Nije daleko dan, kad ću kazniti Helija i sinove njegove; jer je znao nevaljalstvo njihovo, pa ih nije kaznio«. Ujutru zapita Helije Samuela: »Samuele, sine! Što ti je Gospodin kazao? Nemoj zatajiti od mene«. Tada mu Samuel sve iskaže. A Helije reče: »Gospodin je, neka čini, što mu je volja«.

4. **Smrt Helijeva i sinova njegovih.** Što je Bog objavio Samuelu, dogodi se skoro. Filisteji udare na Izraelce. Izraelci izidu u boj i uzmu sa sobom kovčeg zavjetni, da budu sigurni za pobjedu.

Sinovi Helijevi nosili su kovčeg. Ali Izraelci budu nadvladani, sinovi Helijevi padoše u boju, a Filisteji otmu kovčeg. Glasnik javi Heliju: »Sinovi su tvoji poginuli i kovčeg je Božji otet!« Kad glasnik spomenu kovčeg Božji, pade Helije nauznak sa stolice, slomi vrat i umrije.

5. **Kovčeg zavjetni kod Filisteja.** Filisteji odnesu kovčeg zavjetni u svoju zemlju i namjeste ga u hramu svoga boga Dagona (kao na dar). Ali drugi dan nađu Dagona, gdje leži ničice na zemlji pred kovčegom, a glava mu i ruke otkinute. Usto svakojaka druga zla dođu na Filisteje: miševi u polja, pomor na ljude. Tada povrate kovčeg zavjetni natrag u zemlju Izraelsku.

6. **Sudac Samuel.** Po smrti Helijevoj bi sudac Samuel. On skupi narod i reče im: »Ako se od svega srca povratite ka Gospodinu, Bogu svojemu, i njemu jedinomu služite, on će vas izbaviti iz ruke Filisteja«. Narod posti i prizna: »Sagriješismo Gospodinu«. Samuel se pomoli za njih i prinese žrtvu. U taj čas navale Filisteji. Tada pusti Gospodin na njih oluju veliku i smete ih. Izraelci ih pobiju tako, da se Filisteji nijesu više usudili dolaziti, dok je god živio Samuel.

* Grijeh je s v e t o g r đ a bio, što su činili sinovi Helijevi kod žrtava a Filisteji s kovčegom zavjetnim. — Helije nije p o k a r a o grijehe djece svoje i tako bio krivac t u đ e m u g r i j e h u. *

§ 40. Saul, prvi kralj izraelski.

1. **Izraelci ištu kralja.** Kad je Samuel ostario, postavi sinove svoje za suce Izraelu. Ali sinovi njegovi nijesu išli putem svojega oca, nego su tražili dobitak i uzimali mito. Zato starješine izraelske rekoše Samuelu: »Postavi nam kralja, kao što imadu ostali narodi«. Samuelu to nije bilo po volji, jer je hotio, da samo Gospodin bude kralj Izraelu. Ali mu Bog reče: »Poslušaj glas narodni, ali im objavi, kakva će prava kralj imati«.

2. **Samuel pomaže Saula za kralja.** U to vrijeme nekom čovjeku od plemena Benjaminova nestane magarica. Sin njegov Saul pođe, da ih traži i po promislu Božjem dođe u grad, gdje se nalazio Samuel. Kad Samuel opazi Saula, reče mu Gospodin: »Eto čovjeka, koji će vladati nad mojim narodom«. I Samuel reče Saulu: »Ne brini se za magarice, jer su se našle«. Drugi dan ujutru, kad se Saul vraćao kući, uzme Samuel uljanicu i izli ulje na glavu Saulu, cjeliva ga i reče: »Evo, pomazao te Gospodin, da budeš vođ narodu njegovu«.

Potom skupi Samuel sav narod i pokaza im Saula. Saulu nije bilo jednaka u svem narodu, glavom bijaše viši od svih. Kad ga narod vidje, poviče: »Živio kralj!«

3. **Neposlušnost Saulova.** Gospodin bijaše sa Saulom i dade mu te nadvlada sve neprijatelje izraelske unaokolo. Ali Saul ne

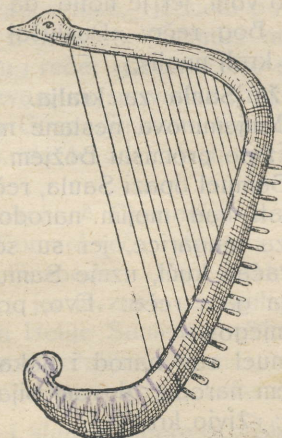
osta poslušan riječi Gospodnjoj. Samuel reče Saulu: »Ovako veli Gospodin: Opominjem se, što su učinili Amalečani Izraelu, kako su mu se oprli na putu, kad je išao iz Egipta. Zato idi i pobij Amalečane, ali ne uzmi od njihova imanja ništa za sebe«. Saul pobi Amalečane, ali poštedi najbolje ovce i volove; usto podiže sebi spomenik kao da mu je pobjeda od sebe a ne od Gospodina.

Onda dođe Samuel ususret Saulu i reče mu: »Kakva je to bleka ovaca i rika volova, što čujem?« Saul odgovori: »Narod je poštedio bolje ovce i volove, da ih žrtvuje Gospodinu«. Samuel mu odvrati: »Bolja je poslušnost od žrtve. Zato što si odbacio riječ Gospodnju, i Gospodin je odbacio tebe, da ne budeš više kralj«.

§ 41. Pomazanje Davidovo i borba s Goljatom.

1. **Pomazanje Davidovo.** Samuel je plakao za Saulom, što ga je Gospodin odbacio. A Gospodin mu reče: »Dokle ćeš plakati za Saulom? Napuni rog svog ulja i hodi u Betlehem k Isaju, jer sam jednoga između sinova njegovih izabrao sebi za kralja«.

Kad Samuel dođe u Betlehem, prinese ondje žrtvu Gospodinu i pozove na žrtvu Isaja i sinove njegove. Kad dođe pred Samuela najstariji sin Isajev, lijep i visok momak, pomisli Samuel: »To će biti zacijelo pomazanik Gospodnji«. Ali Gospodin mu reče: »Ne gledaj na lice njegovo ni na visinu njegovu; nijesam ga izabrao, jer ne sudim, kao što čovjek sudi. Čovjek gleda, što je na očima, a Gospodin gleda na srce«. Potom dovede Isaj šest svojih sinova k Samuelu, ali Samuel reče: »Nijednoga od njih nije Gospodin izabrao; jesu li to svi tvoji sinovi?« Isaj odgovori: »Još ima David najmlađi, koji je kod ovaca«. Samuel reče: »Pošlji, te ga dovedi!«

Sl. 16. Harfa.

Kad je David došao, reče Gospodin Samuelu: »Ustani, pomaži ga, to je!« Tada uzme Samuel rog ulja i pomaza Davida pred braćom njegovom. I duh Gospodnji siđe na Davida, i ostane na njemu od toga dana.

Od Saula pak otide duh Božji i uznemirivaše ga zao duh. Tada rekoše Saulu sluge njegove: »Da potražimo čovjeka, koji zna udarati u harfu, da pred tobom svira, pa će ti biti lakše«. Kralj pristade. Nato jedan između sluga njegovih reče: »Ja znam sina Isajeva u Betlehemu, koji umije dobro udarati u harfu, hrabar je junak i pametan«. Tada Saul pošlje po Davida i zavoli ga, te ga učini svojim štitonošom, da mu nosi štit i oružje. I kad bi zli duh napao Saula, David mu udaraše u harfu, te je Saulu odlahnulo i bilo mu bolje.

2. **David se bori s Goljatom.** Filisteji skupe opet vojsku na Izraelce i postave se na jednom brdu; Izraelci pak stanu protiv njih na drugom brdu; između njih pak bijaše dolina.

Tada iziđe iz okola filistejskoga div po imenu Goljat, visok šest lakata i pedalj. Na glavi mu bijaše kapa od mjedi, oko tijela pločast oklop, na nogama mjedeni nazuvci, na ramenima štit od mjedi. Držak koplja njegova bijaše debeo kao vratilo tkalačko. Goljat stade vikati Izraelce: »Izaberite između sebe čovjeka, koji će se sa mnom ogledati. Ako on pogubi mene, mi ćemo biti vama sluge, pogubim li ja njega, vi ćete nama služiti«. Tako je izlazio ujutru i navečer četrdeset dana i rugao se Izraelcima. Saul i svi Izraelci bili su u velikom strahu.

Kad se bio započeo rat, David se povratio u Betlehem, jer su njegova tri starija brata otišla sa Saulom u boj. Jedan dan reče otac Davidu: »Odnesi hrane braći i vidi, kako su«. Kad David dođe k braći i stane s njima govoriti, eto opet Goljata, gdje se ruga Izraelcima. Tada poviče David: »Tko je taj Filistejin, da sramoti vojsku Boga živoga?« Pa ode k Saulu i reče: »Ja, sluga tvoj, izaći ću i pobit ću se s Filistejinom«. A Saul reče Davidu: »Ne možeš ti ići na Filistejina, jer si ti dijete, a on je bojnik od mladosti svoje«. David odgovori: »Lava i medjeda ubio sam čuvajući ovce; Gospodin, koji me je sačuvao od lava i medjeda, sačuvat će me i od toga Filistejina«. Tada reče Saul: »Idi, i Gospodin neka bude s tobom!«

Saul dade Davidu svoje oružje, kacidu i oklop. Ali David nije mogao u tom hodati, jer nije bio navikao. Skine to sa sebe, pa uzme svoj štap, a na potoku izbere pet glatkih kamena i metne ih u torbu pastirsku, uzme u ruke praću i tako pođe k Filistejinu.

Kad Filistejin ugleda Davida, reče: »Zar sam ja pseto, da ideš na me sa štapom? Hodi, da napitam ptice nebeske i zvijeri zemaljske tvojim mesom«. A David odvrati: »Ti ideš na me s mačem, kopljem i štitom, a ja idem na te u ime Gospodina Boga vojske

izraelske, koga si ružio«. I kad se Filistejin približi, David brže metne kamen u praću, zamahne njom i pogodi Filistejina u čelo. Div pade ničice na zemlju. Tada pritrči David, stane na Filistejina, izvuče mač njegov iz korica i odsiječe mu glavu. Kad su Filisteji vidjeli, da je pao najbolji junak njihov, a oni bježi! Izraelci pak za njima, i tako ih tjerahu i ubijahu; potom se vrate i oplijene oko njihov.

§ 42. Velika duša Davidova. Smrt Saulova.

1. **Saul goni Davida.** Onaj dan, kad je David ubio Goljata, duša Jonate, sina Saulova, prionu uz Davida. Jonata zavoli Davida kao svoju dušu i oprijatelji se s njim: skine svoje odijelo i dade ga Davidu, tako i mač i pojas svoj.

Kad se vojska izraelska vraćala iz boja, izlazile su žene iz gradova i pjevale: »Saul pobi tisuću, a David deset tisuća«. Nato se Saul razljuti i reče: »Još mu samo kraljevstvo treba«. I od toga dana Saul gledaše poprijeko Davida. Pa kad je opet Saula napao zli duh, a David mu udarao u harfu, baci se Saul kopljem na Davida. No David se izmače, i koplje udari o zid.

Od toga vremena bijaše Saula strah od Davida. Saul obeća Davidu svoju kćer Miholu za ženu, ako ubije sto Filisteja, misleći, da će David pasti u ruke njihove. No David pobi dvjesta Filisteja. Nato mu Saul dade Miholu za ženu, ali zapovjedi svojim slugama i Jonati, da ubiju Davida. Kad je David vidio, da mu je život u pogibli, pobježe od Saula.

Jonata pak govoraše ocu: »Nemoj se ogriješiti o Davida, jer je dobro za te učinio; nije mario za život svoj i pobio je Filisteje. Zašto da ga pogubiš? šta je učinio?« Tada se Saul baci na Jonatu kopljem, da ga ubije. Potom je vidio Jonata, da je Saul naumio zacijelo ubiti Davida. Zato izide k Davidu u polje i reče mu, neka se ne vraća u grad. Nato se poljubiše prijatelji i rastadoše se plačući.

2. **Velika duša Davidova.** Kad je Saul čuo, da se David krije u pustinji, izide s 3000 ljudi, da ga traži. Kad je to čuo David, prikrade se po noći k okolu Saulovu sa svojim štitonošom Abisajem. Saul spavaše; tako i ljudi oko njega. Tada Abisaj reče Davidu: »Danas ti je predao Bog neprijatelja tvojega u ruke; zato sada da ga pribodem kopljem jedamput, a drugi put ne ću trebati«. Ali mu David odreče: »Nemoj ga ubiti! Jer tko će podignuti ruku na pomazanika Gospodnjega i ostati bez krivice? Uzmi koplje, što mu je čelo glave, i čašu za vodu, pa da idemo«. Tako učine i otidu, a da ih nitko nije vidio ni osjetio.

Kad je David došao navrh brda, stade zvati vojvodu Saulova: »Zašto bolje ne čuvaš svojega gospodara? Gledaj, gdje je njegovo koplje i čaša?« Tada se probudi Saul i reče: »Je li to tvoj

glas, sine Davide?« David odgovori: »Moj je glas, kralju gospodaru! Zašto goniš slugu svojega? Što sam ti zlo učinio?« Saul prizna, da je pogriješio i vrati se kući.

3. **Smrt Saulova.** Malo za tim dođu Filisteji s velikom vojskom i započne se boj na gori Gelboi. Izraelci budu potučeni, mnogi od njih popadaju u boju; Jonatu i druga dva sina Saulova pogubiše Filistcji. Kad je boj postao žešći oko Saula, reče Saul svojemu štitonoši: »Izvadi mač svoj i probodi me, da ne dođu ti neobrezani i ne narugaju mi se«. Ali momak nije htio to učiniti. Tada Saul uze mač i baci se na nj. Našavši ga Filisteji odsijeku mu glavu i pošlju je u svoju zemlju, da se objavi njegova smrt na sve strane.

Kad je o tom dopao glas Davidu, razdere svoje haljine od žalosti, stane plakati i naricati: »Gore Gelboinske, ne padala rosa ni dažd na vas, jer su na vama pali junaci Saul i Jonata. Plačite, kćeri Izraelove! Žao mi je za tobom, brate Jonato, premili i dragi. Kao što majka ljubi jedinca svoga, tako sam ja tebe ljubio«.

* David je ostao za sva vremena lijep ugled nesamo prijateljske ljubavi nego i ljubavi k neprijatelju. Saul je primjer, kako oholost dovodi u grijehe: neposlušnosti, zavisti, mržnje, ubistva i samodavljenja. *

ČETVRTO DOBA.

Od Davida do ropstva babilonskoga. (1050—606.)

§ 43. Kraljevanje Davidovo.

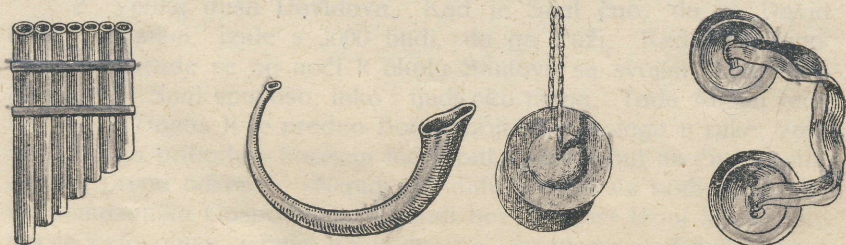
1. **David nadvlađuje neprijatelje.** Po smrti Saulovoj izaberu Davida za kralja. Kad su Filisteji čuli, da je David pomazan za kralja nad Izraelom, iziđu svi na njega. Ali ih David po više puta pobije. U Jeruzalemu, na brijegu Sionu, živjelo je još neko pleme Hananejsko. David udari na njih, uze kulu Sion i utvrdi je jače, te se nazva grad Davidov. Potom odabere Jeruzalem za svoju prijestolnicu. David nadvlada i druge neprijatelje i pribavi mir narodu.

U tim ratovima pomagahu Davida izvrsni junaci, osobito tridesetorica. Spominje se ovo hrabro djelo trojice tih junaka. Oko Betlehema bila je jaka vojska filistejska. David reče: »Tko bi mi dao vode iz studenca betlehemskoga, koji je kod vrata?« Tada trojica prodru kroz vojsku filistejsku, zahvate vode i donesu kralju. Ali David izli vodu Gospodinu govoreći: »Zar da pijem krv ovih ljudi, koji nijesu marili za život svoj?«

Kad je David svoju državu odbranio od neprijatelja, uredi je mudro iznutra brineći se za dobro naroda, za pravo i pravicu.

2. **Davidova briga za službu Božju.** Davidu je najviše na srcu bila slava Božja. Zato podiže na brijegu Sionu sjajan šator za kovčeg zavjetni (jer se Mojsijev šator od starosti istrošio).

Potom skupi David oko sebe sav narod, starješine i tisućnike nad vojskom, da se prenese kovčeg zavjetni. Leviti

Sl. 17. Sprave muzičke.

u bijelim haljinama nošahu kovčeg o polugama. Pjevači iđahu pred kovčegom i za kovčegom pjevajući i trubeći u trube, udarajući u cimbale i harfe. Sam David igraše iz sve snage pred Gospodinom

ogrnut oplećkom lanenim. Kad je kovčeg Gospodnji ulazio u grad Davidov, Mihola, žena Davidova, gledajući s prozora podrugnu mu se. Ali David reče: »Pred Gospodinom, koji me je izabrao za vođa narodu svojemu, igrao sam i igrat ću, i još ću se većma poniziti«.

David razdijeli svećenike u 24 reda, koji će vršiti službu Božju; odredi pjevače, da pjevaju i sviraju, a sam sastavi mnogo lijepih pobožnih pjesama (psalama).

David naumi sazidati i hram Gospodinu. No Gospodin pošlje k njemu proroka Natana i poruči mu: »Ne ćeš mi ti sazidati doma, jer si mnoge ratove vodio i mnogo krvi prolio. Nego sin tvoj, koji će biti miran, sazidat će mi dom. A ja ću ti dati potomka i utvrdit ću prijesto njegov do vijeka. Ja ću mu biti otac, a on će mi biti sin«. Tim je riječima Bog obećao Davidu, da će od njegova roda izaći Spasitelj svijeta.

§ 44. Grijeh Davidov i kazan.

1. **Grijeh Davidov.** I taj sveti pobožni kralj David teško je sagriješio. Kad je vojvoda njegov Joab otišao s vojskom na neprijatelje, ostao je David u Jeruzalemu. Tu ugleda Betsabeju, ženu Urije, koji je s Joabom pošao u rat. David poruči Joabu, neka postavi Uriju na mjesto, gdje će poginuti. Joab učini tako i Urija pade. Tada David uzme Betsabeju za ženu.

To djelo Davidovo bilo je mrsko Gospodinu. Zato pošlje proroka Natana k Davidu, te mu reče: »Gospodin ti je toliko dobro dao; zašto si učinio to zlo pred njegovim očima? Zato će zlo doći na te iz tvoje kuće«. David prizna svoj grijeh i reče: »Sagriješio sam Gospodinu«. A Natan mu odgovori: »I Gospodin je uzeo od tebe grijeh; ali će ti umrijeti sin, što ti ga je rodila Betsabeja«. Tako i bude. Davidu umre milo dijete, pa i druge kazne pošlje na nj Gospodin. Te je sve kazne David pokorno snosio i nije prestao žaliti za svoje grijehe.

2. **Buna Apsalomova.** Najgrđe jade zadao je Davidu sin njegov Apsalom. U svemu Izraelu ne bijaše tako lijepa čovjeka kao Apsalom: od pete do tjemena ne bijaše na njemu mane. Bujnu dugu kosu trebao je često strići, jer mu je bila teška.

No srce Apsalomovo bijaše oholo. On je htio, da bude kralj; zato stane o svome ocu zlo govoriti i primamljivati narod k sebi. Mnogi mu povjerovaše i proglasiše ga kraljem, i Apsalom pođe s velikom vojskom na Jeruzalem.

Kad je to čuo David, pobježe iz Jeruzalema on i ljudi, koji su mu ostali vjerni, preko potoka Cedrona. Bos i plačući iđaše na goru Maslinsku. Odanle otide preko Jordana, gdje se oko njega sabere vojska, koja mu je ostala vjerna.

Apsalom dođe najprije u Jeruzalem i stane se tako zlo vladati, da ga je narod ostavljao. S preostalom vojskom pođe na oca. Joab s Davidovom vojskom dočeka nevaljala sina. Kad je vojska polazila u boj, reče David Joabu i drugim vojvodama pred svima: »Čuvajte mi dijete Apsaloma«. Apsalomova vojska bude nadvladana. Sâm Apsalom pobježe jašući na mazgi, a kad je mazga trčala pod granatim hrastom, zapne Apsalom svojom kosom za hrast i ostane viseći, a mazga ispod njega uteče. To jave Joabu. A Joab uzme tri strijele i zastrijeli sve tri u srce Apsalomu. Potom skinu tijelo njegovo i bace u jednu jamu, i nabacaju na nj gomilu kamenja.

Glasnik dođe i javi Davidu svršetak boja. David ga zapita: »Je li zdravo dijete Apsalom?« A glasnik reče: »Neka svi neprijatelji tvoji prođu kao on«. Tada David razumje, da je Apsalom mrtav, pa stane naricati: »Apsalome, sine moj! Sine moj, Apsalome! Kamo da sam ja umr'o mjesto tebe«.

Nato se David vrati u Jeruzalem i sav ga narod veselo dočeka. David oprosti svima, koji su se bili digli na njega.

* Apsalom se teško ogriješio o četvrtu zapovijed Božju, koja zapovijeda, da roditelje i poglavare štujemo, ljubimo i slušamo. *

§ 45. Posljednji časi Davidovi.

1. **Opomene Davidove.** Kad je David ostario, dade pomazati Salomona, sina svojega, za kralja. Potom sazove sve ugledne ljude Izraelce i reče im: »Braćo moja i narode moj! Ja sam bio naumio sazidati dom Gospodnji i pripravio sam sve, što treba za zidanje. Ali mi Bog reče: Ne ćeš mi sazidati doma, jer si mnoge ratove vodio i krv si proljevao. Salomon, sin tvoj, sazidat će mi dom. Ja sam ga za to izabrao i utvrdit ću kraljevstvo njegovo, ako postojano izvršuje zapovijesti moje«.

Tada David predade Salomonu sliku od hrama i svih stvari u njemu i reče mu: »To mi je sve došlo pisano rukom Gospodnjom u pamet, da znam sve, kako treba raditi. A sad ti radi, jer će Gospodin biti s tobom, dok ne svršiš sav posao. — Služi Gospodinu cijem srcem i dušom dragovoljnom; jer sva srca ispituje Gospodin i svaku pomisao zna. Ako ga ustražiš, naći ćeš ga; ako li ga ostaviš, odbacit će te za svagda«.

Potom reče svemu zboru izraelskom: »Djelo je veliko, jer ne će biti čovjeku taj dvor nego Gospodinu Bogu. Zato tko hoće dragovoljno što priložiti, neka napuni ruku svoju danas i prinese Gospodinu«. Tada svi dragovoljno i radosno prilagahu svoje darove; i kralj se David radovao veoma.

2. **Smrt Davidova.** A kad dođe čas Davidu, da umre, reče Salomonu: »Ja idem kuda ide sve na zemlji. Budi postojan, budi

čovjek! Drži sve, što je Gospodin zapovjedio i idi putem njegovim, kako je napisano u zakonu Mojsijevu«. Potom zahvali David Gospodinu za sva dobročinstva njegova, i umre pun slave i bogatstva, i ukopaše ga na Sionu. Vladao je četrdeset godina nad Izraelom.

* David je mnogim djelima svojim bio slika Spasitelju. Kao krotak pastir, a poslije slavan kralj označivao je Krista dobroga pastira i vladara. Nadvladao je Goljata, kao Krist sotonu. Revan bijaše za službu Božju. Bio je milostiv i opraštao je neprijateljima. Mnogo je trpio u životu, i poslije postao slavan. David je i mnogo prorekao o Spasitelju u psalmima. *

§ 46. Psalmi Davidovi.

1. **Psalmi.** David bijaše i izvrstan pjevač izraelski. Sastavio je mnogo pobožnih pjesama, koje se zovu psalmi. U Svetom Pismu ima zbirka od 150 takih pjesama, a kako ih je najviše od Davida, zove se ta zbirka psaltir Davidov.

Po sadržaju ima više vrsta psalama. U psalmima se slave Božja savršenstva: svemogućnost, mudrost, dobrota, i to se zovu psalmi za klanjanje. — U drugim se psalmima pjevač kaje za grijehe i moli Boga za oproštenje. To su psalmi pokornički. — Gdjekad se u psalmima daje koristan nauk za bogobojazno življenje, pa se ti psalmi i zovu poučni. — Ima napokon psalama, u kojima se proriče o Spasitelju, i ti se zovu psalmi proročki.

2. **Proročanstva o Spasitelju u psalmima.** U psalmima se proriče za Spasitelja, da će biti Sin Božji i vladar svega svijeta: »Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sjedi meni s desne, dok položim neprijatelje tvoje podnožje nogama tvojima«.

Krist će biti svećenik. »Gospodin se zakleo, i ne će se pokajati: ti si svećenik do vijeka po redu Melkizedekovu«.

Krist će biti mučen. »Bože, Bože moj! Zašto si me ostavio? Svi, koji me vide, podsmijevaju mi se i mašu glavom govoreći: Uzdao se u Gospodina, neka ga izbavi. Četa zločinaca opkoli me. Probodoše ruke moje i noge moje; podijeliše među sobom odijelo moje, i za haljinu moju baciše ždrijeb«.

Spasitelj će uskrsnuti. »Tijelo moje počivat će u nadi, jer ne ćeš ostaviti duše moje u grobu, niti ćeš dati, da svetac tvoj vidi truhlost«.

Kraljevstvo će Mesijino biti slavno. »Izaći će u dane njegove pravda i obilje mira. Vladat će od mora do mora. Klanjat će mu se svi kraljevi zemaljski, svi narodi služit će mu. Blagoslovit će se u njemu sva plemena zemaljska, svi će ga narodi veličati«.

§ 47. Kraljevanje Salomonovo.

1. **Molitva Salomonova.** Salomon sjede na prijesto oca svojega Davida, i ljubljaše Gospodina hodeći po opomenama oca

svojega. Tada mu se javi Gospodin noću u snu i reče mu: »Išti, što hoćeš da ti dam«. Salomon odgovori: »Ti si, Gospodine, postavio slugu svojega kraljem, a ja sam mlad i neiskusan. Daj mi srce razumno, da mogu suditi narodu tvojemu i raspoznavati dobro i zlo«.

Gospodinu bijaše milo, što je zaiskao Salomon, pa reče: »Kad to išteš, a ne išteš duga života niti išteš blaga niti propasti svojih neprijatelja, nego išteš mudrost, evo sam učinio po riječima tvojim: evo ti dajem srce mudro i razumno, kakovo nije imao nijedan kralj prije tebe niti će imati poslije tebe. Ali i to, što nijesi molio, dajem ti, to jest blago i slavu. Pa ako uzdržiš moje zapovijedi kao otac tvoj, dat ću ti i dug život«.

2. **Sud Salomonov.** Tada dođu dvije žene k Salomonu. Jedna reče: »Ja i ova žena stanujemo same u jednoj kući, svaka sa svojim djetetom. Dijete ove žene umrije noćas, jer je na nj legla, pa ustavši u ponoći uzme sina mojega iskraj mene, kad sam spavala, a stavi svoje mrtvo dijete kraj mene. Ujutru sam našla kraj sebe mrtvo dijete, ali kad sam ga razgledala po danu, vidjela sam, da nije moje dijete«. Druga pak žena govoraše: »Nije tako, nego je tvoj sin mrtav, a moj živi«. Naprotiv reče prva: »Lažeš; moj je sin živ, a tvoj je mrtav«.

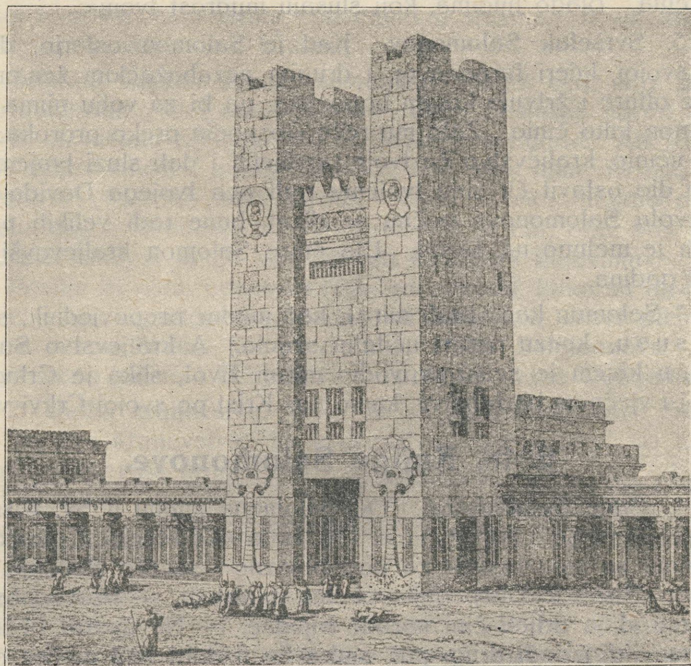
Tada Salomon reče: »Donesite mi mač!« Kad mu donesu mač, reče: »Rasijecite živo dijete na dvoje, i podajte polovinu jednoj a polovinu drugoj«. A žena, čije je bilo živo dijete, reče kralju: »Molim, gospodaru, podajte njojzi dijete živo, a nemojte ga ubijati«. Nasuprot govoraše druga: »Neka ne bude ni meni ni tebi, nego neka se rasiječe«. Tada odgovori kralj: »Podajte onoj živo dijete, nemojte ga ubiti, jer mu je ono mati«.

Sav Izrael dozna za taj sud Salomonov, i pobojaše se kralja, jer su vidjeli, da je u njemu mudrost Božja.

3. **Građenje i posvećenje hrama.** Četvrte godine kraljevanja svoga počne Salomon graditi hram na brdu M o r i j i kod Jeruzalema. Hram je bio građen na način svetoga šatora, samo mnogo veći i sjajniji. Sav je hram bio od tesana kamenja, te se nije čuo čekić, kad je zidan. Stijene bijahu iznutra obložene daskama cedrovim, te se nije vidio kamen. Po daskama bijahu izdjelani herubi, palme i cvijeće. Oko hrama bijahu dva dvorišta: unutrašnje dvorište za svećenike, a izvanje za narod. U dvorištu za svećenike nalazio se oltar za žrtve paljenice i velika umivaonica, na zvana more, stojeći na dvanaest mjedenih volova.

Za sedam godina bi sazidan hram. Tada sabere Salomon knezove i starješine narodne, da se prenese kovčeg zavjetni u novi stan. Salomon i sav zbor iđahu pred kovčegom prinoseći nebrojene žrtve. Leviti udarahu u harfe i cimbale, a svećenici trubljahu u trube. Pjevači podigoše glasove pjevajući: »Slavite

Gospodina, jer je dobar, jer je do vijeka milosrđe njegovo«. Kad su svećenici unesli kovčeg u svetinju nad svetinjama, oblak napuni dom Gospodnji.

Sl. 18. Hram Salomonov.

Salomon padne na koljena pred oltarom za žrtve paljenice, podiže ruke svoje k nebu i reče: »Gospodine, Bože Izraelov. Nema tebi jednaka na nebu gore ni na zemlji dolje. Eto nebo i nebesa nad nebesima ne mogu te obuhvatiti, a kamoli ovaj dom, koji sam sazidao. Ali pogledaj na molitvu i čuj molbu naroda, koji će ti se na ovome mjestu moliti«.

Kad Salomon svrši molitvu, siđe oganj s neba i spali žrtve. Izraelci padnu ničice na zemlju i poklone se Gospodinu.

Potom javi se Gospodin Salomonu opet i reče mu: »Uslišio sam molitvu tvoju i posvetio ovaj dom, i oči će moje i srce moje biti tu vazda i gledati na onoga, koji se tu moli«.

4. **Slava i mudrost Salomonova.** Salomon sazida i sebi kraljvsku polaču. U njoj bijaše prijesto od slonove kosti. Lađe su Salomonove plovile daleko i donosile zlata i dragocjenih stvari. Izraelci su živjeli u miru bez straha, svaki pod svojom lozom i pod svojom smokvom.

Kraljevi iz dalekih zemalja dolazili su, da vide bogatstvo Salomonovo i da čuju mudrost njegovu. Tako dođe i kraljica Sapska, i kad vidi bogatstvo njegovo i čuje riječi njegove, dođe izvan sebe od čuda, pa reče: »Mudrost i djela tvoja veća su negoli glas, koji sam čula. Blago ljudima, koji slušaju mudrost tvoju«.

5. **Svršetak Salomonov.** Kad je Salomon ostario, dopusti ženi svojoj, kćeri faraonovoj, i drugim nezabožačkim ženama, da grade oltare i žrtvuju krivim bogovima, pa bi za volju njima i sam Salomon tako činio. Zato mu reče Gospodin preko proroka: »Jer si to učinio, kraljevstvo ću tvoje razdijeliti i dati sluzi tvojemu; ali jedan dio ostavit ću sinu tvojemu radi oca tvojega Davida«. Još za života Salomonova počnu se dizati bune radi velikih poreza, što ih je metnuo na narod. Uto umre Salomon kraljevavši četrdeset godina.

* Salomon kao »kralj mira«, kao mudar propovjednik, slika je Isusu, knezu mira i učitelju svijeta. A kraljevstvo Salomonovo, u kojem je svaki provodio miran život, slika je Crkvi Kristovoj i vječnom blaženstvu, kamo nas Krist po svojoj Crkvi vodi. *

§ 48. Knjige Salomonove.

1. **Priče Salomonove.** Od Salomona imadu u Sv. Pismu tri knjige. Prva se zove Priče. To su kratke rečenice (poslovice), u kojima se nalazi nauk za bogobojazno i mudro življenje. Evo nekih: »Strah je Gospodnji početak mudrosti. — Pravednost podiže narod, a grijeh čini narode bijedne. — Ne govori bližnjemu svojemu: idi i dođi drugi put, sjutra ću ti dati! kad možeš odmah dati. — Bolje je dobro ime nego veliko bogatstvo. — Ako je gladan neprijatelj tvoj, nahrani ga, ako je žedan, napoj ga vode. — Tko jamu kopa, u nju će pasti. — Odgovor blag utišava gnjev. — Za oholim ide poniženje, a smjerna duhom stiže slava. — Mrske su Gospodinu usne lažljive. — Neka te hvali drugi, a ne usta tvoja. — Idi k mravu, ljenivče, i gledaj putove njegove, i uči se mudrosti. — Tko ljubi nastavu, ljubi znanje; a tko mrzi na ukore, ostaje lud. — Tko se uklanja učenju, pada u zlo. — Kakovu se putu nauči mladić, i kad ostari, ne će odstupiti od njega. — Oko, koje se ruga ocu i prezire mater svoju, neka ga kljuju gavrani«.

2. **Propovjednik,** druga knjiga Salomonova, razlaže, da su sve radosti i sva dobra ovoga svijeta prolažljiva i tašta, te se u njima ne može naći prava sreća. Prava je sreća čovjeku, ako drži zapovijedi Božje i dođe u nebo: »Boga se boj i zapovijesti njegove drži; jer je to sve čovjeku (to je njegovo određenje). Sve će Bog iznijeti na sud, bilo ono dobro ili zlo«.

3. **Pjesma nad pjesmama** slavi ljubav Božju k Crkvi i svakoj pravednoj duši, osobito pak k najpravednijoj duši prečiste Djeve Bogorodice.

§ 49. Dioba kraljevstva poslije smrti Salomonove.

1. **Roboam, sin Salomonov.** Po smrti Salomonovoj posta kralj sin njegov Roboam. Sav zbor Izraelov (starješine) dođu k Roboamu i reku mu: »Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram, olakšaj nam taj teški jaram, pa ćemo ti služiti«. A on im reče: »Dođite za tri dana opet k meni!«

Roboam zapita starce, savjetnike svoga oca, što bi odgovorio narodu. Oni mu odgovore: »Ako poslušaš narod i progovoriš im lijepim riječima, bit će ti sluge svagda«. Ali Roboam ostavi njihov savjet i zapita mladiće, koji su s njim odrasli, a oni mu rekoše: »Ovako kaži narodu: Otac je moj metnuo na vas težak jaram, a ja ću još dometnuti na vaš jaram; otac vas je moj šibao bičevima, a ja ću vas udarati bodljivim bičevima«.

Poslije tri dana odgovori Roboam narodu, kako su ga naučili mladići. Na taj odgovor otpadne od Roboama deset plemena i izaberu si za kralja Jeroboama, slugu Salomonovu. Samo dva plemena Judino i Benjaminovo ostadoše vjerna Roboamu.

2. **Dioba kraljevstva.** Tako se razdijeli kraljevstvo Salomonovo na dva kraljevstva, na kraljevstvo judejsko na jugu sa dva plemena, i na kraljevstvo izraelsko na sjeveru od drugih deset plemena. Judejskomu kraljevstvu ostane prijestolnica Jeruzalem, a u kraljevstvu izraelskomu mijenjale su se prijestolnice, dok nije glavnim gradom ostala Samarija.

3. **Jeroboam zavodi narod izraelski na neznaboštvo.** Jeroboam pomisli: ako narod ide u Jeruzalem prinositi žrtve, povratit će se k Roboamu. Zato načini dva teleta u kraljevstvu izraelskom, jedno u Betelu na jugu, drugo u Danu na sjeveru, pa reče narodu: »Ne treba više da idete u Jeruzalem. Evo bogova, koji su vas izveli iz Egipta«. Tako zavede narod na neznaboštvo. Pa i drugi kraljevi, koji su nastajali poslije Jeroboama, činili su tako, da su se klanjali krivim bogovima. Zato je bilo malo sreće u kraljevstvu izraelskom, dok nije i samo kraljevstvo propalo.

4. **Poslanje proroka.** Da se ipak sasvim ne izgubi vjera u pravoga Boga, podizao je Bog u kraljevstvu Izraelskom i Judejskom velike proroke, koji su riječju i djelima opominjali kraljeve i narod, da se poprave. Unaprijed su im javljali kazne Božje, što ih čekaju a usto i mnogo prorekli o Spasitelju, koji će doći. Velikim čudesima, što su ih pomoću Božjom činili, proroci su svima jasno dokazivali, da su od Boga poslani.

§ 50. Prorok Ilija.

1. **Ilija proriče glad.** Najgori od svih kraljeva izraelskih bijaše Ahab. On se oženi Jezabelom, neznabožicom, i sazida hram krivomu bogu Balu. Jezabela pogubi svećenike Gospodnje i dozove 450 svećenika Balovih.

Zato dođe prorok Ilija kralju i reče mu: »Tako da je živ Gospodin, pred kojim stojim, ovih godina ne će biti rose ni dažda, dok ja ne rečem«. Ahab se nato razgnjevi i htjede Iliju ubiti. Tada reče Gospodin Iliji: »Idi i sakrij se kod potoka Karita. Iz toga ćeš potoka piti, a gavranima sam zapovjedio, da te hrane«. Ilija učini po riječi Gospodnjoj. Gavrani mu donosili hljeba i mesa jutrom i večerom, a pio je iz potoka.

2. **Ilija u Sarepti kod žene udovice.** Poslije presahnu potok. Tada Gospodin reče Iliji: »Ustani, idi u Sareptu u zemlji Sidonskoj; jer sam zapovjedio ondje ženi udovici, da te hrani. Ilija otide u Sareptu. Pred vratima gradskim nađe ženu udovicu, gdje skuplja drva. Ilija je zamoli, da mu donese malo vode i hljeba. Žena odgovori: »Tako da je živ Gospodin, nemam hljeba do nešto brašna u zdjeli i malo ulja u uljanici. Eto kupim drvca, da zgotovim to malo sebi i sinu svojemu, da jedemo pa onda da umremo«. A Ilija joj reče: »Ne boj se, idi i zgotovi najprije meni jedan kolačić, a onda peci sebi i sinu svojemu. Jer ovako veli Gospodin: Brašno se iz zdjele ne će potrošiti, niti će ulja u uljanici nestati, dokle ne pusti Gospodin dažda na zemlju«. Žena otide i učini, kako joj reče Ilija; i od toga dana brašno se iz zdjele ne potroši niti ulja u uljanici nestade.

Poslije se razboli sin udovičin i umre. Ilija se pruži tri puta nad djetetom i zavapi ka Gospodinu: »Gospodine Bože moj, molim, neka se povrati u dijete duša njegova«. I Gospodin usliši glas Ilijin, i dječak oživi. Tada reče žena Iliji: »Sada po tom poznam, da si čovjek Božji, i da je riječ Gospodnja u ustima tvojim«.

3. **Žrtva Ilijina.** Poslije tri godine i šest mjeseci, kako nije bilo dažda, reče Gospodin Iliji: »Idi i pokaži se Ahabu, da pustim dažd na zemlju«. Ilija otide i reče Ahabu: »Saberi narod i 450 svećenika Balovih na gori Karmelu«. Ahab učini tako i dođe na goru.

Tada Ilija pristupi k narodu i reče: »Dokle ćete hramati na obje strane? Ako je Gospodin Bog, idite za njim; ako li je Bal, idite za njim«. Ali narod ne odgovori ni riječi. A Ilija reče opet: »Ja sam sâm, a svećenika Balovih ima 450. Dajte nam dva junca. Oni neka izaberu jednoga, neka ga zakolju i metnu na drva, ali ognja da ne potpaljuju; a ja ću prigotoviti drugoga junca i metnuti ga na drva, ali ne ću potpaljivati. Onda prizovite vi svoje bogove, a ja ću prizvati ime mojega Gospodina. Koji bog pošlje oganj na žrtvu, onaj neka je Bog«. Sav narod reče: »Dobro!«

Balovi svećenici zakolju svojega junca i metnu ga na oltar, pa stanu skakati oko njega vičući od jutra do podne: »Bale, usliši nas!« Ali ni kakva glasa ni odgovora. Ilija im se stane rugati govoreći: »Vičite većma; jer se možda razgovara, ili je na putu,

ili možda spava. Vičite, da se probudi«. Onda oni stanu vikati koliko igda mogu i parati se noževima po svom običaju, dokle ih krv ne oblije. Ali opet ni glasa ni odgovora.

Kad dođe doba večernje, da se prinese žrtva, reče Ilija svemu narodu: »Pristupite k meni«. I uzme dvanaest kamena po broju plemena izraelskih i načini oltar. Oko oltara iskopa širok opkop, rasiječe junca i metne ga na drva, pa zapovjedi da liju vodu na žrtvu, dok se i opkop napuni vode. Potom se pomoli: »Gospodine, pokaži danas, da si ti Bog Izraelov, da bi se obratio ovaj narod k tebi«. Tada pade oganj s neba i spali žrtvu, drva i kamenje i popi vodu u opkopu. Narod, kad to vidi, popada ničke na zemlju vičući: »Gospodin je Bog! Gospodin je Bog!«

Onda se Ilija popne na vrh brijega, sagne se k zemlji i stane se moliti. I gle, mali oblačić digne se najprije od mora, brzo se zamrači nebo i udari velik dažd.

§ 51. Nabotov vinograd. Smrt Ahabova. Uzeće Ilijno.

1. Ilija pomaže Elizeja za proroka. Jezabela htjede da ubije Iliju. A prorok pobjegne u pustinju. Bio je žalostan i htio je da umre, jer je mislio, da će svi Izraelci postati neznabošci. Umoran legne pod smreku i zaspi. I gle, anđeo Gospodnji taknu ga i reče: »Ustani i jedi, jer ti je put dalek«. Ilija pogleda i vidi pokraj glave hljeb pečen na ugljenu i vrč vode. Ustane i jede i okrijepljen onim jelom ide četrdeset dana i četrdeset noći, dokle dođe na g o r u B o ž j u H o r e b.

Tu mu se javi Gospodin u tihom vjetriću, za znak, da je on Bog blagi, koji ne će odmah da uništi grešnike. Potom reče Iliji: »Vrati se i pomaži Elizeja za proroka mjesto sebe. A ja ću si ostaviti 7000 ljudi, koji nijesu svojega koljena savili pred Balom«.

Otišavši Ilija odande nađe Elizeja, gdje ore sa dvanaest jarmova i baci na nj plašt svoj. Elizej odmah ostavi volove, oprosti se sa svojima, otide za Ilijom i služaše mu.

2. **Nabotov vinograd.** Do dvora Ahabova imaše vinograd građanin N a b o t. Ahab reče jednom Nabotu: »Daj mi svoj vinograd, da načinim od njega vrt za zelje, a ja ću ti dati bolji vinograd ili u novcu šta vrijedi«. Ali mu Nabot odgovori: »Neka mi bude milostiv Gospodin, što ti ne mogu dati nasljedstva mojih otaca«. U zakonu je Mojsijevu bilo zabranjeno prodavati, što je tko od svojih otaca naslijedio. Nato se Ahab razljuti i došavši kući leže na postelju, okrene lice svoje na stranu i ne htjedne da jede.

Jezabela ga zapita, šta mu je? Pa kad dozna, zašto se Ahab ljuti, naruga mu se veleći: »Kakav li si ti kralj? Ustani, jedi i budi veseo, ja ću ti dati vinograd«. Tada napiše pismo na ime Ahabovo starješinama grada: »Postavite dva nevaljala čovjeka prema Na-

botu, koji će na nj lažno zasvjedočiti, da je hulio na Boga i na kralja. Tada ga izvedite i zaspite kamenjem«. Starješine učine tako; Jezabela reče onda Ahabu: »Uzmi vinograd Nabotov, jer Nabot nije više živ«.

Ahab ustane i pođe u vinograd Nabotov. Ali mu ususret izide Ilija te mu reče: »Ubio si i tuđe si prisvojio. Ovako veli Gospodin: Na onome mjestu, gdje su psi lizali krv Nabotovu, lizat će i tvoju; a Jezabelu će psi izjesti«.

Tako se i dogodi. Tri godine poslije bi Ahab ranjen u boju i umrije na kolima, a kad su kola prali, psi su lizali krv njegovu. Novi pak kralj dade Jezabelu baciti s prozora i psi izjedu tijelo njezino.

3. **Uzeće Ilijino.** Kad dođe vrijeme, da uzme Gospodin Iliju, odvede ga duh Gospodnji na Jordan, a za njim iđaše Elizej. Ilija uzme plašt svoj, savije ga i udari njim po vodi, a voda se rastupi, te oba prijeđu suhim. Kad su dalje išli, gle, ukazaše se ognjena kola i ognjeni konji, i Ilija otide u viharu u nebo. Elizej gledaše za njim i vikaše: »Oče moj, oče moj!« Od žalosti razdre haljine svoje. Potom podigne plašt Ilijin, koji bijaše s njega spao, i vrati se na brijeg jordanski, udari plaštem Ilijinim po vodi, voda se rastupi i Elizej prijeđe. Kad to vide drugi učenici Ilijini, reku: »Duh Ilijin počinu na Elizeju«. Dođu k njemu, te mu se poklone do zemlje.

* Ilija je slika Spasitelju: što je revnovao za Boga, činio čudesa: umnožio hranu, oživio mrtvaca; postio četrdeset dana i noći, i uzet je živ na nebo. Hljeb, o kojem je Ilija četrdeset dana živio, bio je slika sv. pričesti. *

§ 52. Prorok Elizej.

1. **Elizej iscjeljuje vodu.** Kad je Elizej došao u Jerihon, rekoše mu građani: »Dobro je živjeti u ovom gradu, ali je voda zla«. Elizej im reče: »Denesite mi soli u novom sudu!« Kad mu donesu, izide Elizej na izvor i baci u nj sô, i voda posta zdrava.

2. **Opaki dječaci u Betelu.** Iz Jerihona pođe Elizej u Betel, gdje su se Izraelci klanjali zlatnom teletu. Kad je išao putem, izađu dječaci iz grada i rugahu mu se vičući: »Hodi ćelo! Hodi ćelo!« Elizej se obazre i zaprijeti im u ime Gospodnje. Tada izađu dva medvjeda iz šume, i rastrgnu od onih dječaka četrdeset i dvojicu.

3. **Kako se očistio Naman od gube.** Naman, vojvoda kralja sirskoga, bijaše gubav. Njegova je žena imala robinju Izraelku, koja reče svojoj gospođi: »Kad bi naš gospodar otišao k proroku u Samariju, on bi ga izliječio od gube«. Naman otide k Elizeju. Elizej mu poruči po svome sluzi: »Idi i okupaj se sedam

puta u Jordanu«. Naman se rasrdi i reče: »Mislio sam, da će pristupiti k meni i prizvati ime Boga svojega i tako me iscijeliti. Nijesu li potoci u Siriji bolji negoli sve vode izraelske?«

Ali sluge njegove pristupe k njemu i reku mu: »Oče! da ti je prorok kazao što teško, ti bi učinio. A zašto ne bi učinio, kad ti je samo rekao: okupaj se, pa ćeš se očistiti?« Tada siđe Naman i zaroni u Jordan sedam puta, i tijelo njegovo posta čisto. Potom se vrati k čovjeku Božjemu i reče mu: »Doista sad znam, da nema nigdje Boga do u Izraelu. Evo uzmi dar!« Ali Elizej ne htjede uzeti.

4. **Lakomstvo Gijezijevo.** Kad je Naman otišao neki dio puta, potrči za njim Gijezije, sluga Elizejev i reče: »Poslao me gospodar moj, da ti kažem: Evo baš sad dođoše dva mladića, učenici proročki; daj za njih talenat srebra i dvije stajaće haljine«. Naman mu odgovori: »Uzmi i dva talenta!« I dade mu dvije stajaće haljine. — Gijezije uzme darove i sakrije ih i potom izađe pred svojega gospodara. Elizej ga zapita: »Otkuda, Gijezije?« Gijezije odgovori: »Nikuda nije išao sluga tvoj«. Ali mu Elizej odvrati: »Zar duh moj nije bio ondje, kad je čovjek sišao s kola i vratio se preda te? Sad imaš srebra i haljina, ali će i guba Namanova prijeći na te«. I otide od njega gubav kao snijeg.

5. **Čudo na grobu Elizejevu.** Elizej umre i ukopaju ga. Druge godine poslije njegove smrti udare razbojničke čete na zemlju, upravo kad su ljudi ukopavali nekakoga čovjeka kraj groba Elizejeva. Opazivši razbojnike baciše brže tijelo mrtvačevo u grob Elizejev. Kad se ono dotakne kosti Elizejevih, oživi mrtvac i ustane na noge svoje. Tako je Bog preko ostataka Elizejevih učinio čudo.

§ 53. Prorok Jona. Propast kraljevstva izraelskoga.

1. **Prorok Jona.** Po smrti Elizejevoj pošlje Bog proroka Jonu u Ninivu, glavni grad kraljevstva asirskoga. Gospodin mu reče: »Ustani i idi u Ninivu i propovijedaj ondje pokoru; jer je zloća toga grada izašla preda me«. Grijesi su njihovi bili tako veliki, da ih je Bog morao kazniti. No Jona ne posluša Gospodina nego uđe u lađu, koja je išla na protivni kraj. Znao je, da su Asirci neprijatelji Izraelcima, pa je htio da Niniva propadne.

No Gospodin podiže oluju veliku, te svi mišljahu, da će se razbiti lađa. Na lađi se svi uplaše i stanu prizivati svoje bogove; a Jona ležaše na dnu lađe i spavaše. Upravitelj od lađe vikne na nj: »Šta ti spavaš? Ustani i moli se Bogu svojemu, da ne propadnemo«. A kad je pogibao bila sve veća, reku ljudi na lađi jedan drugomu: »Hajde bacimo ždrijeb, da vidimo, s koga je ta nesreća«. Baciše ždrijeb, i ždrijeb padne na Jonu. Jona im reče: »Bacite me u more, i more će se umiriti, jer znam, da je s mene došla na vas ova oluja«. Ljudi su oklijevali, ali bura postajaše sve veća. Tada bace Jonu u more, a more se umiri onaj čas. A Gospodin bijaše pripravio veliku ribu, koja Jonu proguta. Tri dana

i tri noći bijaše Jona u trbuhu ribe i moljaše se, da ga Gospodin izbavi. I Gospodin zapovjedi ribi, te Jonu izbaci na zemlju.

Onda ustane Jona i pođe u Ninivu, i počne ići po gradu jedan dan hoda i vikati: »Još četrdeset dana, pa će Niniva propasti«. Tada se Ninivljani obuku u pokorničke haljine i zaposte. Sâm kralj činjaše pokoru i zapovjedi, da se svi Ninivljani mole i obrate. Videći, da su se obratili, smilova se Bog na njih i ne učini, što je bio rekao.

Joni bude žao, što se Bog smilovao, pa izide iz grada, načini si sjenicu i sjedne ondje, da vidi, što će biti od grada. Bog dade, te nad Jonom uzraste bršljan, da mu bude sjena nad glavom. Jona se tomu vrlo obraduje. Ali sjutradan zapovjedi Bog, te dođe crv i podgrize bršljan. Bršljan usahnu, a Jonu stane sunce peći, te poželi, da umre. A Gospodin mu reče: »Tebi je žao bršljana, oko kojega se nijesi trudio, nego je jednu noć uzrastao, a drugu noć propao; a meni da ne bude žao Ninive, grada velikoga, u kojem ima više od 120.000 ljudi, koji još ne znaju, šta je desno, šta li lijevo (t. j. djece) i mnogo stoke?«.

* Jona svojim boravljenjem u ribi bijaše slika smrti Kristove i njegova uskrsnuća, kako je sam Isus rekao: »Kao što je Jona bio u trbuhu ribe tri dana i tri noći, tako će biti sin čovječji u srcu zemlje tri dana i tri noći«. *

2. **Propast kraljevstva izraelskoga. Ropstvo asirsko.** Gospodin nije prestajao opominjati narod izraelski preko proroka, da se obrate, ali oni ne poslušaše. Ostavili su zapovijedi Božje, klanjali se krivim bogovima i činili svakojaka druga zla.

Napokon dođe na njih kazan Božja. Salmanasar, kralj asirski, dođe s velikom vojskom, razvali glavni grad Samariju i odvede narod od deset plemena u Asiriju u ropstvo.

U opustjelu zemlju naseli druge narode neznabožačke, koji se pomiješaju s preostalim Izraelcima. Tako nastane narod samarjanski, koji je uz pravoga Boga poštovao i krive. Kasnije se Samarjani okaniše neznaboštva, ali između njih i čistih Izraelaca (Židova) postojala je mržnja i neprijateljstvo.

§ 54. Tobija.

1. **Kreposti Tobijine.** Među zarobljenicima u Asiriji živio je i bogobojazan čovjek po imenu Tobija. On se od mladosti svoje uklanjao društvu opakih ljudi i držao je vjerno zapovijedi Božje. Zato mu dade Bog, te je stekao milost u Salmanasara, i bilo mu je dopušteno, da ide, kudgod ga je volja. Obilazio bi dakle sve, koji su bili s njim u ropstvu, utješavao ih i opominjao, hranio gladne i odijevao gole, tako da je skoro razdao sav svoj imutak.

Ali umre Salmanasar, a njegov sin Senaherib gonio je i ubijao Izraelce. Tobija pak bojeći se više Boga nego kralja ukopavao je njihova tjelesa.

Kad je jednom vrativši se od ukopa legao k zidu, pade mu u oči nečist od lastavica, koje su imale na zidu gnijezdo, i od toga Tobija oslijepi. Tobija se nije žalio na Boga, nego je ostao postojan u strahu Božjem hvaleći Boga sve dane života svojega.

Ana, žena Tobijina, iđaše svaki dan na posao tkalački, da privrijedi hranu. Tako jednom dobije jare na dar i donese ga kući. Kad Tobija čuje blejanje njegovo, reče: »Gledajte, nije li možda ukradeno. Vratite ga gospodaru njegovu; jer nam nije dopušteno, da jedemo što ukradeno ili dodiramo«. Nato se žena njegova razljuti i počne ga koriti; a on uzdahne i stane se moliti.

2. **Tobija opominje sina.** Tobija imaše sina, koji se također zvao Tobija, te ga od mladosti učio, da se boji Boga i uklanja se od grijeha. Kad je Tobija mislio, da će umrijeti, dozva sina svojega i reče mu: »Kad primi Bog dušu moju, tijelo moje ukopaj; a majku svoju poštuj svega vijeka njezina; jer treba da se sjećaš, koje i kolike je muke pretrpjela s tebe. A kad i ona umre, ukopaj je kraj mene. — Svega vijeka svojega imaj na umu Boga, i čuvaj se da ikada pristaneš na grijeh. — Od imutka svojega udjeljuj milostinju. Ako budeš mnogo imao, obilato udjeljuj; budeš li imao malo, gledaj, da i malo drage volje udijeliš. — Ne dopusti, da oholost ikada zavlada tvojom misli ili tvojom riječi; jer je od nje početak svemu zlu. — U svako vrijeme hvali Gospodina i moli od njega, da putove tvoje upravlja. — Ne boj se, sine moj! Ubog život istina provodimo, ali ćemo imati mnogo dobra, ako se budemo bojali Boga, uklanjali se svakomu grijehu i činili dobro«.

§ 55. Putovanje mladoga Tobije.

1. **Tobija i anđeo Rafael.** Poslije opomena reče Tobija svojemu sinu, neka ide u Rages, grad medijski i donese novce, što ih je Tobija bio uzajmio nekomu čovjeku. Mladi Tobija izišavši, da potraži druga na dalekom putovanju, nađe prikladna mladića, gdje stoji opasan i kao spreman na put. To je bio anđeo Božji, ali Tobija nije znao, da je anđeo, nego ga zapita: zna li put u Mediju? i kad mu mladić odgovori, da zna, povede ga k ocu. Otac im reče: »Sretno putovali, i Bog bio s vama na putu, i anđeo vas njegov pratio«.

Uveče prvoga dana dođu k rijeci Tigrisu. Tobija izađe da si opere noge, kadli sukne velika riba, kao da će ga proždrijeti. Tobija se uplaši i poviče: »Gospodaru, hoće na me!« A anđeo mu reče: »Uhvati je za škrgu i izvuci!« Kad Tobija to učini, reče mu anđeo: »Ispori tu ribu, a uzmi sebi žuč, jer je to dobro za lijek«.

2. **Ženidba mladoga Tobije.** Putujući dalje dođe mladi Tobija s anđelom u neki grad Egbatanu. Anđeo mu reče: »Ovdje je Raguel, čovjek od tvojega plemena, koji ima jedinicu kćer S a r u. Traži je od njega za ženu«. Ali Tobija reče: »Čuo sam, da ju je prosilo sedam ljudi, pa su umrli, a govori se, da ih je ubio bijes. Bojim se, da se i meni to ne dogodi«. Anđeo mu odgovori: »Oni nijesu imali Boga na pameti, nego su dopustili, da ih vodi strast; zato je imao đavo vlast nad njima. A ti sprovedi s djevojkom tri prva dana u molitvi«. Svrate se dakle k Raguelu i on dade Saru Tobiji za ženu. Za vrijeme svadbe otide anđeo u Rages i donese novce.

Boravivši četrnaest dana kod Raguela reče Tobija: »Znam, da otac moj i mati sad već dane broje i da su u sto briga za mene«. Tada Raguel dade Tobiji Saru i polovinu od svega blaga svojega. Roditelji opomenu Saru, da štuje tazbinu, ljubi muža, pazi na čeljad, upravlja kućom i neprikorno da se vlada. Onda ih puste želeći im, da ih anđeo Božji zdrave dovede kući.

3. **Povratak mladoga Tobije.** Roditelji su se Tobijini zabrinuli, što njega tako dugo nema. Mati njegova nije se mogla utješiti, nego je svaki dan istrčala na vrh brijega, ne bi li ga zapazila, da ide. Napokon ga ugleda izdaleka i odmah ga pozna, pa otrči i javi mužu svojemu. Tada i pseto, koje bijaše s njima na putu, dotrči i mašući repom izjavi radost svoju.

Sijepi otac ustane i podavši ruku sluzi izide sinu susret, zagrli ga i poljubi. Otac i mati stanu plakati od radosti.

Tada mladi Tobija po zapovijedi anđelovoj uzme žuč riblju i namaže njom oči svojemu ocu. Za pô sata spadne mu s očiju mrena i otac progleda. I svi stanu hvaliti Boga, a Tobija reče: »Slavim te, Gospodine Bože Izraelov, jer si me ti kaznio i ti si me iscijelio; i eto ja vidim opet sina svojega«.

4. **Anđeo se očituje Tobiji.** Mladi Tobija ispripovjedi ocu sve, što mu je pratilac učinio na putu. Nato ga povedu na stranu i stanu ga moliti, da uzme polovinu od svega blaga. Tada im anđeo odgovori: »Slavite Boga nebeskoga i zahvalite mu, jer vam je učinio milosrđe svoje. Dobra je molitva s postom, i milostinja bolja nego blago u zlatu sahranjivati. A koji čine grijeh i nepravdu, neprijatelji su duši svojoj. Objavljujem vam dakle istinu: kada si se Bogu molio sa suzama, i kada si ukopavao mrtve, ja sam prinosio molitvu tvoju Gospodinu. I jer si bio drag Bogu, trebalo je, da dođe na te iskušanje. J a s a m R a f a e l anđeo, jedan od sedmorice, koji stojimo pred Gospodinom«.

Kad oni to čuju, uplaše se i dršćući padnu licem na zemlju. Anđeo im pak reče: »Mir vam, nemojte se bojati! Po volji Božjoj bio sam s vama; njega hvalite i slavite«. Nato nestade anđela ispred očiju njihovih. A oni hvališe Boga i pripovjediše sva njegova čudesna djela.

Stari Tobija poživi potom još 42 godine i umre, kad mu je bilo 102 godine. Po smrti majčinoj otide Tobija sa ženom i porodicom svojom k Raguelu u Mediju. I on je doživio veliku starost i vidio je sinove sinova svojih, koji su dobar život sprovodili i sveto se vladali, mili Bogu i ljudima.

§ 56. Kraljevstvo judejsko.

1. **Roboam, Jozafat, Ozija.** Kad je deset plemena izabralo Jeroboama za kralja, R o b o a m, sin Salomonov, s k u p i v o j s k u, d a u d a r i n a I z r a e l c e; ali Bog pošlje proroka k njemu i svemu narodu, koji im reče: »Ovako veli Gospodin: Ne bijte se s braćom svojom, jer sam ja naredio, da tako bude«. I svi se vrate svojim kućama. Poslije Roboama bili su u kraljevstvu judejskom kraljevi iz roda Davidova.

Praunuk Roboamov J o z a f a t tražio je Boga i hodio po zapovijestima njegovim. On p o s t a v i s u c e u zemlji i reče im: »Gledajte, šta ćete raditi, jer ne ćete suditi za čovjeka nego za Gospodina. U Gospodina nema nepravde, niti gleda, tko je tko, niti prima poklona«.

Kralj O z i j a činio je dobro pred Gospodinom, i Bog mu je davao sreću. Ali kad osili, ponese mu se srce, počne se miješati u prava svećenička: uđe u svetinju, da kadi. Veliki mu se svećenik opre i reče: »Nije tvoje, da kadiš pred Gospodinom; to pripada samo svećenicima, koji su za to posvećeni«. Ozija se rasrdi i zaprijeti svećenicima kadionicom. U taj čas izide po njemu guba, kojom ga Gospodin udario, i osta gubav do smrti.

2. **Kraljevanje Ezekijino.** Kralj E z e k i j a bio je pravedan i pobožan; zato mu je Bog pomagao i davao mu sreću.

S e n a h e r i b, kralj asirski, dođe s velikom vojskom u zemlju Judejsku, osvoji sve gradove i opkoli Jeruzalem. Pošlje svoje ljude k Ezekiji i reče mu: »Ne će te izbaviti tvoj Bog iz mojih ruku, kao što nijesu izbavili druge narode bogovi njihovi«. I još drugim riječima s t a n e r u ž i t i B o g a ž i v o g a. Ezekija otide u hram i pomoli se Bogu. Nato pošlje Bog k njemu proroka Izaiju, te mu reče: »Ne boj se! Kralj asirski ne će doći u grad, ni jedne strijele ne će baciti amo«. I zaista, anđeo Gospodnji dođe u noći i pobije u okolu asirskom 185.000 ljudi. Tada se Senaherib digne i vrati se natrag u Ninivu, i tu ga ubiju sami njegovi sinovi. Tako ga je Bog kaznio radi psovke (hule) njegove.

3. **Kraljevstvo judejsko primiče se propasti.** Malo je kraljeva judejskih bilo kao Ezekija, koji bi se držali zapovijedi Božjih. Mnogi od njih bijahu bezbožnici, neki su prinosili žrtve krivim bogovima, tako da se izopačenost neznabožačka raširila među narodom Božjim. Preko proroka opominjao je Bog kraljeve i narod, slao na njih različite nevolje, ne bi li se popravili. No oni za sve

to nijesu marili; zato kao što je Bog odbacio izraelsko kraljevstvo, tako odluči odbaciti i judejsko. Po mnogim se znacima vidjelo, da mu se primiče konac, što su ga proroci unaprijed javljali.

§ 57. Prorok Izaija.

1. **Proroci prije Izaije.** Ilija, Elizej i drugi proroci prije njih radili su za ljude svojega vremena, zato svojih djela nijesu napisali. Proroci, što su živjeli poslije njih, napisali su svoja djela za potonje naraštaje; jer su unaprijed mnogo prorekli, što će se dogoditi, i kad su se njihova proroštva izvršila, bio je to dokaz, da su bili poslanici Božji. Među proroštvima najznamenitija su mesijska, koja govore o Mesiji ili Spasitelju, što će doći na svijet.

Ozea govori o boravku Spasiteljevu u Misiru: »Iz Misira dozvah Sina svojega«.

Joel spominje dolazak Duha Svetoga u vrijeme Spasiteljevo: »Izlit ću Duha svojega na svako tijelo. Svaki, koji prizove ime Gospodnje, spast će se«.

Amos naviješta podignuće kraljevstva Božjega, u kojem će biti svi narodi: »Podignut ću šator (dom) Davidov, koji spade i opet ću ga sagraditi, da naslijedi sve narode, koji će se zvati imenom mojim«.

Abdija proriče propast neprijatelja kraljevstva Božjega, koje će se širiti od Siona: »Ako se podigneš kao orao i postaviš na zvjezdama gnijezdo svoje, odanle ću te skinuti, govori Gospodin. A na gori Sionu bit će spasenje i bit će sveta. Spasenje će doći na goru Sion, i Gospodnje će biti kraljevstvo«.

I Jona je živio prije Izaije i napisao svoje doživljaje i proroštvo.

2. **Prorok Izaija.** Od svih proroka, koji su napisali svoja djela, najznamenitiji je Izaija. On se (uz Jeremiju, Ezekijela i Danijela) zove velik prorok, jer od njega ima najviše proroštva o Spasitelju, prekrasnim jezikom pisanih.

K proročkoj službi pozvan je Izaija viđenjem, koje opisuje. Javi mu se Gospodin na visokom prijestolu, a oko njega serafi s krilima, koji su pjevali: »Svet, svet, svet Gospodin Bog nad vojskama; puna je sva zemlja slave njegove«. Potom doleti jedan od serafa noseći živi ugljen s oltara i dotače se njim usta prorokovih i reče: »Očistio je Bog usta tvoja, idi i govori narodu«.

Prorok opominje narod na obraćenje i pokoru. »Čujte riječ Gospodnju! Umijte se, očistite se, uklonite zle misli svoje od očiju mojih, prestanite zlo činiti. Učite se dobro činiti, tražite pravdu. Tada dođite i govorite sa mnom, govori Gospodin. Ako vaši grijesi budu kao skerlet, postat će bijeli kao snijeg; ako budu crveni kao crvac, postat će bijeli kao vuna. Ako me pak stanete gnjeviti, mač će vas proždrijeti«.

Prorok naviješta kazan, koja će narod stići: zemlja će se opustošiti, narod će se odvesti u ropstvo u Babiloniju. Proriče i povratak naroda iz ropstva i njegovim izbaviteljem imenuje Kira, više od sto godina prije, nego što se taj kralj rodio.

3. **Proroštva Izaijina o Spasitelju.** Izaija govori o Spasitelju, kao da pred sobom gleda sav život njegov.

Tako proreče njegovo rođenje i čudesa: »Evo, djevica će zatrudnjeti i roditi sina, i dat će mu se ime Emmanuel (S nama Bog)«. — »Recite malodušnima: Bog sam doći će i spast će vas. Tada će se otvoriti oči slijepima, i uši gluhima bit će otvorene. Tada će hromi skakati kao jelen, i odriješit će se jezik nijemima«.

Proroštvo o muci i smrti Spasiteljevoj: »Nije obličja u njega niti ljepote. Prezren bi i posljednji među ljudima, čovjek boli. On bi ranjen za bezakonja naša, izbijen bi za zločine naše; kazna je na njemu radi mira našega i modricom njegovom ozdravismo. Žrtvovan bi, jer sam htjede, i ne otvori usta svojih; kao ovca na klanje vodit će se, i kao janje pred strigačem svojim zanijemjet će«.

O slavi Spasiteljevoj veli prorok: »Narodi će mu se klanjati i grob će mu biti slavan«.

§ 58. Judita.

1. **Holoferno kod Betulije.** Kad je kraljevstvo judejsko bilo blizu propasti svojoj, izbavi ga još jednom iz nevolje s pomoću Božjom pobožna i junačka žena.

Vojvoda asirski Holoferno dođe s velikom vojskom u zemlju, osvoji mnogo gradova i stane u oko pod gradom Betulijom. Grad opkoli i odvrati od njega svu vodu. Starješine gradske odluče, da će grad predati, ako im za pet dana ne dođe pomoć.

To čuje pobožna udovica Judita, pa reče starješinama: »Zašto kušate Gospodina? Vi ste postavili rok milosrđu Božjem i po svojoj zamisli odredili mu dan. Kajimo se i molimo oproštenje, i čekajmo ponizno utjehu njegovu«. Starješine joj odgovore: »Moli se za nas, jer si sveta žena«.

Judita uđe u bogomolju svoju, pospe glavu pepelom, padne ničice pred Gospodinom i stane se moliti. Potom odbaci pokorničke haljine, namaže se mirisom i naresi se najljepšim nakitom, i izađe sa sluškinjom iz grada. Straže je asirske odmah uhvate i dovedu pred Holoferna. Holoferno dopusti Juditi, da može sa sluškinjom svojom po volji izlaziti iz okola.

2. **Judita ubija Holoferna.** Četvrti dan učini Holoferno veliku gozbu svojim službenicima i pozove i Juditu. I razveseli se Holoferno i popije mnogo vina, a kad gosti otidu, svali se na postelju i zaspi od velike pijanosti. Judita stane pred postelju Holofernovu,

pomoli se sa suzama i reče: »Okrijepi me, Gospodine, u ovaj čas!« Pa izvadi mač Holofernov iz korica i odsiječe mu glavu, preda je sluškinji, da je metne u torbu, i potom izađu i vrate se u Betuliju.

3. **Slava Juditina.** Judita još noću sazove narod, pokaže im Holofernovu glavu i reče im: »Hvalite Gospodina Boga našega, koji je rukom mojom ubio neprijatelja naroda svojega. Njegov je anđeo čuvao mene, i povratio me čistu k vama«. Tada se svi poklone Gospodinu. A Ozija, knez narodni, reče: »Blogoslovena si ti, kćeri, od Gospodina većma negoli sve žene na zemlji!« Ujutru provale Židovi s velikom vikom iz grada na okol asirski. Asirci otrče, da probude vojvodu; ali kad zapaze tijelo njegovo bez glave, pobjegnu glavom bez obzira.

Ime se Juditino slavilo po svoj zemlji. Sâm veliki svećenik dođe u Betuliju, da je vidi, pa joj reče: »Ti si slava jeruzalemska, ti radost izraelska, ti čast naroda našega. Muževno si radila i junački si se držala, jer si ljubila čistoću«. Judita poživi potom dugo godina slavljena od svega naroda.

* Nije bio grijeh Juditi, što je ubila Holoferna, jer je d o p u š t e n o u b i t i neprijatelja, kad se brani domovina. *

Poslije povratka iz ropstva
Babilonskoga vladali su
nad židovima njiovi
plemenski knezovi. zatim
dodoše pod vlast Grčki
kraljeva i Misirskih
i naposljetkom pod vlast
okrutnoga sirskoga kr
Antioha za njega bijaše nast
tužno doba za židove.
Antioh htjede židove primora
dati se odvrnetnu od svoje i
otačkai običa go koji ga nehtje
poslušati one dade mučiti i u

na njegovu zapovjet bijahu mučeni i ubijeni Eleazar ugledni književnik i sedmero braće Makabeaca i njihova junačka majka.

PETO DOBA.

Od ropstva babilonskoga do Krista (606.—1.).

§ 59. Propast kraljevstva judejskoga. Prorok Jeremija.

1. **Proroci pred propašću kraljevstva.** Bog nije prestajao opominjati narod judejski, prije nego što će ih kazniti. Proroci N a h u m, H a b a k u k i S o f o n i j a govorili su o propasti, koja se približuje.

Osobito se trudio prorok J e r e m i j a, da narod obrati na pokoru, te od njih odvrati kaznu. Uzme gvozden jaram na vrat i dođe k njima govoreći: »Željezni će vam jaram Gospodin metnuti na vrat, i služit ćete kralju babilonskomu«. Ali stanovnici nijesu marili za njegove opomene, nego su ga progonili.

2. **Razorenje Jeruzalema.** N a b u k o d o n o z o r, kralj babilonski, navali godine 606. u zemlju Judejsku, osvoji Jeruzalem, oplijeni hram i odvede mnogo naroda u Babilon.

Ljudi, što su preostali u zemlji, stanu se buniti. Zato dođe opet Nabukodonozor pred Jeruzalem i opkoli ga. U gradu nastane silan glad. Napokon vojska babilonska provali u grad. Posljednjega kralja judejskoga S e d e k i j u uhvate u bijegu, iskopaju mu oči i odvedu okovana u Babilon. J e r u z a l e m i h r a m r a z v a l e B a b i l o n c i i odnesu sve blago iz hrama. Stanovnike judejske digne Nabukodonozor i razaspe ih po svojem kraljevstvu kao pljevu, kako su ti proroci naprijed kazali. To se zove r o p s t v o b a b i l o n s k o.

3. **Plač Jeremijin.** Samo malo Židova ostane u zemlji, među njima i prorok Jeremija. Sjedeći na razvalinama grada Jeruzalema plakaše i naricaše govoreći: »Kako je pust grad, koji bijaše nekad pun naroda! Posta kao udovica vladarica narodima, glava među zemljama potpade pod danak. Putovi sionski tuže, jer nitko ne ide na praznik. O vi svi, koji prolazite, pogledajte i vidite, ima li bol, kakav je bol moj. S kim ću te porediti, Jeruzaleme, ili kaku ću ti priliku naći? Nesreća je tvoja velika kao more, tko će te iscijeliti? Obrati nas, Gospodine, k sebi, i obratit ćemo se; ponovi dane naše, kako bijahu prije«.

Ali se prorok tješi znajući, da će se narod opet vratiti kući. Prorok gleda i u Novi Zavjet, koji će Bog učiniti. »Ovako veli Gospodin: Evo idu dani, te ću učiniti s domom Izraelovim i s

domom Judinim n o v z a v j e t, ne kao onaj zavjet, koji sam učinio s ocima njihovim i koji su pokvarili; nego ovo je zavjet, što ću učiniti: metnut ću zapovijedi svoje u njih, i u srce njihovo napisat ću ga. Oprostit ću im bezakonja njihova i grijeha se njihova ne ću više opominjati«.

* Riječima iz P l a č a J e r e m e j i n a, kojima plače za razvaljenim hramom, oplakuje Crkva smrt Isusovu, jer je on govoreći o svojoj smrti rekao: »Razvalite ovaj hram, i ja ću ga za tri dana sazidati«. A to je govorio za tijelo svoje. *

§ 60. Ropstvo babilonsko. Prorok Ezekijel.

1. **Žalost Židova za domovinom.** Izraelci, koji se odsada obično zovu Židovi ili Judeji, jer ih je najviše bilo iz plemena Judina, živjeli su rasijani po kraljevstvu babilonskom. Babilonski kraljevi blago su s njima postupali, ali su Židovi ipak teško podnosili prestanak blagdana svojih i gospodstvo tuđinsko. U tužaljci, koja se nalazi među psalmima, ovako govori pobožan čovjek iz toga doba:

»Na rijekama babilonskim sjeđasmo i plakasmo opominjući se Siona. O vrbama sred njega (Babilona) vješali smo harfe svoje. Ondje su iskali, koji nas zarobiše, da pjevamo i govorili nam: Pjevajte nam slavnu pjesmu sionsku! Kako da pjevamo pjesmu Gospodnju u zemlji tuđoj? Ako zaboravim tebe, Jeruzaleme, neka me zaboravi desnica moja! Neka prione jezik moj za usta moja, ako se ne opominjem tebe, ako ne postavim Jeruzalema za vrhunac radosti moje!«

2. **Proroci u ropstvu babilonskom.** I u ropstvu babilonskom bilo je proroka, koji su opominjali narod, da se drži svoje vjere, tješili ih skorim izbavljenjem i budili u njima nadu za Spasiteljem. Ti su proroci bili Baruh, Ezekijel i Danijel. Židovi su u ropstvu zamrzili na idolopoklonstvo i povratili se k jedinomu Bogu. Preko Židova u ropstvu saznali su i neznabošci za pravoga Boga i za obećanoga Spasitelja, i tako su se pripravljali za njegov dolazak.

3. **Viđenje Ezekijelovo.** Prorok E z e k i j e l tješio je narod, da će ih Bog opet skupiti. Ezekijela odvede Gospodin u duhu na polje, puno kosti, koje bijahu vrlo suhe. Gospodin mu reče: »Govori ovim kostima u ime Božje, da ožive«. Ezekijel učini, kako mu Bog zapovjedi. I gle, nasta šuštanje i stade gibanje među kostima. Kost se primakne kosti, svaka k svojem zglavku. Po njima iziđu žile i meso i ozgo se navuče koža. Ali duha ne bijaše u njima. Tada reče opet Bog Ezekijelu: »Govori duhu, neka dahne u ove pobijene, da ožive«. Kad to Ezekijel učini, uđe u njih duh i ustanu na noge — vojska veoma velika.

Tada reče Gospodin Ezekijelu: »Kosti su Izraelci. Oni vele: Posušiše se kosti naše, nada je naša propala. Ali im reci: Ovako

veli Gospodin: Vi ste moj narod, ja ću vas natrag dovesti u zemlju Izraelsku. Duh svoj metnut ću u vas, i znat ćete, da sam ja Gospodin«

* To je viđenje Ezekijelovo slika uskrsnuća svih ljudi. *

§ 61. Prorok Danijel.

1. **Danijel i njegovi drugovi.** Nabukodonozor bijaše odveo više mladića kraljevskoga i kneževskoga roda iz Židovske u Babilon, i tu su se odgajali na kraljevskom dvoru, učili pismo i jezik haldejski, da mogu poslije vršiti službe državne. Dobivali su obroke od jela kraljevskoga i vina, koje je kralj pio. Među izabranim mladićima bio je Danijel i još tri druga: Ananija, Mizael i Azarija.

Danijel bijaše odlučio, da će se držati Mojsijeva zakona i da se ne će oskvrniti nedopuštenim jelom. Zato zamoli vrhovnoga dvoranina, da im daje drugo jelo. Dvoranin mu reče: »Bojim se kralja; jer ako kralj vidi lica vaša mršavija nego u drugih mladića vaše dobi, mogao bih platiti glavom«. Danijel odgovori: »Ogledaj nas za deset dana, neka nam se daje varivo za jelo i voda za pilo, pa kako vidiš, onako čini s nama«.

Dvoranin ih posluša u tom. A poslije deset dana bila su im lica ljepša i mesnatija nego u svih mladića, koji su jeli kraljevsko jelo. Poslije dobivahu samo varivo. A Bog dade četvorici mladića znanje i razum u svakoj knjizi i mudrost; a Danijelu dade dar proročki. Poslije tri godine dovedu ih kralju. Kralj govori s njima i ne nađe se među svim mladićima nijedan kao Danijel i drugari njegovi. Kralj ih uzme za svoje službenike.

2. **Danijel izbavlja Suzanu.** Među zarobljenicima u Babilonu bijaše Joakim, ugledan čovjek, koji je imao ženu Suzanu. Nju salete u voćnjaku dva zlikovca, da je zavedu na grijeh, ali ona nije htjela zgriješiti pred Gospodinom, pa digne viku, da ih se oslobodi.

Ali ta dva zlikovca potvore nju, da su je zatekli u grijehu. Skupština im vjeruje kao starješinama i sucima, i osudi Suzanu na smrt. Suzana zavapije: »Bože vječni, koji poznaješ stvari sakrivene, ti znaš, da su krivo na mene posvjedočili«. I usliši Gospodin glas njezin. Kad su je vodili na smrt, Bog prosvijetli Danijela, pa on vikne: »Sudite još jedamput, jer su na nju krivo posvjedočili«. Kad se vrate, Danijel rastavi onu dvojicu, i zapita prvoga: »Ako si vidio Suzanu, pod kojim si je drvetom vidio?« On odgovori: »Pod trešnjom«. Tada dovedu drugoga, i Danijel ga zapita: »Gdje si vidio Suzanu?« A on reče: »Pod šljivom«. Nato poviče sav zbor hvaleći Boga, koji izbavlja one, što se uzdaju u nj. Onda ustanu na onu dvojicu i pobiju ih kamenjem.

3. **Tri mladića u zažarenoj peći.** Nabukodonozor načini zlatan lik. Kad su posvećivali lik, skupe se gospoda iz svega

kraljevstva. Glasnik vikne: »Čujte narodi: kad čujete sviranje i pjevanje, tada popadajte ničke i poklonite se zlatnomu liku, koji je postavio Nabukodonozor kralj. A tko ne bi pao i poklonio se, onaj čas bit će bačen u peć zažarenu«. I kad trube zatrube, svi popadaju ničke i poklone se liku; samo tri mladića Ananija, Mizael i Azarija ostanu stojeći. Odmah ih tuže kralju.

Kralj se razljuti i dozove ih preda se pa im reče: »Poklonite se liku ili ćete biti bačeni u peć zažarenu. Da vidimo toga Boga, koji će vas izbaviti iz mojih ruku«. Oni mu odgovore: »Bog naš može nas izbaviti iz zažarene peći i iz tvojih ruku. Pa da to i ne učini, ipak se ne ćemo pokloniti liku«. Tada Nabukodonozor zapovjedi, da sedam puta većma peć užare, pa onda onu trojicu svežu i bace u peć. Anđeo pak Gospodnji siđe u peć i uzbije plamen, te od teške jare popadaju mrtvi oni ljudi, koji su ih u peć bacali. Anđeo načini u peći hlad kao u vrijeme večernjega zraka. Oganj se ne dotakne mladića; samo užeta sagore, kojima su ih svezali. Tada tri mladića stanu hvaliti i slaviti Boga.

Kralj pogleda u peć, prepadne se i reče svojim doglavnicima: »Ne bacismo li u peć trojicu? a sad eno ih četiri, gdje idu po ognju i nije im ništa, a četvrti je kao sin (anđeo) božji!« I pristupi peći na vrata i vikne: »Sluge Boga višnjega, hodite napolje!«

Mladići izađu napolje, i gle, ni kosa im se na glavi nije upalila. Onda reče kralj: »Hvala Bogu, koji je poslao anđela svojega i izbavio sluge svoje, koje su se u nj uzdale«. Kralj dade onoj trojici veliku čast i izda zapovijest, da se pogubi, tko na njihova Boga pohuli.

§ 62. Danijel za kralja Baltazara i Darija.

1. **Svetogrđe Baltazarovo i kazan.** Kralj babilonski Baltazar učini veliku gozbu velikašima svojim. Napiv se vina zapovjedi, da se donesu zlatni sudovi, koje bijaše odnio Nabukodonozor iz hrama jeruzalemskoga, i stanu piti iz njih kralj i velikaši njegovi i žene njihove. Najednom ukaže se na zidu ruka, koja napiše tri riječi. Kralj problijedi i počne drhtati po cijelom tijelu, i pozove mudrace svoje, ali oni nijesu mogli pročitati pisma niti kazati, što znači.

Tada pozovu Danijela. Danijel reče kralju: »Ti si se, kralju, podigao na Gospodina nebeskoga. Svete posude donesoše iz doma njegova preda te, i pio si iz njih ti i velikaši tvoji i žene. Zato je Gospodin poslao ruku, da napiše one riječi. Pismo je napisano: M a n e, T e k e l, F a r e s. A ovo znače te riječi: M a n e, i z b r o j i o je Bog kraljevstvo tvoje i dokončao ga; T e k e l, i z m j e r e n si, ali si se našao prelagan; F a r e s, r a z d i j e l j e n o je tvoje kraljevstvo i dano Medijancima i Perzijancima.

Još istu noć ubiju Baltazara, a Medijanci i Perzijanci podijele njegovo kraljevstvo. Skoro zatim zavlada kralj perzijski Kir cijelom babilonskom državom.

Sl. 19. Slika kralja Kira.

2. **Danijel u jami lavskoj.** Darije Medijanac postavi Danijela svojim namjesnikom nad trećinom kraljevstva, pače kralj mišljaše, da ga postavi nad svim kraljevstvom. No drugi upravitelji gledahu, da ga smetnu s tolikoga gospodstva. Ali ne mogahu naći na njemu ništa, jer je bio vjeran kralju, pa reku: »Ne ćemo naći ništa na njega, ako ne nađemo što radi zakona Boga njegova«. Tada dođu kralju pa mu kažu: »Svi se upravitelji dogovoriše, da se postavi naredba: Tko bi se god za trideset dana zamolio komegod bogu ili čovjeku, osim tebi, kralju, da se baci u jamu lavovsku«. Kralj potvrdi tu naredbu.

No Danijel i kraj te zabrane moljaše se svojemu Bogu otvorivši prozore, kako je to činio i prije. Oni ljudi vidjevši Danijela jave to kralju. Kralj se ožalosti i gledaše, da izbavi Danijela. Ali oni ljudi reku kralju: »Znaj, kralju, da se u Medijanaca i Perzijanaca kraljevska naredba ne mijenja«. Tada kralj zapovjedi, da bace Danijela u jamu lavovsku. »Bog tvoj«, reče kralj, »kojemu bez

prestanka služiš, neka ti pomogne«. Vrata na jami zapečati kralj svojim prstenom; ali poslije nije mogao ništa okusiti i svu noć nije mogao zaspati.

Ujutru rano otide kralj k jami i poviče žalosnim glasom: »Danijele, slugo Boga živoga, može li te Bog tvoj izbaviti od lavova?« Danijel mu odgovori: »Bog moj poslao je anđela svojega, koji je zatvorio usta lavovima, te mi ne naudiše«.

Tad se kralj vrlo obraduje i zapovjedi, da izvade Danijela iz jame, a one, koji su ga bili optužili, da bace u jamu. I još nijesu pali na dno jami, a lavovi ih ščepaju i raskinu. Onda Darije izda zapovijed: »Po svemu kraljevstvu svak neka se boji Boga Danijelova, jer je on Bog živi, koji ostaje do vijeka; on izbavlja i spasava i čini znake i čudesa na nebu i na zemlji«.

* Tako se Danijel nije dao odvratiti, da izvanjim načinom poštuje Boga. *

§ 63. Povratak iz ropstva.

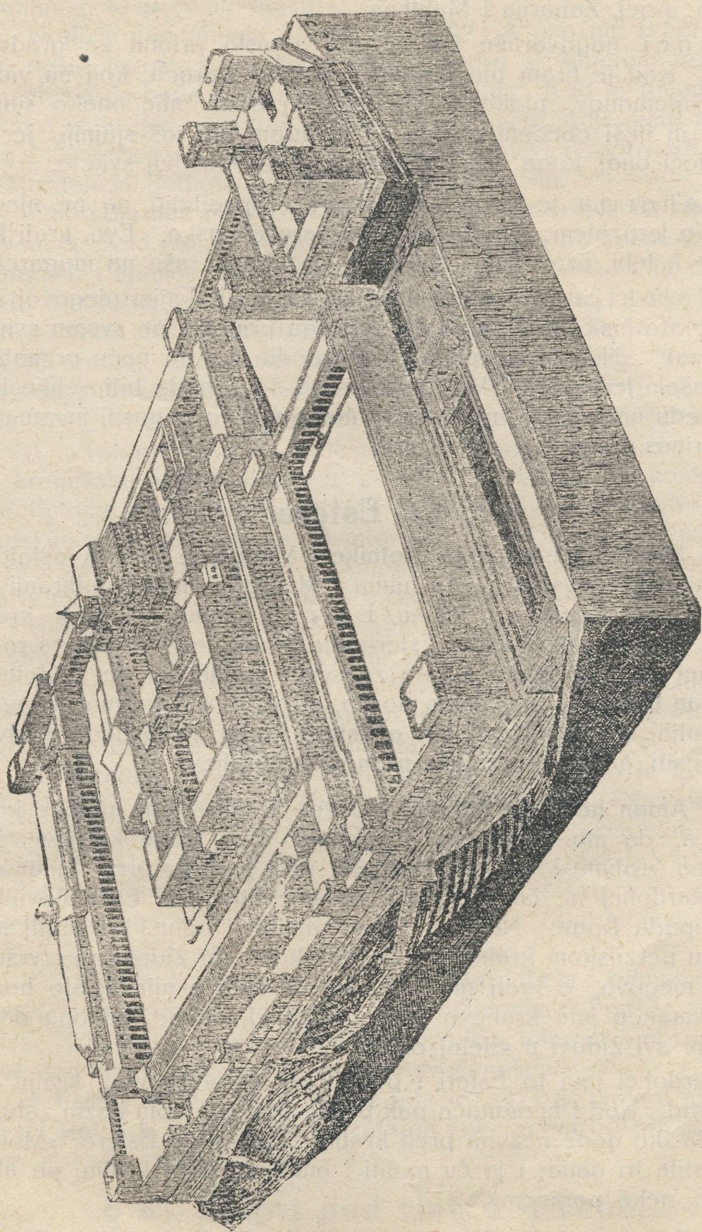
1. **Povratak za kralja Kira.** Prve godine svojega vladanja u Babilonu (536) Kir, kralj perzijski, oglasi po svemu kraljevstvu svojemu: »Tko od naroda Gospodnjega hoće, neka se vrati u Jeruzalem i neka zida hram Bogu Izraelovu«. I posude iz hrama Gospodnjega izdade Kir.

Ali samo nešto više od 42.000 ljudi, ponajviše od plemena Judina i Levijeva, vrati se kući s poglavarom svećeničkim Jozuom i sa Zorobabelom, namjesnikom kralja perzijskoga, potomkom Davidovim.

Vrativši se u Jeruzalem načine najprije oltar Bogu i postave temelj hramu, te ga kraj svakojakih smetnja sazidaju. Hram bude svečano posvećen. Svetinja nad svetinjama ostane prazna, jer je prorok Jeremija kovčeg zavjetni sakrio negdje na gori Nebu, te se više nije našao.

2. **Povratak za Ezdre i Nehemije.** Poslije opet (458) svećenik Ezdra odvede znatno mnoštvo Židova iz Babilonske. Došavši u Jeruzalem uzme popravljati pokvarene običaje i razdrešivati ženidbe s tuđinkama.

Trinaest godina poslije Nehemija, peharnik kralja perzijskoga, doznavši žalosno stanje naroda, koji se bio povratio, rastuži se veoma, moli se Bogu i dobije dopuštenje od kralja, da ide u Židovsku. S pismom kraljevim dođe u Jeruzalem i stane opravljati zidove gradske. Tomu su smetali Samarjani i drugi neprijatelji židovski optužujući ih kralju, da se žele odmetnuti. Ipak budu zidovi podignuti za 52 dana; jer dok je polovina ljudi Nehemijnih radila, druga je polovina držala oružje, pa i oni, koji su zidali, imali su pripasan mač.

Sl. 20. Hram jeruzalemski ponovljen.

3. **Proroci Agej, Zaharija i Malahija.** Za obnovu vjersku kod naroda poslije povratka iz ropstva mnogo su radili i posljednji proroci: Agej, Zaharija i Malahija.

Agej nagovaraše Židove, da svojski prionu za građenje hrama. Kad je hram bio gotov, mnogi od staraca, koji su vidjeli hram Salomonov, plakahu, što taj novi hram nije onako sjajan. Prorok ih tješi obećanjem, da će taj hram biti još sjajniji, jer će u nj »doći onaj, koga žele svi narodi«, t. j. Spasitelj svijeta.

Zaharija je kazao više stvari o Spasitelju, na pr. njegov ulazak u Jeruzalem: »Raduj se, kćeri jeruzalemska. Evo, kralj tvoj doći će k tebi, pravedan i spasitelj; on ubog i jaše na magaretu«.

Malahija je posljednji od proroka. U knjizi njegovoj ima proroštvo o čistoj žrtvi, koja će se Bogu prinositi po svemu svijetu (sv. misa). »Nijeste mi mili, veli Gospodin, i dara neću primati iz ruke vaše. Jer će od istoka sunčanoga do zapada biti veliko ime moje među narodima, i na svakom će se mjestu prinositi imenu mojemu prinos čist«.

§ 64. Estera.

1. **Mardohej prokazuje urotnike.** Mnogo je Židova ostalo u perzijskom kraljevstvu, među njima i Mardohej, koji je othranjivao kćer svojega brata po imenu Esteru. Ona se svidi kralju Asveru, te je uzme za ženu. Estera nije kralju kazala svojega roda. Mardohej se svejednako starao za svoju hranjenicu, te je dolazio svaki dan u dvor. Tu jednom dozna, da su dva dvoranina naumila ubiti kralja. On to kaže Esteri a Estera kralju. Kralj dade tu dvojicu objesiti, a stvar se zapiše u dnevnike kraljeve.

2. **Aman hoće da istrijebi Židove.** Poslije toga podiže kralj Amana, da mu bude prvi doglavnik. Sve sluge kraljeve, što bijahu na vratima kraljevim, klanjahu se i padahu pred Amanom; samo Mardohej ne činjaše tako, jer nije htio dati časti čovjeku, koja pripada Bogu. Nato se Aman razljuti i odluči istrijebiti sve Židove u perzijskom kraljevstvu. Kralju kaže, da Židovi ne izvršuju zakona njegova, a kralj mu dopusti, da radi s njima, što hoće. Onda Aman u ime kraljevo izda zapovijed, da se jednoga dana poubijaju svi Židovi u cijeloj državi.

Mardohej javi to Esteri i poruči joj, neka se moli kralju za svoj narod. Kod Perzijanaca pak bijaše pod smrtnom kazni zabranjeno, da tko dođe nezvan pred kralja. Zato reče Estera: »Molite se i postite tri dana; i ja ću moliti i onda ću otići kralju, pa ako poginem, neka poginem«.

3. **Estera moli kralja za svoj narod.** Treći dan otide Estera kralju. Kralj je isprva gnjevno pogleda; ali mu Bog okrene srce na milost, pa joj reče: »Ne boj se, Estero! Ne ćeš umrijeti; jer

je taj zakon postavljen za sve, samo ne za tebe. Što želiš?« Ona mu odgovori: »Ako sam našla milost pred kraljem, dođi danas s Amanom k meni na objed!«

Kralj je kod objeda zapita, što želi? A ona mu reče: »Ako sam našla milost, neka dođe kralj i sjutra s Amanom na objed k meni; pa ću onda kazati kralju svoju želju«. Kad je Aman veseo i dobre volje išao iz dvora, vidio je Mardoheja, gdje sjedi na vratima i ne miče se pred njim. Zato se razgnjevi i zapovjedi, da se za Mardoheja podignu vješala 50 lakata visoka.

One noći nije mogao kralj spavati pa zapovjedi, da mu čitaju dnevnike. Kad mu se čitalo, kako je Mardohej prokazao ona dva dvoranina i spasao život kralju, zapita kralj: »Kakovu je nagradu dobio Mardohej za svoju vjernost?« Sluge mu odgovore: »Nikakovu«. Tada začuje kralj, da je netko u dvoru. To je bio Aman, koji je uranio, da govori kralju, neka dade objesiti Mardoheja. Kralj dozove Amana i reče mu: »Šta treba učiniti čovjeku, kojega kralj hoće da proslavi?« Aman misleći, da je on taj čovjek, odgovori: »Takova čovjeka treba obući u kraljevsko odijelo, metnuti mu kraljevsku krunu na glavu, postaviti na konja, na kojem kralj jaše, i jedan između prvih knezova treba da ga provede po ulicama gradskim vičući pred njim: Ovako biva čovjeku, kojega kralj hoće da proslavi«. Nato reče kralj Amanu: »Učini tako Mardoheju Židu, koji je na vratima«. Aman učini tako, a potom otide žalostan kući.

Uto dođu po nj dvorani i natjeraju ga, da dođe brže kraljici na objed. Kod objeda zapita kralj: »Što želiš, Estero? Ako hoćeš pola kraljevstva mojega, dat ću ti«. Ona odgovori: »Ako sam našla milost u očima tvojim, kralju, neka se pokloni život meni i mojemu narodu, jer smo predani, da nas pogube«.

4. **Propast Amanova.** Tada zapita kralj: »Tko je taj i gdje je taj, koji bi se usudio to činiti?« A Estera reče: »Naš protivnik i neprijatelj ovaj je zlikovac Aman«. Aman se prepadne. Kralj gnjevan izađe u vrt. Jedan od sluga reče mu: »Gle, kod kuće Amanove stoje vješala 50 lakata visoka, koja je pripravio za Mardoheja«. Kralj reče: »Objesite ga na njih!« Tako objese Amana na vješala, koja bijaše pripravio za Mardoheja.

Na mjesto Amanovo postavi kralj Mardoheja i odmah se izda zapovijed za obranu Židovima. Među Židovima bijaše radost i veselje, i mnogi od neznabožaca prihvatiše njihovu vjeru. Židovi slave dan svoga izbavljenja velikom svečanošću.

* Estera moleći se za narod bila je slika kraljici nebeskoj Djevici Mariji, koja je jedina izuzeta od zakona smrti i grijeha i kod Boga je naša zagovornica. *

§ 65. Židovi pod vlašću grčkom.

1. **Prijevod Svetoga Pisma na grčki jezik.** Aleksandar Veliki pobijedi kralja perzijskoga i pokori sebi sve pokrajine perzijske, pa i Židovsku. On je poštovao hram jeruzalemski.

Po smrti Aleksandrovoj jedan od vojvoda njegovih po imenu Ptolemej načini se kraljem u Egiptu, osvoji Palestinu i mnogo tisuća Židova naseli u Egiptu, osobito u novom gradu Aleksandriji. Tu se prevede i Sveto Pismo na grčki jezik, te su ga mogli čitati Židovi, koji su već svoj jezik bili zaboravili, a došlo je Sveto Pismo i neznabošcima u ruke, te su još bolje poznavali vjeru židovsku i njihovo nadanje u Spasitelja.

2. **Knjiga Mudrosti i Crkvenica.** U Egiptu nastale su i dvije knjige Svetoga Pisma: knjiga Mudrosti i Crkvenica.

Knjiga Mudrosti nagovara na pravu mudrost, t. j. bogobojaznost. U njoj se bistro uči, da je duša besmrtna, da ima poslije smrti plaća i kazan. Dokazuje se ludost i opakost idolopoklonstva.

Knjigu Crkvenicu napisao je Isus, sin Sirahov. Čitala se nekad u crkvi onima, koji su se pripravljali za krštenje, pa se zato zove Crkvenica. U njoj ima kao i u Pričama Salomonovim različitih korisnih nauka.

Evo iz tih knjiga nekoliko rečenica: »Štuj Boga iz sve duše, i poštuj svećenike. — Prije molitve pripravi dušu svoju, i ne budi kao čovjek, koji iskušava Boga. — Bog stvori čovjeka besmrtna, a zavišću đavolovom uniđe smrt na svijet. — Nemoj činiti zla, pa te ne će stići zlo. — U svim djelima svojim opominji se posljednjih stvari svojih, pa ne ćeš nikada sagriješiti. — Tko ljubi opasnost, propast će u njoj. — Neka te ne mrzi posjetiti bolesnika, jer će te to utvrditi u ljubavi. — Pametan i čedan čovjek ne mrmlja, kad ga karaju. — Ružna je sramota u čovjeka laž. — Sine, posegni za oca svojega u starosti, i ne žalosti ga u vijeku njegovu. — Radnik pijanac ne obogati se; i koji prezire sitnine, pomalo propada. — Besposličenje nauči mnogoj zlobi. — Zbog pijanstva mnogi su umrli; a koji je umjeren, produži život. — Kako je lijep čisti naraštaj! i u Boga je i u ljudi priznat«.

§ 66. Židovi pod vlašću kraljeva sirskih.

1. **Heliodor hoće da oplijeni hram.** Poslije dođu Židovi pod vlast kraljeva sirskih. Ti su im bili u početku blagonaklonjeni. Kasnije se jedan od njih polakomio za blagom u hramu jeruzalemskom i pošlje svojega doglavnika Heliodora u Jeruzalem, da uzme blago iz hrama. U gradu zavlada nemali strah. Svećenici i narod prizivahu Boga, da ne da oskvrniti svetoga mjesta. Kad je Heliodor došao s vojnicima k blagajnici, ukaza mu se konj sa strašnim jahačem na sebi, koji se prvim nogama propne na Heliodora. Ukažu se i druga dva mladića u sjajnom odijelu, koji opkole Heliodora i uzmu ga biti. Heliodora onesviještena

iznesu iz hrama, te se vrati kralju i kaže mu, neka onamo pošlje nepriiatelja svojega, kojemu želi smrt.

2. **Starac Eleazar.** Najgore stane bjesnjeti na Židove kralj A n t i o h sileći ih, da se odvrate od svoje vjere i da prionu za neznaboštvo. Mnogi se doista iznevjeriše vjeri svojih otaca. Među rijetkima, koji su se oprli sili, istekao se osobito starac Eleazar i sedmoro braće s junakinjom majkom.

E l e a z a r u, uglednu književniku, starcu časna obraza silom otvoriše usta, da jede svinjetinu. Ali je on volio slavno umrijeti nego sramotno živjeti, i dragovoljno pođe na muke. Neki od nazočnih smilovaše se na starca, ali smilovanjem krivim, uzeše ga nasamo i rekoše mu, da će mu donijeti meso, koje smije jesti, pa neka se gradi, kao da jede meso od žrtava, da se tako izbavi od smrti. Ali im Eleazar odvrati: »Ne dolikuje mojoj dobi pretvarati se. Kad bih to činio, mnogi bi se mladići sablaznili misleći, da je starac Eleazar prešao k neznaboštvu, te bih ja grdno osramotio svoju starost. Pa što bi mi i koristilo, da se otmem mukama ljudskim: ruci Svemogućega ne ću se ni živ ni mrtav izmaći«.

Poslije ovih riječi odmah ga odvedu na muke. Izdišući već pod udarcima reče: »Gospodine, ti znaš, da rado ove muke podnosim, jer se bojim tebe«. Tako premine Eleazar ostavivši svima sjajan primjer kreposti i junaštva.

3. **Sedam braće makabejske.** Antioh dade uhvatiti i s e d a m b r a ć e s m a j k o m n j i h o v o m, te ih stanu biti bičevima, i siliti ih, da jedu svinjetinu. Ali n a j s t a r i j i između njih reče: »Volimo prije umrijeti negoli prekršiti zakon Božji«. Nato se kralj razgnjevi i zapovjedi, da užare kotlove i tave. Tada rekne, neka najstarijemu izrežu jezik, svuku kožu s glave, odsijeku ruke i noge i da ga još živa prže na tavi. Dok su njega mučili, ostali su jedan drugoga nagovarali na junačku smrt.

Kad je prvi umr'o, dovedu d r u g o g a. Oderavši mu kožu s glave zapitaju ga, hoće li da jede? On odgovori: »Ne ću!« Zato i on podnese iste muke, koje i prvi. Izdišući već reče: »Ti nas, bezbožniče, istina ubijaš u ovom životu, ali će kralj svijeta ovoga n a u s k r s n u ć u p o d i g n u t i nas, koji smo umrli za zakone njegove«.

T r e ć i pruži ruke hrabro veleći: »S neba sam ih dobio, i nadam se, da ću ih o d B o g a n a t r a g d o b i t i«. Tako umre on, a za njim četvrti, peti i šesti, te se čudio kralj i družina njegova njihovoj hrabrosti, jer su muke držali za ništa.

Još je n a j m l a đ i ostao u životu. Antioh mu se zakune, da će ga učiniti bogata i sretna, ako se odmetne od zakona. No kad ni ovako nije mogao skloniti mladića, pozove majku i uzme je nagovarati, neka se postara za sina, da ne gubi života. Ona pak progovori sinu narodnim jezikom: »Molim te, sinko, pogledaj

na nebo i na zemlju i na sve, što je u njima i znaj, da je to Bog od ničega učinio. Pa se ne boj toga krvnika, nego vrijedan braće svoje primi smrt, da te u vječnom životu s braćom tvojom opet nađem«. Dok je majka ovo još govorila, reče mladić: »Što čekate? Ne pokoravam se zapovijedi kraljevoj nego zakonu Božjem, koji nam je dan preko Mojsija. Ti pak, zlotvore, ne ćeš izmaći ruci Božjoj«. Tada kralj uzavri od gnjeva i još većma pobjesni na ovoga negoli na sve pređašnje. Napokon bude i majka pogubljena.

* Nada u uskrsnuće dala je jakost mladićima, da su radije slušali Boga nego ljude, i ostali postojani u vjeri. *

§ 67. Židovi pod vlašću makabejskom.

1. **Revnost Matatijina.** Kad je Antioh bjesnio na vjeru židovsku i mnogi se Židovi iznevjerili zakonu Mojsijevu, podiže Bog Matatiju i pet sinova njegovih, da se bore za zakon Božji. Matatija poviče: »Koji revnuje za zakon Božji, neka ide za mnom«. On i sinovi njegovi pobjegnu u gore, a k njima se stanu skupljati vjerni Izraelci. Odanle su napadali vojsku sirsku, oltare neznabožačke rušili i branili štovaoce pravoga Boga.

2. **Junaštva Jude Makabejina.** Po smrti Matatijinoj sin njegov Juda, prozvan radi hrabrosti svoje Makabi (= kladivo), uze krepko vojevati na sirske vojske, koje je Antioh slao na Židove. U tim bojevima vidjeli su anđele, kako zaštićuju Judu i bacaju strijele na neprijatelje. Tako s malo vojske a s pomoću Božjom razbije Juda vojske sirske, oslobodi Jeruzalem, očisti hram i dade ga ponovo posvetiti.

2. **Smrt Antiohova.** Kad je čuo Antioh za pobjede Judine, pođe sâm u Židovsku, da načini — kako govoraše — od Jeruzalema grobnicu židovsku. Ali na putu padne s kola, te se rani. U ranama mu se zalegli crvi, komadi mu tijela otpadali i smrad je dodijavao cijeloj njegovoj vojsci.

Tada počne prizivati Boga i obećavati, da će velike darove dati za hram. Ali ga Bog ne usliši, jer mu kajanje nije bilo pravo. Pa kako je on druge mučio, tako sam u teškim mukama pogine.

4. **Žrtva za umrle.** Po smrti Antiohovoj Juda sretno nastavi rat. U jednoj bici pade nekoliko Židova. Kad su ih htjeli ukopati, nađoše u njihovim džepovima darova (zlatnih, srebrnih), koje su neznabošci prinosili za žrtve svojim bogovima. Po tom je svima bilo očito, da su zato pali u boju. Zato su slavili pravedni sud Božji i molili se, da bi im se učinjeni grijeh oprostio. Juda skupi novaca i posla 12.000 drama srebrnih u Jeruzalem, da se za grijehe preminulih prinese žrtva. Sveto Pismo hvali djelo Judino veleći: »Sveta je i korisna misao moliti se za mrtve, da se svojih grijeha oproste«.

5. **Molitve svetaca.** Kad se jednom sirski vojvoda s golemom vojskom približio Jeruzalemu, mogao je Juda tek s malom četom da mu se opre. U noći prije boja usni Juda, da vidi velikoga svećenika Oniju, koji bijaše umr'o, gdje podignutih ruku moli za narod židovski. Kraj njega ukaže se i drugi čovjek s velikim sjajem oko sebe. A Onija reče: »Ovo je Jeremija, prorok Božji, koji se mnogo moli za narod naš i sveti grad«. Jeremija pruži Judi mač i reče mu: »Uzmi mač Božji, njim ćeš nadvladati neprijatelje«. Juda pripovjedi taj san svojoj četi, svi se ohrabre i udare na neprijatelje te ih nadvladaju.

5. **Smrt Jude Makabejina.** Juda se oprijatelji s Rimljanima, ne bi li se održao lakše protiv sirskih kraljeva. No takovo je prijateljevanje zabranjivao zakon Mojsijev, zato je to prijateljstvo izišlo na zlo Židovima, jer su im kasnije Rimljani postali gospodari. I Judi nije više služila sreća. Jednom se nađe pred mnogo silnijim neprijateljem. Njegovi ga ljudi odvraćahu od boja. Ali im Juda reče: »Ne valja da bježimo. Bolje je, da junački umremo, nego da svoju čast okaljamo«. Juda natjera jedan dio neprijatelja u bijeg, ali mu dotle drugi dio dođe iza leđa, te divni junak pade u boju.

Po smrti Judinoj nastave borbu njegova braća i izvojšte slobodu. Simona postaviše Židovi za kneza i velikoga svećenika, dok ustane prorok vjeran. Njegovo potomstvo (Hasmoneji) vladali su narodom židovskim do vremena Kristova.

Sl. 21. Novac Simona Hasmonejina.

§ 68. Posljednje doba prije dolaska Spasitelja.

1. **Židovi pod vlašću tuđinskom.** Nasljednici Makabeja življahu u vječnoj svađi. U tu svađu umiješaju se Rimljani i nametnu Židovima za kralja tuđinca Heroda. Tako se oduzela vladalačka palica od Jude i došlo je vrijeme, da se javi Spasitelj, kojega su svi narodi iščekivali.

2. **Očekivanje Spasitelja kod Židova.** Poslije ropstva babilonskoga Židovi su se doduše okanili idolopoklonstva, ali su zakon

izvršivali više izvana ne brineći se, da se poprave iznutra u duši. Zato se život njihov izopačio, te je Jeruzalem bio gotovo gori od Sodome. Život su vjerski još pogoršale stranke farizejska i saducejska. F a r i z e j i vršili su samo na oči bogoštovne čine, i nijesu marili za unutrašnju svetost. S a d u c e j i nijesu vjerovali besmrtnosti duše ni uskrsnuća ni anđela; težili su samo za užitkom na ovome svijetu.

Što je bila veća iskvarenost u Židova i što se više približavalo vrijeme dolasku Spasiteljevu, to su većma pobožni Ž i d o v i č e z n u l i z a S p a s i t e l j e m. Ali podnoseći teško vlast rimsku nadali su se spasitelju, koji će ih izbaviti od tuđinske vlasti i načiniti na zemlji izraelsko kraljevstvo mogućnije i slavnije nego je bilo za Davida i Salomona.

3. **Očekivanje Spasitelja kod neznabožaca.** Kod naroda neznabožačkih bio je još gori vjerski život nego kod Židova. Prosvijetljeni narodi Grci i Rimljani daleko su napredovali u umjetnosti i znanosti, ali je život njihov bio pun svakojakih opačina; jer vjera neznabožačka nije od grijeha odvraćala, pače je na njih i poticala.

Plemenitiji l j u d i m e đ u n e z n a b o š c i m a vidjeli su veliku propast vjere i života, pa su i oni stali č e z n u t i za i z b a v i t e l j e m iz toga jadnoga stanja. U Rimljana se mislilo, da će se povratiti zlatno doba i roditi božanstveno dijete, s kojim će doći na zemlju pravda i blaženstvo. Izbavitelju nadali su se narodi iz Židovske. Rimski pisac Tacit kazuje: »Premnogi bijahu uvjereni, da se u starim svećeničkim pismima nalazi, te će u ono isto vrijeme istok nadjačati i oni, što izađu iz Židovske, zavladati«.

Tako su i Židovi i neznabošci pripravni čekali Spasitelja i uzdisali za njim kao prorok Izaija govoreći: »Rosite nebesa pravednika. Otvori se, zemljo, i izvedi Spasitelja«. Kad se navršilo Bogom određeno vrijeme (»punina vremena«), posla Bog Spasitelja

Isusa Krista,

koji budi hvaljen u vijeke. Amen.

———

DODATAK.

Sveto Pismo Staroga Zavjeta.

Sve, što se u ovoj knjizi pripovijeda od stvorenja svijeta do dolaska Spasitelja, nalazi se u Svetom Pismu Staroga Zavjeta.

1. **Knjige povijesne.** Događaje od stvorenja svijeta do smrti Mojsijeve pripovijeda 5 knjiga Mojsijevih; o Jozui govori knjiga Jozuina, o sucima knjiga sudačka. Povijest naroda izraelskoga od Samuela do ropstva babilonskoga nalazi se u četiri knjige kraljevske i u dvije knjige Dnevnika. Povratak naroda iz ropstva babilonskoga kazuju knjige Ezdrina i Nehemijna. Što su Židovi poslije trpjeli od sirskih kraljeva, zabilježile su 2 knjige Makabejske.

O pojedinim ljudima govore knjiga Rutina, Tobijina, Juditina i Esterina propovijedajući njihov život. To se zovu povijesne knjige Staroga Zavjeta; svega ima ih 21.

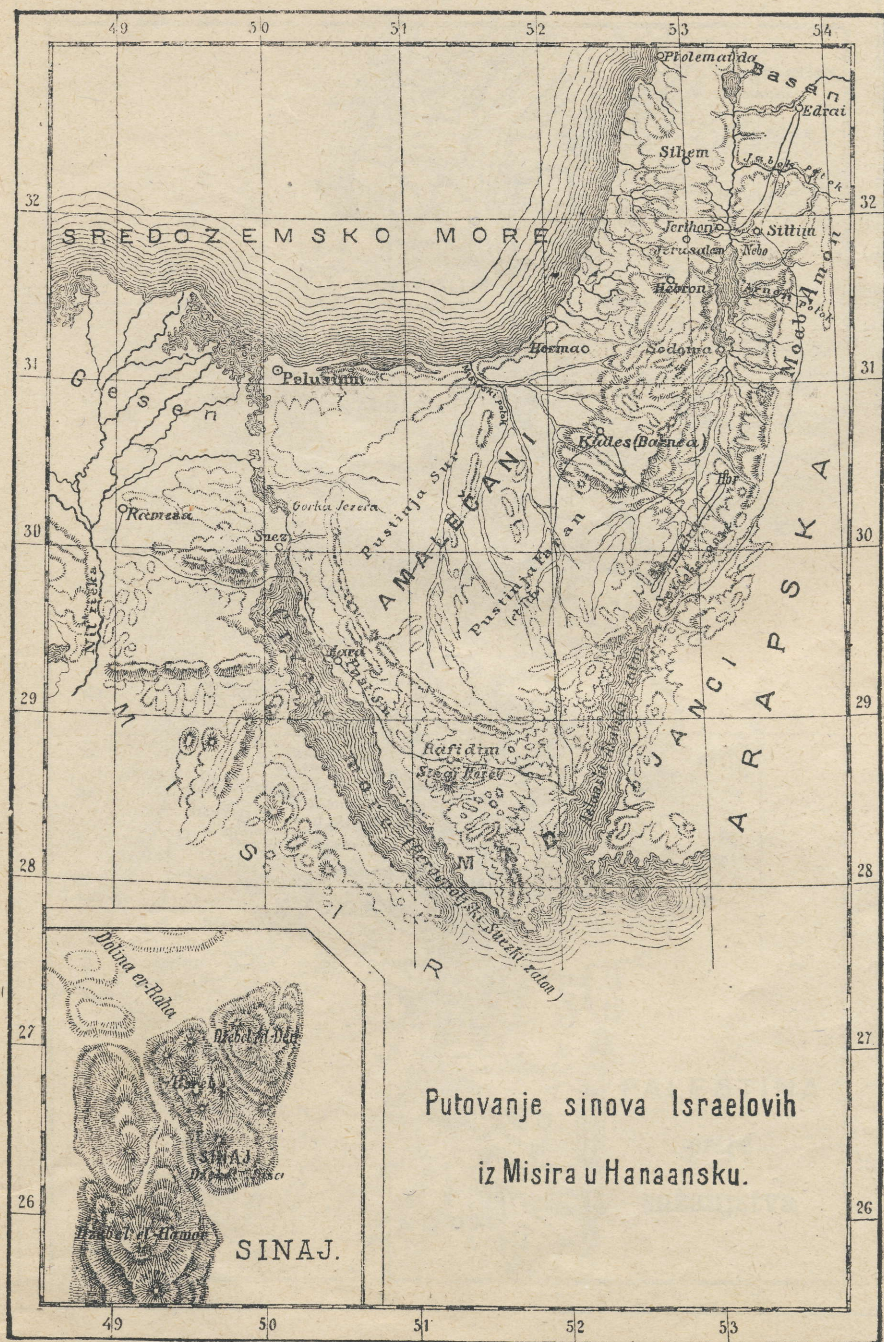
2. **Knjige poučne.** Knjige, u kojima se više nalaze pouke, zovu se poučne, a jesu: knjiga Jobova, psalmi Davidovi, Priče Salomonove, Propovjednik, Pjesma nad pjesmama, knjiga Mudrosti i Crkvenica. Ima dakle 7 poučnih knjiga.

3. **Knjige proročke.** Knjige, u kojima su proroci napisali svoja djela, opomene i proroštva, zovu se proročke. Tih je knjiga 16 (17).

Imadu četiri velika proroka, a to su: Izaija, Jeremija (s Baruhom), Ezekijel i Danijel; i dvanaest manjih proroka: Ozea, Joel, Amos, Abdija, Jona, Miheja, Nahum, Habakuk, Sofonija, Agej, Zaharija i Malahija.

Tim redom idu knjige u crkvenoj zbirci Staroga Zavjeta, samo što se povijesne 2 knjige Makabejske nalaze na koncu svih knjiga Staroga Zavjeta.

SREDOZEMSKO MORE
Putovanje sinova Israelovih
iz Misira u Hanaansku.
SINAJ.
ARAPSKA
AMALEČANI
Sodoma
Hebron
Jerusalem
Nebo
Hermao
Peluvium
Ramesa
Suez
Gorka Jezera
Rafidim
Sinaj
Edrai
Sihem
Jerihon
Dolina er-Raha
Pustinja Sur
Pustinja Faran
Kades (Barnea)
Hor
Basan
Moab
Gesen
Nil rieka

53
54
33
32
31
Sidon
Sarefta
Damasak
Abana potok
Tyr
Dan
Merom jezero
NAFTALIJE
Tesba
Ptolemaida
ZABULON
Edrai
Sunam
Jezrael
Betulija
MANASIJE
Jabes Galaad
Mahanaim
Tersa
Fanuel
Sihem
Garizim
Modin
Joppa
Silo
GAD
Gabaa
Betoron
Betel
Ajalon
Jeriho
Sittim
Akkaron
Gabaon
Jerusalem
Galgala
Masfa
Azot
Betsames
Betlehem
Askalon
Get
JUDA
RUBEN
Hebron
Gaza
Siceleg
Engaddi
Zif
Gerara
Bersabea
Sodoma
SIMEON
Horma
EDOM
Rabba
Arapska pustinja
SREDOZEMSKO MORE
MANASIJE
EFRAIM
BENJAMIN
AMONCI
Galaad
PALESTINA
prije
sužanjstva